

Bulgaristan - Türkiye Katılım Öncesi Yardım Aracı Sınır Ötesi Programı

CCI No: 2007CB16IPO008

İÇİNDEKİLER

1. Giriş	4
1.1 İlgili arka plan	4
1.1.1 Katılım Öncesi Yardım Aracı Sınır Ötesi İşbirliği	5
1.1.2 Kurallar ve düzenlemeler	5
1.2 Programlama süreci	6
2 Program alanının tanımı	7
2.1 Program alan ve bölgesel yapılanma	7
2.2 Coğrafya	8
2.3 Demografi	10
2.4 Ekonomi	11
2.5 İş piyasası, eğitim ve öğretim	16
2.5.1 İşgücü piyasası	16
2.5.2 Eğitim ve öğretim	18
2.6 Altyapı	19
2.7 Çevre	21
2.8 Kültür	23
2.9 Yerel ve bölgesel kalkınma	23
3 Program alanının GZFT analizi	25
4 Daha önceki sınır ötesi faaliyetler	31
4.1 2006'ya kadar olan sınır ötesi faaliyetler	31
4.2 Alınan dersler	32
5 Genel program hedefleri ve işbirliği stratejisi	33
5.1 Stratejik temeller	33
5.2 Stratejik hedefler	33
5.3 Müdahale öncelikleri ve alanları	34
5.4 Yatay konular ve ilkeler	37
5.4.1 Cinsiyet eşitliği ve eşit fırsatlar ve ayrımcılık yapmama konuları	37
5.4.2 Sürdürülebilir kalkınma	38
5.4.3 Ortaklık	38
5.4.4 Ağ oluşturma	38
5.4.5 Yenilik	38
5.4.6 İyi yönetim	38
5.5 Hedeflerin mantığı	39
6 Finansman planı	40
7 Program göstergeleri	41
8 Avrupa Birliği tarafından finanse edilen diğer programlar ve diğer ulusal programlarla uyum	44
9 Uygulama ve mali hükümler	50
9.1 Yönetim ve uygulama yapılanmaları	51
9.1.1 Yönetim Makamı	51
9.1.2 Ulusal Otorite	53
9.1.3 Onay Makamı	53
9.1.4 Denetim Makamı	54
9.1.5 Ortak Teknik Sekreteryaya (OTS destek ofisi dahil)	55
9.1.6 Ortak İzleme Komitesi	56
9.1.7 Mali Denetçiler Grubu	56
9.1.8 Kontrolörler	57
9.1.9 Değerlendirme Çalışma Grubu	57
9.2 Faaliyetlerin oluşturulması, uygulanması, seçimi ve denetimi	58
9.2.1 Ana yararlanıcı/ortak	58
9.2.2 Diğer yararlanıcılar/ortaklar	58
9.2.3 Projenin oluşturulması/hazırlaması	58
9.2.4 Başvuru	58
9.2.5 Proje değerlendirmesi	59
9.2.6 Proje seçimi ve onayı	59
9.2.7 Sözleşme	59

9.2.8	İlk seviye kontrolü ve ödemeler	60
9.2.9	Denetim.....	61
9.2.10	Proje değişiklikleri	61
9.2.11	Usulsüzlükler.....	61
9.3	İzleme	63
9.4	Değerlendirme	63
9.4.1	Ön değerlendirme	63
9.4.2	Stratejik çevresel değerlendirme	66
9.4.3	Program sürecindeki değerlendirmeler.....	77
10	Tanıtım ve iletişim.....	78
11	Ana belgeler ve kullanılan yayınlar	80

1. GİRİŞ

Bu Program Belgesi, 2007-2013 yılları arasında Bulgaristan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki Sınır Ötesi İşbirliği'nin esaslarını belirler.

Bu Belge, ilgili ulusal otoritelerin ve Müşterek Görev Gücü'nde görev alan ve temsil edilen çeşitli bölgesel kurumların ortak çabaları sonucunda detaylı olarak hazırlanmıştır. Bu kurumlar:

- Bulgaristan'da – Bulgaristan Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanlığı bünyesindeki Bölgesel Kalkınma Programlaması Genel Müdürlüğü altındaki Bölgesel İşbirliği Yönetimi Bölümü, Maliye Bakanlığı bünyesindeki Ulusal Fon Müdürlüğü ve Merkezi Koordinasyon Birimi, Çevre ve Su Bakanlığı bünyesindeki "Koruma Faaliyetleri" Müdürlüğü,
- Türkiye'de – Dışişleri Bakanlığı, Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı.

1.1 İlgili arka plan

Sınır Ötesi İşbirliği (SÖİ) Programı uygulaması, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu kapsamındaki yeni "Avrupa Bölgesel İşbirliği" hedefinden (daha önce INTERREG) ve Katılım Öncesi Yardım Aracından eşit miktarda fon tahsisi ile müştereken finanse edilecektir. Sonuçta tek kalemde toplanan paranın, tek bir kurallar setine ve ortak program ve yönetim yapılarının oluşturulmasını gerekli kılan ortak çıkar yaklaşımı esasına göre harcanması zorunludur. Bu nedenle, Katılım Öncesi Yardım Aracı, Avrupa Birliği ve aday ülkeler arasındaki güçlendirilmiş bir işbirliğini ve giderek artan bir ekonomik bütünleşmeyi ve uyumu geliştirecektir.

Eylül 2004'te, Avrupa Komisyonu, katılım sürecindeki ülkeler ve Avrupa Birliği sınırları dışındaki ülkeler ile işbirliği uygulamasının geniş kapsamlı reformu anlamına gelen iki yeni araç önermiştir. Bu araçlar arasında, Katılım Öncesi Yardım Aracı ((AT) 1085/2006 sayılı Komisyon Tüzüğü), hem mevcut aday ülkeleri: Türkiye¹, Hırvatistan ve Makedonya² ile potansiyel aday ülkeleri: Arnavutluk, Sırbistan (Kosova dahil), Karadağ ve Bosna-Hersek'i ilgilendirmektedir. Tek ve bütünleştirilmiş katılım öncesi aracı olarak IPA; PHARE, ISPA, SAPARD, Türkiye Katılım Öncesi Aracı ve CARDS gibi daha önceki çeşitli araçların yerini alır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı kapsamında, aday ülkelere yapılan yardım vasıtasıyla, bu ülkelerin, demokratik kurumlarının ve hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesine, kamu yönetimi reformuna, ekonomik reformların gerçekleştirilmesine, insan haklarına saygıya, cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine, sivil toplum gelişiminin desteklenmesine, bölgesel işbirliğinin geliştirilmesine, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesine yönelik çabalarına destek olunması hedeflenmiştir. Dolayısıyla, geniş kapsamlı kurumsal yapılanma önlemlerinin desteklenmesi amaçlanmalıdır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı, Topluluk müktesebatının aday ülkeler tarafından uygulanmasına yardımcı olması ve aday ülkelerin yapısal fon araçlarına adapte olması amacıyla hazırlanmış beş anahtar bileşenden oluşur. Katılım Öncesi Yardım Aracı bileşenleri şunlardır:

- Geçiş Dönemi Yardımı ve Kurumsal Yapılanma,
- Sınır Ötesi İşbirliği,
- Bölgesel Kalkınma,
- İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi,
- Kırsal Kalkınım

¹ 10-11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesinde, Türkiye Cumhuriyeti'ne aday ülke statüsü verilmesi kararlaştırılmıştır.

³ Ekim 2005 tarihinde katılım müzakereleri resmen başlatılmıştır.

² Türkiye ve Bulgaristan Makedonya Cumhuriyetini -Anayasada yer alan ismiyle- tanır.

Geçiş Dönemi Yardımı ve Kurumsal Yapılanma ile Sınır Ötesi İşbirliği bileşenleri, geçiş sürecine ve Avrupa Birliği ile uyumlaştırmaya yardımcı olması ve aynı zamanda kendi aralarındaki bölgesel işbirliğini desteklemesi amacıyla tüm yararlanıcı ülkelere (hem aday, hem de potansiyel aday ülkelere) açıktır. Katılım Öncesi Yardım Aracı'nın 3, 4 ve 5 notlu bileşenleri, yararlanıcı ülkelerin katılım sonrası döneme, özellikle Topluluğun uyum ve kırsal kalkınma politikalarının uygulanmasına yönelik olarak hazırlanmasına yardımcı olması amacıyla düzenlenmiştir.

1.1.1 Katılım Öncesi Yardım Aracı Sınır Ötesi İşbirliği

Katılım Öncesi Yardım Aracı kapsamındaki SÖİ, ilgili tüm ülkelerin karşılıklı çıkarları doğrultusunda iyi dostluk ilişkileri geliştirmesi, istikrar, güven ve refahın sağlanması ve bu ülkelerin uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmalarının teşvik edilmesi amacını taşır. Geçmiş tecrübelerle dayanarak, Katılım Öncesi Yardım Aracı SÖİ, sınırın her iki tarafında, tek bir kurallar ve amaçlar seti esasına dayalı olarak yürütülecek, böylece üye ülkeler ve aday ülkeler arasında tamamiyle eşit ve dengeli programlama ve karar verme süreci için fırsat sağlayacaktır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı SÖİ bileşeninin amaçları, Program alanının aşağıdaki özel gereksinimleri dikkate alınarak hazırlanmıştır:

- Sınır bölgelerinde, sınır ötesi ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerin geliştirilmesi;
- Çevre, halk sağlığı, organize suçla mücadele ve organize suçun önlenmesi alanında genel sorunların ele alınması;
- Etkili ve güvenli işleyen sınırların sağlanması;
- Adli ve idari işbirliğinin geliştirilmesi;
- "Kişiler arası" yerel faaliyet türlerinin geliştirilmesi.

Katılım Öncesi Yardım Aracı SÖİ'nin temel unsuru "sınır ötesi fayda" ilkesidir. Katılım Öncesi Yardım Aracı'nı oluşturan (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 95. maddesinde belirtildiği şekilde, sınır ötesi etkinliklerin geliştirilmesini amaçlayan SÖİ programları için seçilen faaliyetlerde, Programa katılan üye ülkelerin en az birinden ve aday ülkelerin de en az birinden proje yararlanıcıları yer alır. Oluşturulan ortaklık çerçevesinde, her faaliyet için aşağıdaki yöntemlerden en az biri vasıtasıyla işbirliği yapılır; *projenin ortaklaşa hazırlanması, uygulanması, ortak personel çalıştırılması ve eş finansman*. Sınır ötesi karşılıklı menfaate dayalı faaliyetler kavramı aynı zamanda SÖİ Programı kapsamında geliştirilecek proje çeşitlerini yansıtır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı SÖİ 17 Temmuz 2006 tarihli ve (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü uyarınca, kapasite ve kurum geliştirme faaliyetlerinin yanı sıra yatırımı finanse eder.

1.1.2 Kurallar ve düzenlemeler

Bulgaristan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki sınır ötesi işbirliğine yönelik SÖİ Programı aşağıdaki belgeler uyarınca hazırlanmıştır:

- Katılım Öncesi Yardım Aracı tesis eden 17 Temmuz 2006 tarihli ve (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü;
- Katılım Öncesi Yardım Aracı tesis eden (AT) 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü.

1.2 Programlama Süreci

Temmuz 2006'da, SÖİ Programına ilişkin programların yapılması amacıyla, ilgili Bulgar ve Türk yetkililerden oluşan Bulgaristan-Türkiye Müşterek Görev Gücü oluşturulmuştur. SÖİ Programı'nın hazırlanma sürecini de içeren Bulgaristan-Türkiye Müşterek Görev Gücü'nün görevi, dış Teknik Yardım uzmanlarınca desteklenmiştir.

Programın hazırlanmasında, yerel ve bölgesel yetkililerin görüş ve önerileri dikkate alınmıştır. Bu, sürecin şeffaflığını ve ilgili bilgilere açık erişimi sağlamıştır. Bu amaçla, SÖİ Programı'nın sosyo-ekonomik analizi, GZFT analizi, vizyonu, amaçları ve önceliklerini görüşmek üzere potansiyel yararlanıcılarla kamuoyu istişareleri tertip edilmiştir.

SÖİ Programı hazırlığı, aynı zamanda, ön değerlendirme ve stratejik çevresel değerlendirmeye ilişkin olarak belgede yer alan yorumları da dikkate almıştır.

Programlama Sürecinin Aşamaları

Tarih ve Yer	Aşamalar
14.07.2006, Ankara	Müşterek Görev Gücü'nün başlangıç toplantısı. SÖİ Programı'nın hazırlanmasından sorumlu birimlerin ve temel hususların belirlenmesi, program alanının açıklığa kavuşturulması, SÖİ Programı'nın kapsamının görüşülmesi.
06.12.2006, Sofya	SÖİ Programı'nın hazırlanmasında görev alan Bulgaristan Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanlığı Yönetim Makamı ve Teknik Destek Ekibi'nin başlangıç toplantısı.
10.12.2006, Sofya	Müşterek Görev Gücü'nün Teknik Toplantısı. SÖİ Programı'nın zaman çizelgesinin geliştirilmesine yönelik görüşmeler. Uygulamaya ilişkin yapılanmalar ve süreç.
29 – 31.01. 2007, Hasköy, Yambol, Burgaz	Bulgaristan'da bölgesel ve yerel düzeydeki paydaşların katılımıyla GZFT analizi konusunda bölgesel istişareler.
01 – 02.02. 2007 Kırklareli ve Edirne	Türkiye'de bölgesel ve yerel düzeydeki paydaşların katılımıyla GZFT analizi konusunda bölgesel istişareler.
20-22.02.2007 Hasköy, Yambol, Burgaz	Bulgaristan'da, bölgesel ve yerel düzeydeki paydaşların katılımıyla öncelikler ve müdahale alanları üzerine bölgesel istişareler.
20-21.02.2007 Edirne ve Kırklareli	Türkiye'de bölgesel ve yerel düzeydeki paydaşların katılımıyla öncelikler ve müdahale alanları üzerine bölgesel istişareler.
27.02.2007 ve 01.03.2007, Sofya	Müşterek Görev Gücü Teknik Toplantısı. Uygulamaya ilişkin yapılanmalar ve süreç. SÖİ Programı taslağının görüşülmesi.
Mart – Nisan 2007 Sofya – Ankara	Sorumlu Bulgar ve Türk kuruluşlarının SÖİ Programı taslağı hakkında internet üzerinden yapılan istişareleri.
Haziran ortası	Programın Müşterek Görev Gücü tarafından nihai onayı.

2 PROGRAM ALANININ TANIMI

2.1 Program alanı ve bölgesel yapılanma

Program alanı, Bulgaristan tarafında Burgaz, Yambol ve Hasköy'ü, Türkiye tarafında ise Edirne ve Kırklareli'ni kapsar.

Program alanı, sadece İBBS III bölgelerinin (veya eşdeğerlerinin) SÖİ Programları için uygun olduğunun belirtildiği (AT) 1085/2006 sayılı Tüzük'te tanımlanan Katılım Öncesi Yardım Aracı kuralları uyarınca belirlenmiştir. Bulgaristan'da İBBS III Bölgesel İdari Birimlere karşılık gelen bölgeler, Bulgaristan Cumhuriyeti³, Bölgesel Toprak Sistemi Kanunu ile oluşturulan bölgelerdir. Türkiye'deki İBBS III Bölgesel İdari Birimleri ise 2002/4720⁴ sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile oluşturulan bölgelerdir.

Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi Program alanı aşağıdaki haritada gösterilmiştir:

Harita 1: Bulgaristan – Türkiye Program Alanı

Bulgaristan-Türkiye Program alanı toplam 1 561 984 nüfusa sahip 29032.9 km²'lik bir bölgeyi kapsar. Bulgaristan-Türkiye ortak sınırı halen faaliyette olan 3 sınır geçiş noktası ile 288 km boyunca uzanır. Bulgaristan'daki program alanı toplam ülke toprağının %14.99 'unu, Türkiye'deki program alanı ise toplam ülke toprağının % 1.58'ini oluşturur.

³ Bulgaristan Cumhuriyeti;14.07.1995 tarihli ve 64 sayılı Resmi Gazete, son değişiklik 03.06.2005 tarihli ve 46 sayılı Resmi Gazete

⁴ Türkiye Cumhuriyeti;22 Eylül 2002 tarihli ve 24884 sayılı Resmi Gazete

Tablo1: Program alanındaki İBBS III birimlerinin listesi

İBBS III eşdeğeri alan	Alan (km ²)	Ülke toprağının yüzdesi
Burgaz İdari Bölgesi ,	7 748,1	6.98 %
Yambol İdari Bölgesi,	3 355,5	3.02 %
Hasköy İdari Bölgesi	5 533,3	4.98 %
Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği	16 636.9	14.99 %
Edirne ili	6 097	0.80 %
Kırklareli ili	6 299	0.78 %
Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği	12 396	1.58 %
TOPLAM Sınır Ötesi İşbirliği	29 032,9	Bulgaristan – % 57,3 Türkiye – % 42,7

Kaynak: Bulgaristan: Ulusal Kadastro Enstitüsü Ltd.; 2005

Türkiye: Türkiye İstatistik Kurumu, 2005, Bölgesel İstatistik; <http://www.turkstat.gov.tr>

2.2 Coğrafya

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı alanı Güney Doğu Avrupa'da, Balkan Yarımadası'nın güney doğu bölümünde yer alır.

Program alanının *coğrafi yapısı*, 710m ile 1000m rakımları arasında değişir ve ovaları, düşük rakımlı vadileri, platoları ve dağlık özelliklere sahip engebeli bölgeleri kapsar. Program alanının kuzeybatısı, Bulgaristan'da Doğu Rodop Dağları ve Sakar Dağı'nın aşağı etekleriyle sınırlıdır. Türkiye'de ise Ege Denizi (Sarov Körfezi) ile sınırlıdır. Program alanının kuzeydoğusu Bulgaristan'daki Balkan sıradağları ile sınırlıdır. Program alanı, Güneydoğu'da Istranca/Yıldız Dağları ve Bulgaristan ve Türkiye'de uzanan Karadeniz sahil şeridiyle sınırlıdır.

Harita 2: Program alanının coğrafi yapısı

Program alanının *su kaynakları* yüzey ve yeraltı sularından oluşur. Meriç Nehri Balkan Yarımadası'ndaki en büyük nehirdir. Tunca Nehri de bölgedeki bir diğer önemli nehirdir. Istranca/Yıldız Dağları, tüm Trakya-Istranca-Yıldız alanında su kaynakları bakımından en zengin olan bölgedir. Beş nehir kaynağını Istranca/Yıldız Dağları'ndan alır. En büyükleri Ropotamo, Dyavolska ve Veleka/Değirmendere'dir. Ayrıca, yüzey suları Bulgaristan tarafındaki birçok büyük gölden oluşur. Yeraltı suları, mineral su kaynakları ve termal sulardan oluşur.

Karadeniz ve Ege'nin ortak etkisi; Istranca, Sakar, Balkan Sıradağları ve Doğu Rodop Dağları ile Meriç ve Tunca Nehirleri Program alanındaki *iklim* koşullarını belirler. İklim, karasal geçiş ikliminden, karasal-Akdeniz iklimine kadar çeşitlilik gösterir. Dağlar genellikle kışın yapraklarını döken ağaçlar ve bir miktar yaprağını dökmeyen ağaçlarla kaplıdır.

Program alanında farklı tiplerdeki *yeraltı kaynakları* bulunur. Bulgar tarafında, metal olmayan yataklar, (genellikle kireçtaşı, mermer, gabra, granit, asbest ve kil) metal yatakları (polimetallik cevher – kurşun, çinko ve gümüş) ve kahverengi kömür yatakları bulunur. Türk tarafında ise kömür, krom, demir, bakır, boksit, mermer ve sülfür yatakları bulunur. Program alanındaki Karadeniz kıyı bölgesinde önemli deniz tuzu kaynakları bulunmaktadır.

2.3 Demografi

Program alanındaki toplam nüfus 1 561 984 tür. Nüfus yapısı, Program alanındaki birimler arasında değişkenlik gösterir.

Program alanının Bulgaristan tarafının nüfusu 830 917 olup, toplam ülke nüfusunun %10.76'sına tekabül etmektedir. Bu taraftaki büyük şehirler, Burgaz (189 529), Yambol (7 9665) ve Hasköy'dür (78 929). Türk tarafının nüfusu ise 731 067 olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin toplam nüfusunun %1.07'ini oluşturmaktadır. Buradaki büyük iller, Edirne (119 298) ve Kırklareli'dir (53 221).

Program alanının demografik potansiyeli iki taraf için de farklıdır. Bulgaristan tarafında, Burgaz bölgesinin ciddi katkısından dolayı, doğal büyüme oranı anlamındaki nüfus potansiyeli, ulusal değerlere (% -5.4) oranla daha iyi durumdadır. Diğer taraftan olumsuz doğal büyüme ve dış göçe bağlı olarak üç idari bölge arasında, özellikle kırsal kesimlerdeki nüfus düşüşü açısından, ciddi farklılıklar görülmektedir. Bu durum Bulgaristan açısından ciddi bir demografik zorluk teşkil etmektedir ve Bulgaristan'ın bunun üstesinden gelmek için desteğe ihtiyacı bulunmaktadır. Türkiye tarafında, doğal büyüme oranı, ulusal değer (%12.9) çok altında olmasına rağmen göreceli bir demografik istikrar görülmektedir. Program alanının bu tarafı, özellikle genç ve eğitimli nüfusun dış göçü ve kentsel alanlardaki daha iyi iş imkanlarına bağlı olarak kırsal kesimlerdeki nüfus azalması nedeniyle demografik zorluklarla karşılaşmaktadır.

Program alanının Bulgaristan tarafının nüfusu son yıllarda ülkedeki eğilimi takip ederek yaşlanmaktadır. Bulgaristan tarafının yaşlanma endeksi ülke ortalamasından (98.3) daha yüksektir. Sonuç olarak, özellikle Bulgaristan tarafının kırsal kesimlerinde ekonomik kalkınma için gerekli olan nüfus potansiyeli azalmaktadır. Çeyreğinden fazlası [0-14] yaş aralığında olan Türkiye tarafındaki nüfus ise, göreceli demografik istikrara bağlı olarak daha gençtir.

Tablo 2: Program alanının nüfusu

İBBS III seviyesi karşılığı	Nüfus ⁵	Nüfus yoğunluğu ⁶	Yaşlanma Endeksi ⁷	Doğal Büyüme Oranı ‰ ⁸
Burgaz İdari Bölgesi	418 750	54,05	103,61	- 2,8
Yambol İdari Bölgesi	146 094	43,54	140,19	- 6,3
Hasköy İdari Bölgesi	266 073	48,09	140,27	- 6,6
Bulgaristan SÖİ	830 917	49,94	128,02	- 5,2
Edirne ili	402 606	66,03	43,75	-0,5
Kırklareli ili	328 461	52,14	44,64	5,9
Türkiye SÖİ	731 067	53,80	44,20	2,7
TOPLAM SÖİ	1 561 984			

Bilgi Kaynağı: Bulgaristan Ulusal İstatistik Kurumu, 2005

Türkiye İstatistik Kurumu, 2005, Bölgesel İstatistikler; <http://www.turkstat.gov.tr>

Program alanındaki Bulgaristan tarafının ortalama nüfus yoğunluğu, ülke ortalamasının (km² başına 69.9 nüfus) altında olup, belediyeler arasında önemli değişiklikler göstermektedir. Bu değişiklikler bir taraftan dağ, sınır ve kırsal alanlardaki düşük nüfus yoğunluğundan, diğer taraftan da nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu gelişmiş kent merkezlerinden kaynaklanmaktadır. Program alanında Türkiye tarafının nüfus yoğunluğu ise, ülke ortalamasının (km² başına 86 kişi) altındadır. Kırklareli ilinin, kuzey ve kuzeydoğu alanları Türkiye'nin en düşük nüfuslu alanları arasındadır.

2.4 Ekonomi⁹

Program alanının iki tarafındaki ekonomik yapıda farklılıklar bulunmaktadır. Bunun nedeni olarak, Türkiye tarafının sonuçlarının şartlı olarak göz önünde bulundurulması gerekliliği belirtilmelidir. (bkz. dipnot).

Bulgar tarafında, temel ekonomik sektörlerdeki istihdam bakımından gelişmiş olan Burgaz, Hasköy ve Yambol idari bölgelerinde oldukça karmaşık bir ekonomik yapı – çevre bölgelerdeki tarımsal ekonomi ve tek yapıli sanayi ile birlikte- görülmektedir. Türkiye tarafında ise, aynı ölçüt esas alındığında, ekonomide belirgin ölçüde tarımın baskındır ve bunu hizmet sektörü ve sanayinin takip etmektedir. Kırklareli'nin İstanbul ile oluşturduğu ağ da, ilin ekonomisinin gelişimine büyük bir katkı sağlamaktadır.

Bulgar tarafında, sektörel açıdan nüfus istihdamına bakıldığında, Hasköy nüfusunun en büyük bölümünün sanayi alanında istihdam edildiği, nüfus ortalamasının üzerinde tarım istihdamının Yambol'un bir özelliği olduğu, Burgaz'da ise, nüfusun çoğunluğunun turizmdeki gelişmişliğe bağlı olarak hizmet ve inşaat sektöründe çalıştığı görülmektedir. Öte yandan, Türkiye tarafında istihdamın yaklaşık %50'si tarım alanındadır. Edirne hizmet ve inşaat sektörlerinde daha yüksek nüfus payına sahipken, Kırklareli'nde sanayi alanında istihdam baskındır.

⁵ Nüfus: Bulgarlar için 31.12.2005, Türkler için son nüfus sayımının yapıldığı 2000 yılı verileridir.

⁶ Nüfus yoğunluğu: kilometrekareye düşen insan sayısı Bulgarlar için 31.12.2004, Türkler için 2000 yılı verisidir.

⁷ Yaşlanma endeksi: 60 ve 60 yaş üstü insanların 15 ve 15 yaşaltı insanlara oranı. Bulgarlar için 31.12.2004, Türkler için 2000 yılı verisidir.

⁸ Doğal Büyüme Oranı: 2004 yılı Bulgar ve 2000 yılı Türk verisi

⁹ Bulgaristan'a ait istatistiki bilgiler Bulgar Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün son iki yayınına dayanmaktadır -, Yıllık 2005 ve "Regions, districts and municipalities in Bulgaria, 2004";

Ulusal İstihdam ajansının istatistiki verisi, Burgaz, Yambol ve Hasköy idari bölgelerinin bölge gelişim stratejileri 2005-2015; Eurostat Yearbook 2006-07. Türkiye'ye ait istatistiki bilgiler Türk İstatistik Enstitüsü'nün yayınlarına dayanmaktadır, çevrimiçi veri <http://www.turkstat.gov.tr>. Temel ekonomi sektörlerindeki istihdam ile ilgili son bölgesel veri yalnızca İBBS II seviyesi'nde (TR 21 İBBS II seviyesi Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ'ı kapsamaktadır); Eurostat Yearbook 2006-07 bulunmaktadır.

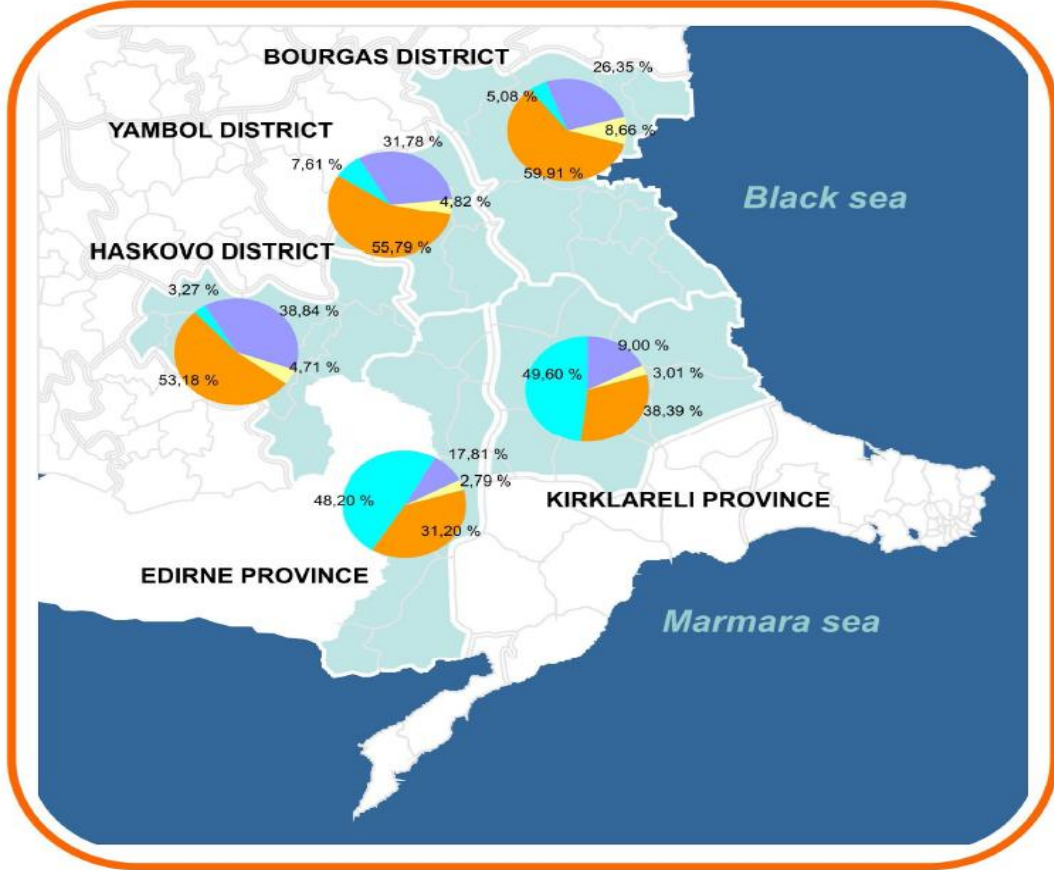

Tablo 3: Temel Ekonomik Sektörler ve İşsizlik

İBBS III seviyesi karşılığı	Çalışan sayısı	Sanayideki istihdam oranı %	İnşaat sektöründeki istihdam oranı %	Hizmet sektöründeki istihdam oranı %	Tarım sektöründeki istihdam oranı %
Burgaz İdari Bölgesi	115 858	26,35	8,66	59,91	5,08
Yambol İdari Bölgesi	30 386	31,78	4,82	55,79	7,61
Hasköy İdari Bölgesi	61 336	38,84	4,71	53,18	3,27
Bulgaristan	207 580				
Edirne İli	196 389	9,00	3,01	38,39	49,60
Kırklareli İli	166 262	17,81	2,79	31,20	48,20
Türkiye	362 561				
TOPLAM	570 144				

Bilgi kaynağı: Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Kurumu 2005 Yıllığı, Bölgesel İstatistikler; <http://www.turkstat.gov.tr>

Nüfusun istihdamının sektörlere göre yukarıda belirtilen dağılımı geçtiğimiz birkaç yılda değiştiğini belirtmek önem arz etmektedir. 2004-2006 yılları arasında, tarımdaki istihdam oranı düşmüş, sanayi ve özellikle hizmet sektörlerindeki istihdam, artma eğilimi göstermiştir. Bu durum, İBBS II seviyesine karşılık gelen TR 21 (Edirne, Kırklareli, ve Tekirdağ)¹⁰ için açıkça görülmektedir. Buna göre, ekonomik sektör türlerine göre nüfusun istihdamı açısından Program alanında Türkiye tarafının bu eğilimden etkilendiği düşünülebilir.

¹⁰ Kaynak: Türk İstatistik Enstitüsü, Hane İşgücü Anketleri, www.turkstat.gov.tr

Bulgaristan tarafında, toplam katma değer açısından¹¹ Burgaz idari bölgesinde sanayi en yüksek paya sahipken (%35.78) Hasköy idari bölgesinde hizmet sektörü en yüksek paya sahiptir (%67.83). Bekleneceği üzere Yambol idari bölgesi ise, tarım sektöründe ülke ortalamasının (%11.42) üstünde olup, en yüksek paya sahiptir (%32.83). Bu da tarıma verilen önemi göstermektedir. Genel olarak Bulgar tarafında hizmet sektörünün büyümesi göze çarparken, sanayi alanında, geçtiğimiz on yıla ilişkin ekonomik yeniden yapılanma, hacim ve yoğunluk bakımından bir düşüşe neden olmuştur.

Türkiye tarafında ise, gayri safi milli hasıla (GSMH)¹² sektörleri açısından, Edirne ilinde hizmet sektörünün payı %47.42 olup, bunu %35.80 payla tarım ve %16.78 payla sanayi takip etmektedir. Türkiye’de sektörler açısından GSMH karşılaştırıldığında, tarım sektörünün payı (%13.43) ülke ortalamasının oldukça üstünde olduğu belirtilmelidir. Kırklareli ilinde, sektörel bakımdan GSMH’da, sanayinin payı %57.22 olup, %32.25 payla hizmetler ve %10.53 payla tarım bunu takip etmektedir. Türkiye’de ekonomik sektörler açısından GSMH karşılaştırıldığında, sanayi sektörünün payı (%28.40), ülke ortalamasının oldukça üzerinde olduğu kaydedilmelidir..

Mevcut fiyatlar itibarıyla kişi başına düşen GSYİH bakımından iki ülke arasında benzerlikler bulunmaktadır. Ancak, ülke genelinde idari bölgeler ve iller karşılaştırıldığında farklılıklar vardır. Mevcut fiyatlar itibarıyla kişi başına düşen GSYİH, Bulgaristan için 2249 avro (2003) ve Türkiye için 2277 avro’dur (2001). Sanayi sektörü bakımından Kırklareli ili ve Burgaz idari bölgesi, Program alanında en gelişmiş **iki yer** durumundadır ve bu nedenle kişi başına düşen GSYİH’ları daha yüksektir. Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerini içine alan Türkiye’deki İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) II bölgesi TR21, ülkedeki tüm 26 İBBS II seviyesi karşılıkları arasında kişi başına düşen GSYİH bakımından 5’inci sırada gelmektedir.

Tablo 4: Kişi başına düşen GSYİH (mevcut fiyatlar itibarıyla)

İBBS III seviyesi karşılığı	AVRO
Burgaz İdari Bölgesi	2 631
Yambol İdari Bölgesi	1 482
Hasköy İdari Bölgesi	1 336
Bulgaristan (SÖİ) alanı	1 816
Edirne ili	2 264
Kırklareli ili	3 383
Türkiye (SÖİ) alanı	2 824

Kaynak: Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsü, 2005 Yıllığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Bölgesel İstatistikler, www.turkstat.gov.tr

Sınai yerleşim modeli, Program alanının iki tarafında farklılık göstermektedir. Türkiye’de sınai faaliyetler, ana kentsel yerleşimlerde ya da bunların yakınında daha yoğun olarak görülürken, Bulgaristan’daki sınai yerleşimler daha geniş bir alana yayılmış durumdadır. Türkiye tarafında temel altyapısı tam olan sanayi siteleri olmakla birlikte bunlar henüz kullanılmamaktadır. Program alanının Bulgaristan tarafında sanayi sektörü şu alt sektörlerden oluşmaktadır: Kimya sanayi, gıda işleme amaçlı makine yapımı, elektrik mühendisliği; metal ve ahşap işleri sanayileri; hazır giyim ve tekstil sanayileri; gıda ve içecek üretimi; cam ve seramik sanayileri vb. Türkiye tarafında hâkim olan sanayi alt sektörleri ise şunlardır: Gıda işleme, tekstil ve hazır giyim, deri, metal ve ahşap işleri sanayileri.

Program alanındaki işletmelerin çoğu, küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ’ler) ve büyük işletmelerde küçük pay sahibi olan işletmelerdir. Buna göre mevcut büyük sınai işletmeler, yerel KOBİ’lerin çoğu için büyük miktarda katma değer, istihdam ve iş sağlayan ekonomik iticiler olarak anahtar rol oynamaktadır. Program alanında, son yıllarda KOBİ sektöründe özel girişim oldukça dinamiktir. Bunun temel nedeni serbest rekabetin ve istihdam olanaklarının teşvik edilmesidir. Bugünlerde yeni açılan iş yerlerinin çoğu KOBİ’lerdir. Bulgaristan tarafında KOBİ’lerin oranı %98’in üzerindedir. Türkiye tarafında bütün işletmelerin yaklaşık %96’sında 50 kişiden daha az kişi çalışmaktadır. Genel olarak, program alanındaki KOBİ’ler iç piyasada

¹¹ Bulgaristan’a ilişkin bilgiler 2003 yılına aittir, kaynak: Ulusal İstatistik Enstitüsü, 2005 Yıllığı,

¹² Türkiye için mevcut TKD verisi bulunmamaktadır. İl bazında GSYİH için en son mevcut bilgiler 2001 yılına aittir, bakınız <http://www.turkstat.gov.tr>

sabit bir konuma sahiptir, ancak, çok az sayıdaki KOBİ ihracat yapmaktadır.

KOBİ'ler nicelik bakımından iyi durumda olmasına karşın, nitelik bakımından yapılması gereken daha çok şey bulunmaktadır. KOBİ sektörünün ana özellikleri şunlardır:

- İş faaliyetlerinde yüksek oranda esneklik;
- Daha doğrudan ve bireysel müşteri yönelimi;
- Düşük oranda uluslararası faaliyet;
- Araştırma faaliyetlerinin ve üniversiteler ile araştırma enstitülerinin ilişkilerinin düşük olması;
- Kısıtlı coğrafi eylem alanı;
- Düşük ihracat oranları;
- Üretim zincirleri ve ağlarında bütünleşme düzeyinin düşük olması;
- Nitelikli istihdamın düşük olması.

KOBİ sektöründe kalite iyileştirmesi bakımından, iyi örnek olarak, Hasköy idari bölgesinde kurulu olan “Gıda Üretim Sanayii için Makine Üreticileri Derneği”¹³ ve Edirne ve Yambol'daki el sanatları kuruluşları arasındaki iyi ilişkiler¹⁴ gösterilebilir. Bu örnekler, piyasaya erişimde, bilgi temeli ve kümelenmede artış bakımından KOBİ'lerin desteklenmesi için farklı girişimlerin geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik potansiyel bulunduğuna işaret etmektedir. Uygun girişimler Program alanının ekonomik olarak daha fazla kalkınmasını sağlayabilir.

Hizmet sektörü nispi olarak en büyük payı oluşturmaktadır ve Program alanındaki ekonominin yapısında yukarı doğru bir seyir göstermektedir. Turizm, hizmet sektörünün büyümesinde büyük öneme sahiptir. Geçtiğimiz birkaç yılda turizm, Program alanı içinde istihdam yaratılmasına ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmuştur. 2004 yılında Bulgaristan tarafında turizm sektörü, aktif iş gücünün %5,5'ini istihdam etmiştir ve bu oran ülke ortalamasının (%3,7) üstündedir. Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsüne göre, Bulgaristan'da 2004 yılında gerçekleşen turizm ve eğlence amaçlı ziyaretlerin toplam sayısı 4.010.326 olmuştur. Program alanının Bulgaristan tarafında geçirilen gece sayısı 4.625.714 olmuştur (bunların %33'ü ülke genelindedir). Bunun 4.001.986'sı yabancıların geçirdiği gece sayısıdır (bunların %39'u ülke genelindedir). Bulgaristan tarafında, Karadeniz kıyısı boyunca kasaba ve köylerin çoğu, gerek yerli gerek yabancı ziyaretçileri çekmek suretiyle turizmden yararlanmaktadır. Bununla birlikte, mevsimsellik ve kullanılmayan diğer kaynaklar, Program alanının Bulgaristan tarafında turizmin zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

Türkiye'de 2001-2005 döneminde turizmde önemli olumlu eğilimler gerçekleşmiştir. Türkiye'de 2005 yılında gerçekleşen turizm amaçlı ziyaretlerin toplam sayısı 10.430.788 olmuştur ve bunun 9.904.716'sı¹⁵ yabancılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Program alanının Türkiye tarafında turizm; sahip olunan turizm tesisleri, tarihi geçmişi, sayısız eserler ve gelenekleri ile ziyaretçileri çekmek suretiyle gelişmektedir. Genel olarak turizm kaynakları tam olarak değerlendirilmemektedir.

Program alanının elverişli doğal ve çevresel özellikleri, turizmin farklı biçimlerde sürdürülebilir gelişimi için fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca, kültürel ve tarihi eserlerin ve doğal kaynakların çokluğu, hâlihazırda mevcut turistlere yönelik ürün ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, sınır ötesi işbirliği ve program alanının eşsiz turist merkezi olarak tanıtımı amacıyla avantaj teşkil etmektedir.

Program alanında tarım geleneksel olarak gelişmiştir. Bulgaristan tarafında, toplam arazi içinde tarım arazisi ve ormanların payları sırasıyla % 58,57 ve %33,19'dur. Ayrıca, toplam tarım arazisi içinde sürülebilir arazinin payı % 78,04'tür ve “kişi başına düşen sürülebilir arazi” göstergesi (1,92 ha/kişi), ülke ortalaması (0.63 ha/kişi) ile karşılaştırıldığında ülkedeki en yüksek göstergelerden biridir. Başlıca yetiştirilen ürünler, tahıllar, yağlı tohumlar (ayçiçeği) meyve ve sebze, üzüm ve diğerleridir. Bölgede her türde hayvancılık yapılmaktadır ve dağ meraları da kullanılmaktadır. Tarım bir dizi kısıtlamayla karşı karşıyadır: dağınık mülkiyet, sulanan alanların azalması, atıl tesisler, yatırımların ve yeni teknolojilerin kısıtlı olması, gıda sanayi ile bütünleşmede yetersizlikler, vb.leri. Burada belirtilmelidir ki, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından geliştirilen ve hâlihazırda uygulanmakta olan Istranca – Sakar Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Programı (ISTKKP) 2005–

¹³ Hasköy İdari Bölgesi Kalkınma Stratejisi 2005 - 2015

¹⁴ Program alanında ilk sosyoekonomik analizler taslağında kamu istişareleri döneminde değinilmiştir, Ocak – Şubat 2007.

¹⁵ Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.turkstat.gov.tr>. Turizme ilişkin Türkiye Bölgesel istatistik verileri mevcut değildir.

2007, Program alanının Bulgaristan tarafındaki belediyelerin % 41'ini desteklemektedir. Kırsal ve az gelişmiş belediyeler, ISTKKP vasıtasıyla ekonomik ve sosyal sıkıntılarının üstesinden gelmekte ve 2007-2013 dönemi için AB fonlarını başarılı şekilde hazmetme kapasitelerini geliştirmektedirler.

Türkiye tarafında, Türkiye toplam yüzölçümü içinde tarım arazisi ve ormanların payları sırasıyla %49,35 ve %26,79 'dur.¹⁶ Ayrıca toplam tarım arazisi içinde sürülebilir arazinin payı % 82,46'dır. Başlıca yetiştirilen ürünler, pirinç, tahıllar, yağlı tohumlar, meyve ve sebze, üzüm ve benzerleridir. Bölgede yalnızca küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Tarım, Türkiye tarafında da, yetersiz sulama sistemi, dağınık arazi mülkiyeti, eski teknolojilerin kullanımı gibi kısıtlamalarla karşı karşıyadır.

Ekonomik büyüme oranlarının, genel olarak artış göstermesine rağmen, AB ortalama değerleri ile karşılaştırıldığında Bulgaristan–Türkiye sınır ötesi Program alanının önemli ölçüde geride kalmışlığının aşılmasında hâlâ yetersiz kaldığı görülmektedir. Buna göre, Program alanının genel ekonomik potansiyelini iyileştirmek için uygun müdahaleler gerekmektedir.

¹⁶ Kaynak: Çevre Durum Raporu Kırklareli, 2005, Çevre Durum Raporu Edirne, 2005

2.5 İş gücü piyasası, eğitim ve öğretim

2.5.1 İş gücü piyasası¹⁷

İş gücü piyasasının özellikleri bakımından Program alanının her iki tarafında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da mevcuttur. Burada ifade edilmelidir ki, Türkiye tarafı için aşağıda belirtilen sonuçların çoğu, Tekirdağ ilini de kapsayan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) II seviyesi karşılıklarına ilişkin istatistiki verilere dayanmaktadır. Bununla birlikte, program alanının Türkiye tarafının genel olarak aşağıdaki eğilimlerin etkisi altında olduğu söylenebilir.

2001-2005 dönemi için, Bulgaristan (%52,2) ve Türkiye'nin (%46,5) ortalama *istihdam oranları*, AB 25 ortalamasının (%63) altındadır.

Bulgaristan'da 2001-2005 dönemi için, iş gücü piyasası yukarı doğru bir seyir izlemiştir ve 2005 yılında en üst noktaya erişmiştir. Program alanının Bulgaristan tarafında, iş gücü piyasasının gelişimi ülkedeki eğilimle uyumludur, fakat 2005 yılında ülke geneli ile karşılaştırıldığında daha tatminkâr olmuştur. 2005 yılında faaliyet oranı¹⁸, yukarı doğru bir seyir izleyerek Burgaz idari bölgesinde %48,8, Yambol idari bölgesinde %51,4 ve Hasköy idari bölgesinde %48,3 olarak gerçekleşmiştir. Program alanının Bulgaristan tarafında istihdam edilen toplam kişi sayısı, Burgaz idari bölgesinde %45,8, Yambol idari bölgesinde %46,7 ve Hasköy idari bölgesinde %43,9'luk istihdam oranları ile¹⁹ ülke çapında istihdam edilenlerin %10,6'sını oluşturmaktadır. Üç idari bölge arasındaki küçük farklılıklara rağmen, ortalama istihdam oranı, ülke ortalamasından (%44,7) daha yüksektir. İstihdam çoğunlukla özel sektördedir. Program alanının Bulgaristan tarafında istihdam oranının artış göstermesi, anılan dönemde ekonomide gözlenen görece büyümenin bir sonucudur.

2005 yılında, İBBS II seviyesi TR21'de (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ), iş gücü katılım oranı²⁰ artış gösteren bir seyrin ardından ülke ortalamasına (%48,3) tezat şekilde %57,6 olarak gerçekleşmiştir. Genel olumlu eğilime karşın, bu parametre son derece düşük olan kadın iş gücü katılım oranı nedeniyle düşük kalmaktadır. 2005 yılında, İBBS II seviyesi TR21'de (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ), kadın iş gücü katılım oranı, ülke eğilimiyle de uyumlu bir düşüş göstererek %34,5 olarak gerçekleşmiştir.

2000-2005 döneminde Türkiye'deki istihdam eğilimi, iki şekilde gerçekleşmiştir. 2000-2003 döneminde istihdam, 2001 ekonomik krizi nedeniyle düşüş göstermiştir. 2004-2005 döneminde²¹ ise artışa geçmiştir. 2005 yılı için, İBBS II seviyesi TR21'de istihdam edilen toplam kişi sayısı da paralel olarak artış göstermiştir. Bu da, %53,1'lik bir istihdam oranıyla (ülke ortalaması %43,4) ülke çapında istihdam edilenlerin %2,6'sına karşılık gelmektedir. Bu istihdam oranı, ülke çapındaki istihdam oranı bakımından üçüncü sırada yer almaktadır. Program alanının Türkiye tarafındaki istihdam artış eğilimi, istikrarlı ekonomik ortam ve özellikle Kırklareli ilinin ilişki içinde olduğu İstanbul ana kent alanındaki ekonomik büyümenin bir sonucudur.

2005 yılında Bulgaristan (%10,1) ve Türkiye'deki (%10,3) *işsizlik oranları*, AB 25 ortalamasının (%8,8) üzerinde olmuştur.²²

Bulgaristan'da 2000-2005 dönemi için, farklı ekonomik sektörlerde işçi çıkarmaların azalmasını ve daha fazla

¹⁷ Bu bölümdeki Bulgaristan'a ilişkin istatistiki veriler, Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsü 2001-2005 Yıllıkları; Ulusal İstihdam ajansı istatistiki verileri; Burgaz, Yambol ve Hasköy idari bölgeleri 2005-2015 kalkınma stratejileri ve Eurostat 2006-07 Yıllığından alınmıştır. Türkiye'ye ilişkin istatistiki veriler, Türkiye İstatistik Kurumu (Hanehalkı İş gücü Anketleri), <http://www.turkstat.gov.tr>, <http://www.iskur.gov.tr>'de bulunan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü 2005 İstatistik Yıllığı ve Eurostat 2006-07 Yıllığından alınmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu bölgesel iş gücü piyasası istatistik verilerini yalnızca İBBS II seviyesinde güncellemektedir; TR21 İBBS II seviyesi Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerini kapsamaktadır.

¹⁸ Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsü 2005 Yıllığı, Faaliyet oranı: iş gücü ile 15 yaş ve üzeri nüfus arasındaki oran. İş gücü, 15 yaş ve üzeri istihdam edilen ve edilmeyen kişileri kapsamaktadır.

¹⁹ Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsü 2005 Yıllığı, İstihdam oranı: istihdam edilen nüfus ile 15 yaş ve üzeri nüfus arasındaki oran

²⁰ Türkiye İstatistik Yıllığı, İş gücü katılım oranı: iş gücü ile 15 yaş ve üzeri nüfus arasındaki oran.

²¹ Eurostat 2006-07 Yıllığı

²² Eurostat 2006-07 Yıllığı

iş fırsatlarını beraberinde getiren makroekonomik istikrarın bir sonucu olarak işsizlik oranı düşmüştür. 2005 yılında program alanının Bulgaristan tarafında işsizlik oranı, ülke ortalamasından (%10,1) daha düşük olmuştur. Bununla beraber, ortalama kadın işsizlik oranı, ülke ortalamasından (%5,3) ve AB 25 ortalamasından daha yüksektir. Kayıtlı²³ uzun süreli ve genç işsiz ortalama oranları azalmaktadır. Ancak, bu oran, ülke ortalaması ve AB 25 ortalamasıyla karşılaştırıldığında hâlâ yüksektir. Aktif iş gücü piyasası politikaları uygulanmasına karşın, nitelikli iş gücü eksikliği, işsizler ve özellikle uzun süreli işsizler ve gençlerin işsizliğinde rol oynamaktadır. Program alanının Bulgaristan tarafında yaşanan diğer bir olumsuz yanı, iyi eğitilmiş ve özellikle genç insanların ülkenin diğer kesimlerinde ya da yurtdışında iş bulmaları şeklindeki “beyin göçü”dür.

2000-2005 dönemi için Türkiye’deki işsizlik oranı da iki farklı eğilim göstermiştir. 2000-2003 döneminde bu oran artış gösterirken, 2004-2005 döneminde %10,3²⁴ düzeyinde sabit kalmıştır. 2005 yılında İBBS II seviyesi TR21’de (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli) işsizlik oranı ülke ortalamasından daha düşük olmuştur. Bu olumlu eğilimin temel nedeni, Program alanının Türkiye tarafındaki istikrarlı ekonomik ortamın yanı sıra Türk Devletinin kayıt dışı ekonomiyle mücadeleye yönelik etkin önlemler almasıdır. Bununla birlikte, bölgedeki kadın işsizlik oranı ülke ortalamasının üzerindedir. Program alanının Türkiye tarafında, kayıtlı genç işsiz ortalaması ülke ortalaması olan %48,4’ten²⁵ daha düşüktür. En yüksek işsizlik oranı, eğitim düzeyi düşük kişiler arasında görülmektedir. Buna göre, Program alanı içinde sosyal uyumda iyileşme sağlanabilmesi için iş gücü piyasasındaki zayıf gruplara özel olarak odaklanılması gerekmektedir.

Tablo 5: 2005 yılı işsizlik verileri

İBBS III seviyesi karşılığı	İşsizlik oranı	Kadın işsizlik oranı	İşsiz gençlerin yüzdesi	Uzun süreli işsizlerin yüzdesi ²⁶
Burgaz İdari Bölgesi	6.2	4.4	20.7	35.4
Yambol İdari Bölgesi	9.2	7.5	27.0	63.5
Hasköy İdari Bölgesi	9.3	6.9	23.3	55.1
Bulgaristan SÖİ	8.2	6.3	23.4	51.3
Edirne ili	7.8 ²⁷	11.7 ²⁸	47.1	39.2 ²⁹
Kırklareli ili	7.8	11.7	43.5	39.2
Türkiye SÖİ	7.8	11.7	45.3	39.2

Bilgi kaynakları: Bulgaristan için: Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsü, 2005 Yıllığı, Ulusal İstihdam Ajansı istatistikleri, www.az.government.bg;

Türkiye için: Türkiye İstatistik Kurumu, 2006 Hane Halkı İş gücü Anketi, www.turkstat.gov.tr; <http://www.iskur.gov.tr>’de bulunan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, 2005 İstatistik Yıllığı

Program alanında iş gücü piyasasına ilişkin gelişmelerin olmasına karşın, bunlar AB 25 ülkeleriyle karşılaştırıldığında hâlâ düşük durumdadır. Bu durumda, Yenilenmiş Lizbon Stratejisi hedeflerinin gerçekleştirilmesi çerçevesinde, Program alanında insan kaynaklarının daha fazla geliştirilmesi gerekmektedir.

²³ KAYNAKLAR: Bulgaristan için: Bulgaristan Ulusal İstihdam Ajansı istatistikleri, www.az.government.bg Türkiye için: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü 2005 İstatistik yılı, <http://www.iskur.gov.tr>

²⁴ Eurostat 2006-07 Yıllığı

²⁵ Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü 2005 İstatistik Yıllığı, <http://www.iskur.gov.tr>

²⁶ Kaynak: Bulgaristan için: Bulgaristan Ulusal İstihdam Ajansı istatistikleri, www.az.government.bg. Türkiye için: 2006 Hane Halkı İş gücü Anketi, www.turkstat.gov.tr. İl düzeyinde veri mevcut olmadığından, verilen rakam Türkiye çapındaki uzun süreli işsizlik oranını göstermektedir,

²⁷ Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2006 Hane Halkı İş gücü Anketi, Basın duyurusu No 33, 6 Mart 2007, www.turkstat.gov.tr. Sunulan veri İBBS II seviyesi TR21 (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli) ortalamasıdır

²⁸ Sunulan veri İBBS II seviyesi TR21 (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli) ortalamasıdır

²⁹ Sunulan veri İBBS II seviyesi TR21 (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli) ortalamasıdır

2.5.2 Eğitim ve Öğretim

Genel eğitim sistemi Program alanında gelişmiştir. Süreç, bütün seviyelerdeki (ilk, orta ve yüksek) mevcut eğitim kurumları ağı ile yürümektedir.

Program alanının Bulgaristan tarafında, 306'sı genel amaçlı, 59'u özel ve mesleki ve 2'si üniversite olmak üzere 367 adet eğitim kurumu bulunmaktadır. Program alanının Türkiye tarafında 1'i üniversite, 59'u mesleki ve teknik orta okul, 46'sı genel amaçlı orta okul ve 317'si ilkokul olmak üzere 423 adet eğitim kurumu bulunmaktadır. Netice olarak genel eğitimin sağlanması için en iyi yapılanma mevcuttur. Özellikle Türkiye tarafında okula kayıt düzeyi ülke ortalamasından daha yüksektir.

Program alanında mesleki eğitim sistemi oldukça gelişmiştir. Mesleki eğitim merkezleri, odalar, STK'lar vb.nin temsil ettiği farklı eğitim sağlayıcıları bulunmaktadır. Gerek Bulgaristan gerekse Türkiye, buna ilişkin yasal ortamı ve ileriye dönük tedbirleri geliştirmişlerdir.

Mesleki eğitim sisteminin oldukça gelişmiş olmasına karşın, Program alanında bazı nüfus grupları arasında eğitim talebi hâlâ düşük düzeydedir.³⁰ Genel itibarıyla, Program alanı içindeki iş gücü, bir bütün olarak modern mesleki yeterliliklerden yoksun olup sınırlı bir mesleki sahada uzmanlaşmaktadır ve bu durum iş alanındaki hareketliliği sınırlamaktadır. İş gücü, başlıca disiplinler arası ve meslekler arası beceriler ve bilgi olmak üzere belirli modern temel becerilerden ve gerekli niteliklerden yoksun durumdadır. İmalat ve hizmet sektörleri ile turizm ve eğlence faaliyetleri sektörlerinde yeni teknolojiler alanında nitelikli iş gücü eksikliği bulunmaktadır. Girişimcilik becerileri de az gelişmiştir.

İşsiz nüfusun eğitim düzeyi ve mesleki becerileri ciddi endişe vericidir. Bundan dolayı çok sayıda uzun süreli ve genç işsiz bulunduğundan söz edilebilir. Bu zayıf grupların becerileri günün koşullarının gerisindedir ve iş gücü piyasasının taleplerini ve beklentilerini karşılayamamaktadır.

Ayrıca, eğitim/öğretim ve iş zinciri içerisindeki ilişkilerin güçsüzlüğü, Program alanının zayıf taraflarından bazılarıdır. Bu yönüyle, ortak sosyal-ekonomik kalkınma bağlamında mevcut eğitim ve öğretim fırsatlarının çeşitlendirilmesi ve yenilerinin geliştirilmesi, çekirdek alan içinde işbirliği için bir zemin oluşturabilir.

³⁰ KAYNAKLAR: Bulgaristan için: Bulgaristan Ulusal İstihdam Ajansı analizleri, www.az.government.bg Türkiye için: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, 2005 İstatistik Yıllığı, <http://www.iskur.gov.tr>

2.6 Altyapı

Program alanından her çeşit taşımacılık altyapısı geçmektedir; Pan-Avrupa Taşımacılık ağı bakımından, 4, 8 ve 10 numaralı Koridorlar doğrudan, 9 numaralı Koridor ise dolaylı olarak geçmektedir.

Harita 3: Taşımacılık altyapısı

Koridor 4: Dresden/Nuremberg –İstanbul, Program alanındaki Hasköy idari bölgesi ve Edirne ve Kırklareli illerinden geçmektedir;

Koridor 8: Durres/Tiran - Program alanındaki Burgaz, Yambol ve Burgaz idari bölgeleri arasından geçmektedir;

Koridor 9: Helsinki – Program alanındaki Dedeağaç, Hasköy idari bölgesinden ve Edirne ilinden geçmektedir.

Koridor 10: Salzburg/Lubljana - Program alanındaki Selanik, Hasköy idari bölgesinden geçmektedir.

Program alanını etkileyen diğer uluslararası yollar şunlardır:

E-87 karayolu: Ukrayna'da Odesa'dan başlar, Romanya ve Bulgaristan'dan geçerek Türkiye'ye girer ve Antalya'ya kadar uzanır. Sınır Bölgesinde Burgaz, Tzarevo, Malko Turnovo, Dereköy, Kırklareli ve Babaeski'den geçer.

E-80 karayolu: Türkiye'yi Avrupa'nın diğer bölgelerine bağlar ve Edirne ve Kırklareli illerinin kara yolu altyapısıyla doğrudan bağlantılıdır.

D 100 karayolu: İstanbul'u Edirne ye ve Bulgaristan'a bağlar. Ayrıca, bölgeden, Bulgaristan Devlet Ulaşım Koridorları doğrudan geçmektedir – Kırklareli iline doğru uzanan “Kara Deniz” (sınır kapısı –Durankulak– Varna–Burgaz–Malko Turnovo) ve Edirne iline doğru uzanan ikinci koridor (Silistre–Shoumen–Yambol–Elhovo–Lesovo–sınır kapısı)

Diğer *taşımacılık yöntemleri* bakımından, Program alanında, mevcut demir yolu taşımacılık altyapısı ve faal bir uluslararası havaalanı ve faal bir uluslararası deniz limanı da (Burgaz'da) bulunmaktadır. İstanbul Uluslararası havaalanı, Program alanının Türkiye tarafına en yakın olanıdır. Kapitan Andreevo – Kapıkule (Hasköy ve Edirne ili arasında), Malko Turnovo – Dereköy (Burgaz idari bölgesi ve Kırklareli ili arasında) ve Lesovo - Hamzabeyli (Yambol idari bölgesi ve Edirne ili arasında) olmak üzere 3 adet faal sınır kapısı mevcuttur.

Taşımacılık altyapısı bakımından program alanının genel erişilebilirliği, genel olarak kabul edilebilir olmakla birlikte, karayolu altyapısı, seyahat güvenliği ve konforuna ilişkin Avrupa kriterlerini karşılamamaktadır. Bundan dolayı Program alanının ortak yararına yönelik olarak gelecekte iyileştirmeler yapılması gerekmektedir.

Program alanındaki bütün kasabalar ve köylerin çoğu ulusal ve uluslararası otomatik *iletişim ağına* bağlı durumdadır. Mevcut ağların iyileştirilmesi, dijital tekniklere başvurulması ve optik iletim sistemlerinin oluşturulması için imkânlar bulunmaktadır. Hâlihazırda, Hasköy'ü Edirne'ye bağlayan transit optik kablo sistemi aracılığıyla, Bulgaristan ve Türkiye arasında uluslararası uzun mesafe bağlantıları mevcut durumdadır. Telekomünikasyon uygulamalarına yönelik altyapı büyük kasabalarda yeterli düzeydedir, ancak, Program alanının diğer bölümlerinde de iyileştirilmesi gerekmektedir.

Kamusal su arzı altyapısı, program alanının Bulgaristan tarafındaki nüfusun %99,6'sına ve program alanının Türkiye tarafındaki nüfusun %92'sine hizmet etmektedir. Bu hizmetin kalitesine ilişkin olarak, Program alanının Bulgaristan tarafında, hâlâ nakil sırasında su kaybı sorunları yaşandığı belirtilmelidir.

Bulgaristan tarafında, Burgaz İdare bölgesi nüfusunun yalnızca %52,6'sı *atık su arıtma tesislerinden (AAT)* yararlanmaktadır. Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı (KÖYPA) kapsamında, Hasköy ve Dimitrovgrad belediyeleri için AAT'nin yapımı halen devam etmektedir. Türkiye tarafında, yalnızca Edirne ilindeki sanayi işletmelerinin bazıları AAT³¹ ye sahiptir. İşletmeler için başka AAT'lerin de yapımına devam edilmektedir. Bu nedenle Program alanında güvenilir bir atık su arıtma döngüsü oluşturulmasına yönelik bir dizi iyileştirmeye hâlâ ihtiyaç bulunmaktadır.

Bölgedeki *enerji altyapısı* mevcut yerel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde oldukça gelişmiştir. Doğal gaz gerek evlerde gerekse sanayide, daha ucuz ve çevre dostu bir enerji kaynağı olarak giderek iyi bir alternatif olmaya başlamıştır. Bölgedeki büyük merkezlerde gaz dağıtım şebekelerinin inşası hâlihazırda devam etmektedir.

³¹ Kaynak: Kırklareli İli Çevresel Raporu 2005

2.7 Çevre

Hava: SÖİ bölgesindeki hava koşulları görece iyidir. Hava kirliliğinin ana nedenleri, sanayide ve evlerin ısıtılmasında kullanılan yakıt emisyonları ve araçların egzoz gazlarıdır. Dağlık alanda mükemmel hava kalitesi bulunmakla beraber, “sorunlu bölgeler” de kayıt altında tutulmaktadır (örneğin, Bulgar kasabası Dimitrovgrad’ta başlıca üç hava ve su kirleticisi belirlenmiştir – azot tesisi “Neochim”, termoelektrik enerji istasyonu “Maritsa 3” ve çimento fabrikası “Vulkan”). Her iki ülkenin ulusal mevzuatına göre sanayi işletmelerinin çoğunun gerekli hava arıtma tesisleri ile teçhiz edilmesi gerekmektedir. Geçtiğimiz birkaç yılda, genel hava kirliliği endeksi Program alanının her iki tarafında genel itibarıyla azalmıştır.

Su: Derlenen verilere göre, yüzey sularının ekolojik durumu da görece iyidir. Bölgedeki suların kirlenmesinin önemli bir nedeni, küçük ve orta ölçekli belediyelerin kanalizasyon sistemlerinin olmamasıdır. Yer altı suları bazı alanlarda başlıca nitrat, fosfat, vb. ile kirlenmektedir. Türkiye tarafında atık su yığınları büyük ölçüde göller ve nehirlerle karışmaktadır.³² Kırklareli ilinde, nitrat, demir, manganez, fosfat ve diğerlerinin normal değerlerin üzerinde olması nedeniyle bazı sorunlar meydana gelmiştir.³³ Edirne ilinde atık su arıtma tesislerinin sayısı artmaktadır.³⁴ Meriç ve Tunca gibi sınırı ötesi nehirlerdeki su kirliliği de çok yüksektir. Program alanından nehirler geçmesi, ortak su ve sel risk yönetimi işbirliği için mükemmel bir fırsat sunmaktadır. Diğer bir fırsat, güvenilir bir atık su arıtma döngüsünün oluşturulmasıdır.

Topraklar: SÖİ alanında toprakların durumu elverişlidir. Geçtiğimiz birkaç yılda, ciddi bir toprak tahribatı meselesi olan erozyon meydana gelmiştir. Kırklareli’nde yaklaşık 655.000 hektar alan risk altındadır. Ayrıca, Revze nehri, kritik bir durum arz edebilecek toprak erozyonu meselesinde belirleyici olmaktadır. Toprak erozyonu, kıyı alanlarında ve kısmen ormanlık alanlarda meydana gelmektedir. Haşere ilaçlarının kısıtlı kullanımı, “yeşil” tarım ve çiftçilik, hava ve su kirliliğinin kontrolü vb. tedbirler, geçtiğimiz yıllar içinde ekolojik durumda iyileşme eğilimini beraberinde getirmiştir. Bölgede toprak erozyonunun azaltılması bir işbirliği konusu olabilecektir.

Bölgedeki **katı atık arıtma döngüsü** uygun standartlarda değildir. Bulgaristan tarafındaki yerleşimlerin çoğunda organize katı atık imha tesisleri bulunmakla birlikte, katı atıklar ayrı biçimde toplanmamaktadır. Bazı küçük kırsal belediyelerde ve esas olarak köylerde kontrolsüz katı atık imhası ciddi bir sorundur. Türkiye tarafında yerleşimlerin bazılarında, hiçbir organize katı atık imha tesisi ya da katı atık arıtma tesisi bulunmamaktadır. Daha büyük yerleşimlerdeki mevcut katı atık imha tesislerinin birçoğu kapasitelerini aşmıştır. Bu, özellikle yaz aylarında ciddi sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.³⁵ Bundan dolayı, program alanında güvenilir bir katı atık arıtma döngüsünün oluşturulması yönünde iyileştirmelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Biyolojik Çeşitlilik: Çok sayıdaki bitki ve hayvan türleri ve çok çeşitli doğal yaşam ve ekosistemler, karmaşık ekonomik faaliyetlerden kolayca ve olumsuz şekilde etkilenebilmektedir. İnsan kökenli baskılar sebebiyle, geçen on yıllar içerisinde yaygın türlerin bazılarının nesli tükenmiştir. Bölgenin biyoçeşitliliği, ekonomik ve diğer amaçlar için kullanılan bir gen geçişini de kapsamaktadır. Yerleşik koruma alanlarının korunması ve yeni koruma alanları belirlenmesine ilişkin planlar yapılması, bölgedeki zenginliğin muhafazası ve korunması için son derece önemlidir.

Tabiatı Koruma Alanları

Çevrenin korunmasına güçlü biçimde odaklanması her iki ülkenin kalkınma stratejilerinin önemli bir parçasıdır.

Bulgaristan’ın doğa koruma ve yönetimi gelenekleri vardır. Bulgaristan’daki koruma alanlarına ilişkin yönetim planları, ulusal ve uluslararası mevzuatı ve paydaş menfaatlerini de gözetmek suretiyle, kültürel ve manevi değerlere ilave olarak biyoçeşitliliğin korunmasını sağlamayı amaçlamaktadır. SÖİ bölgesinde Bulgaristan tarafında *Istranca Milli Parkı* bulunmaktadır. 115.837,8 hektarlık alanı ile Bulgaristan’da koruma altındaki en büyük alandır. Parkın tipik özelliği, zengin biyoçeşitliliği ve çok çeşitli doğal yaşam ve ekosistemleri içinde

³² Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2004 Belediye atık su istatistikleri, www.turkstat.gov.tr

³³ Kaynak: Kırklareli İli Çevresel Raporu 2005

³⁴ Kaynak: Edirne İli Çevresel Raporu 2005

³⁵ Kaynak: Edirne İli Çevresel Raporu 2005, Kırklareli İli Çevresel Raporu 2005

barındırmasıdır. Bitki ve hayvan türleri, büyük oranda yaygın türleri kapsamaktadır. Istranca Milli Parkı, Bulgaristan - Silkosia tabiat koruma alanı (1931’de kurulmuştur) içindeki en eski koruma alanına ev sahipliği yapmaktadır. Diğer dört tabiat koruma alanı - Lopushna/Uzunbudzhak, Vitanovo, Sredoka ve Tisovitsa parkın bölümlerini oluşturmaktadır. Lopushna/Uzunbudzhak, 1977’den bu yana biyosfer koruma alanı olarak ilan edilmiştir ve UNESCO Dünya küresel önemi haiz “İnsan ve biyosfer”³⁶ biyosfer koruma alanları ağıının bir parçasıdır. Istranca Milli Parkı da diğer 12 koruma alanını ve bir dizi arkeolojik ve doğal eseri içinde barındırmaktadır. Ayrıca, Avrupa koruma alanları ağı – NATURA 2000’nin bir üyesidir. Istranca/Yıldız Dağlarında sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunmasının teşvik edilmesine ilişkin olarak, PHARE programı kapsamında (FMA 2005 ve 2006) geliştirilen iki projeye önemli bir adım atılmıştır. Bu tür faaliyetlerin, eşsiz çevrenin, doğal ve kültürel kaynakların korunmasını ve eş güdüm içinde yönetimini sağlamak suretiyle bölgenin sürdürülebilir ekonomik büyümesine katkıda bulunarak sınır ötesi işbirliğini güçlendirmesi beklenmektedir. Istranca/Yıldız alanı, çevre kalitesinin korunması ve doğal kaynaklarla ilgili ortak çalışmalara girilmesi konularında iki ülke arasında mükemmel işbirliği fırsatları sunmaktadır.

Türkiye’nin de doğa koruma gelenekleri ve koruma alanlarının belirlenmesine ilişkin bir geçmişi vardır. Doğa koruma faaliyetleri, ulusal ve uluslar arası mevzuat kurallarına uygun şekilde sistematik olarak teşvik edilmiştir. Türkiye, koruma alanlarının yönetimine ilişkin eksiklerin tespiti çalışmaları, uygulama programları gibi yaklaşımlarını, ekonomik, sosyal, kültürel ve bölgesel gereksinimleri dikkate almak suretiyle düzeltme ve değiştirme konusunda bazı önemli adımlar atmaktadır. Biyoçeşitliliğin sürdürülebilirliğine ilişkin olarak, 2002 AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı kapsamında finanse edilen “Türkiye için Çevre Alanında Kapasite Oluşturma, Bileşen 3: Doğa, Kuşlar & Doğal Yaşam & CITES Sözleşmesini Uygulamaya yönelik Eşleştirme Yardımı (TR0203-03.3/1)” projesi dâhil olmak üzere teknik çalışmalar yürütülmektedir ve bu proje kapsamında bir Doğa Koruma Kanunu hazırlanması için teknik çalışmalar başlatılmıştır. 2002 AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı³⁷ kapsamında finanse edilen “Türkiye için Çevre Alanında Kapasite Oluşturma, Bileşen 3: Doğa, (TR0203-03.3)” projesi kapsamında bazı kuş türlerinin değerlendirilmesine ilişkin teknik çalışmalar yürütülmüştür. Türkiye’deki en önemli koruma alanlarından biri *Gala Gölü Milli Parkı*’dır. Bu Park, *Program alanının* Türkiye tarafında Edirne ilinde yer almaktadır. Gala Gölü Milli Parkı için yerleşik yönetim planı,³⁸ sulak alanların yönetimi için uygulanan metodolojiye bir örnek teşkil etmektedir. Diğer iki koruma alanı – Kasatura Körfezi tabiat koruma alanı ve Saka Gölü tabiat koruma alanı³⁹ Türkiye tarafında Kırklareli ilinde yer almaktadır. Kasatura Körfezi tabiat koruma alanı ormanı, Türkiye’de Trakya Bölgesindeki tek karaçam korusunu içinde barındırmaktadır ve pek çok hayvan ve bitki türleriyle benzersiz bir orman ekosistemidir.

Sınır boyunca uzanan biyoçeşitliliğin ortaklaşa korunması için pek çok fırsat bulunmaktadır. Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında Meriç ve Türkiye ile Bulgaristan arasında Yıldız Dağları için ortak projeler geliştirilmesi girişimleri iyi örneklerdir.⁴⁰ Genel olarak doğal kaynakların çevresel etkiyi azaltmak için sürdürülebilir kullanımı, Program alanının sürdürülebilir kalkınmasının sağlanmasında ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesinde belirleyici bir etken olacaktır. Koruma alanlarının muhafazası, sağlam bir işbirliği zemini sunmaktadır. İki ülke arasındaki bu önemli Program alanı, Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımına ilişkin AB Stratejisiyle⁴¹ bütünüyle örtüşmektedir.

2.8 Kültür

Zengin, eşsiz ve farklı kültürler, Program alanının en güçlü yönlerinden biridir. Kültür, başarılı bir sınır ötesi işbirliğinin temelini oluşturan bir araç olarak kolaylıkla kullanılabilir. Kültürel miras, sosyal, ekonomik ve çevresel yönleriyle sınır ötesi kalkınma için önemli bir potansiyel sunmaktadır. Görsel-işitsel ürünler, geleneksel el sanatları ve ticaret gibi çeşitli alanlarda istihdam olanakları da sağlayabilir. Diğer yandan bu tür girişimlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için, piyasa yönelimli ürünler ve hizmetlerin geliştirilmesine özel

³⁶ UNESCO’nun İnsan ve Biyosfer Programı (MAB) 1970’te başlatılmıştır ve disiplinlerarası bir araştırma gündemi ve insanların çevreleriyle küresel olarak ilişkisini iyileştirmeyi amaçlayan kapasite oluşturulmasını önermektedir.

<http://www.unesco.org/mab>

³⁷ Kaynak: FASIL 27:ÇEVRE’ye ilişkin Avrupa Komisyonundan yazılı sorular ve Türkiye’nin ilgili yanıtları.

<http://www.abgs.gov.tr/indexen.html>

³⁸ Plan, UNESCO’nun İnsan ve Biyosfer Programı (MAB)’nın desteğiyle geliştirilmiştir

³⁹ Referans: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye, <http://goturkey.kultur.gov.tr/>

⁴⁰ Referans: http://www.unesco.org/mab/icc/countryRep/E_Turkey.pdf

⁴¹ Referans: <http://ec.europa.eu/environment/natres/>

olarak odaklanılması gerekmektedir.

Program alanında, yerel toplulukların ve dışarıdan gelen ziyaretçilerin yararına, eski yerleşimlere yönelik bilimsel araştırma, arkeolojik kazı yapılması ve buraların korunması ve işletilmesi konularında ortak sınır ötesi programların geliştirilmesi ve uygulanması için bir potansiyel bulunmaktadır. Hâlihazırda, kısmen kamu kurumları kısmen diğer kuruluşlar öncülüğünde yürütülen bazı sınır ötesi ilişkiler zaten mevcuttur. Bununla birlikte, bu bağlantılar yoğunlaştırılarak daha aktif bir sınır ötesi işbirliği için bir temel oluşturabilir. Kültürel miras, Program alanının önemli bir unsurudur. Bundan dolayı, ortak turizm güzergâhlarının belirlenmesi, ortak araştırmalar, tanıtım ve reklam faaliyetleri yapılması, koruma ve kültürlerarası değişime yönelik ortak eylemler vb.nin geliştirilmesinde bir zemin teşkil etmektedir.

Ayrıca, sanat ve yaratıcılık gerektiren sanayilerde de (kültürel mirasa ilişkin hizmetler, tiyatro ve dans, müzik, disk yapımı, yayıncılık, görsel sanatlar, kültür turizmi, sanat alanında eğitim, tasarım, vb. dâhil) işbirliği potansiyeli bulunmaktadır. Modern teknolojilerin kullanımı, yenilikçi ürünlerin ve hizmetlerin meydana getirilmesine imkân sağlamaktadır.

Program alanında, kültürel işbirliği için çok güçlü bir kurumsal temel mevcuttur. Kütüphaneler, müzeler, halk ve kültür merkezleri, vb. gibi geleneksel kültür kurumlar uzun süredir mevcuttur ve yöre halkı tarafından tanınmaktadır.

Program alanının Bulgaristan tarafında, 8 tiyatro, 18 müze ve 5 kütüphane bulunmaktadır. Bulgaristan'da Chitalishta (halk merkezleri), 19'uncu yüzyıl Bulgaristan Rönesansı döneminden günümüze dek gelen benzersiz bir fenomen durumundadır. Günümüzde, Program alanının Bulgaristan tarafındaki 313 halk merkezi, kültürel ve topluluk temelli girişimlerin odak noktaları konumundadır. Bulgaristan'daki halk merkezleri ve Türkiye'deki STK'lar arasında, yaratıcılık gerektiren sanayiler, deneyim paylaşımı, iyi uygulamalar gibi alanlarda ortak projelerin geliştirilmesi için potansiyel mevcuttur. Program alanının Türkiye tarafında, 1 tiyatro, 3 müze ve 23 kütüphane bulunmaktadır.

Buna göre kültür, iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilecek önemli bir potansiyel sunmaktadır. Diğer taraftan kültür, diğer sektörlerle bağlantılı olarak yeni ürünler ve istihdam olanakları meydana getirebilecek potansiyele sahip bir unsur olarak da algılanmalıdır.

2.9 Yerel ve bölgesel kalkınma

Bulgaristan'da, bölgesel kalkınmaya ilişkin politika oluşturma süreci Şubat 2004 tarihli Bölgesel Kalkınma Kanunu⁴² hükümlerine tabidir. Bölgesel politika oluşturma, devlet gücüyle ilgileri ve bağlantı düzeylerine göre kabaca üç ana gruba ayrılabilir çok sayıda farklı aktörün çabalarını içermektedir. Aktörlerin yapısı, ülkenin idari bölünmesinin uygundur. Bulgaristan'daki ana yerel idari birimler, ülkenin 28 idari bölge ve 6 planlama bölgesi içinde yer alan 264 belediyedir.

Süreç içinde devlet gücünü temsil eden aktörler iki ana grupta toplanmıştır. İlk grup, süreç içerisinde en büyük önemi haiz aktörleri kapsamaktadır. Merkezi, bölgesel ve yerel düzeylerde olmak üzere, yönetimin, hem yasama hem de yürütme kollarında yer alabilmektedirler. Daha somut ifadeyle, ulusal yasama meclisinin Yerel İdare, Bölgesel Politika ve Kentsel Kalkınma daimi komitesi, esas yasa koyucu durumundadır. Yerel düzeyde, yasa koyucu organlar 264 Bulgar belediyesindeki belediye meclisleridir. İcra alanında ana aktörler, Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanı, İdare Bölgesi Valileri, Bölgesel Kalkınma Meclisleri ve Belediye Başkanları' dır. Bölgesel Kalkınma Meclisleri, planlama bölgesi düzeyinde politikalar üretmektedir.

Bulgaristan'da politika oluşturma ile ilgili ikinci grup aktörler, çeşitli bakanlar ve devlet kurumlarıdır. Özel olarak bölgesel kalkınma ve politika oluşturmaya odaklanmış olmamakla birlikte, faaliyet alanları, ekonomik faaliyetin yapısını, yerel altyapıyı, yaşam koşulları standartlarını ve farklı programlar ve projelerin finansmanının mevcudiyetini etkilemektedir ve bu bakımdan bölgelerdeki süreçlerle yakından ilgilidir.

Bölgesel politika oluşturma sürecinde yer alan üçüncü geniş aktör grubunda, sivil toplum kuruluşları ve diğer

⁴² Kanun, 20.02.2004 tarih ve 14 sayılı Devlet Gazetesinde yayımlanmıştır, son olarak 2006'da tadil edilmiştir

kuruluşlar yer almaktadır. Bunlar arasında; genel manada, alışılmış şekilde toplu eylemde bulunabilen vatandaşların yanı sıra, vatandaşların özel çıkarlarının temsilcileri olarak sivil toplum kuruluşları ve bölgesel politika oluşturma sürecinde özel gündemi takip eden, örneğin Bölgesel Kalkınma Ajansları, çevre grupları, STK'lar ve diğerleri bulunmaktadır. Sivil toplumu temsil eden diğer bir grup, ulusal ya da uluslararası iş örgütlerinin (Bulgaristan Sanayi Birliği, Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası, vb) yerel kolları konumunda olabilen iş örgütleri ile yerel iş desteği merkezleri ağırları ve iş geliştirme kuruluşları ve benzerlerinden oluşmaktadır. Son olarak, devlet dışı aktörler arasında, bölgesel kalkınma fırsatlarını çoğaltan komşu sınır ötesi bölgeler yer almaktadır.

Türkiye'de⁴³ yönetim sistemi yerel düzeyde, il, ilçe ve kasaba olmak üzere üç idari düzeydedir. İl ve ilçelerin yönetim sistemi iki düzeylidir. Birinci düzeyde merkezi hükümet tarafından atanan valiler⁴⁴ yer almaktadır. İkinci düzeyi, beş yıllık bir dönem için yerel seçimlerde oylama yoluyla seçilen belediye meclisleri ve belediye başkanları oluşturmaktadır. Belediye meclisleri ve belediye başkanları, vali altında görev yapan merkezi birim temsilcileriyle işbirliği halinde fiziki planlama, altyapı ve belli bir dereceye kadar ekonomik ve sosyal kalkınmadan sorumludur. Yerel kamu hizmetlerine gelince, il düzeyinde (ve bazı hallerde bölgesel düzeyde) teşkilatları olan Bakanlıklar⁴⁵ kendi programlarını ve bütçelerini uygulayarak bağımsız şekilde görev yapmaktadırlar.

Kalkınma Ajanslarının (KA)⁴⁶ Kurulmasına İlişkin Kanunun kabul edilmesi ve yürürlüğe girmesiyle birlikte, İBBS II seviyesinde yer alacak özel bölgesel kalkınma birimleri hâlihazırda kurulma sürecindedir. Bu ajansların kurulma süreci, bölgesel kalkınma politikalarının daha etkin analiz edilmesi ve uygulanması ve AB⁴⁷ ile uyum sağlanması amacıyla, Türkiye topraklarının 12 İBBS I, 26 İBBS II ve 81 İBBS III olarak sınıflandırılmış olduğu 2002 yılında başlayan sürecin bir devamı niteliğindedir.

Buna göre, İBBS II seviyesi karşılıkları, Bölgesel Kalkınma Planlarının hazırlanması ve KA'nın -olası program yönetim birimleri olarak da faaliyet gösterecek- kurulması için temel bölge düzeyi haline gelmiştir.

Kalkınma Ajanslarının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, KA'nın rolünü bölgesel kalkınma bakımından tanımlamaktadır. Buna göre KA'lar, kamu kesimi, özel sektör ve STK'lar arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, Ulusal Kalkınma Plan ve Programlarında belirlenen ilke ve politikalar doğrultusunda bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını azaltmak, bölgesel kalkınmayı hızlandırmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak üzere oluşturulmaktadır. Kalkınma ajanslarının görev ve yetkilerinden biri, ikili ya da çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin tanıtımını yapmaktır. Bu çerçevede, yerel düzeylerde sınır ötesi işbirliğini güçlendirme potansiyelinin mevcut olduğu açıkça görülmektedir. Güçlü ve sürdürülebilir ortaklıklara duyulan ihtiyaç, pek çok alanda sınır ötesi işbirliğinin geliştirilmesi ve uygulanması ve gelecekte projeler hazırlanması bakımından büyük önem arz etmektedir. Yukarıda anılan Program alanının her iki tarafındaki yerel ve bölgesel kalkınma aktörleri, karşılıklı menfaate dayalı sınır ötesi ortaklıkların daha fazla geliştirilmesi için fırsatlar bulunduğunu göstermektedir. Yerel paydaşlar arasında sınır ötesi bağlantıların tesisi ve iyi uygulamaların karşılıklı paylaşılması konularında çok iyi bazı örnekler bulunmaktadır. Buna açık bir örnek, 2004 Phare Programı çerçevesinde finanse edilen Ortak Küçük Projeler Fonu kapsamındaki projelerdir. Bunun yanı sıra, Program alanındaki Sanayi ve Ticaret Odaları arasında iyi işbirliği örnekleri de mevcuttur.

⁴³ Aşağıdaki metin, tarama sürecinde, Avrupa Komisyonundan gelen yazılı sorulara ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından verilen ilgili yanıtlara dayanmaktadır, <http://www.abgs.gov.tr/indexen.html>

⁴⁴ İl valileri Bakanlar Kurulunun ve bilahare Cumhurbaşkanının onayı ile atanırken, ilçe kaymakamları İçişleri Bakanlığınca atanmaktadır.

⁴⁵ Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı.

⁴⁶ Türkiye Cumhuriyeti, 5449 sayılı Kanun (8 Şubat 2006 tarih ve 26074 sayılı Resmi Gazete)

⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti, 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (22 Eylül 2002 tarih ve 24884 sayılı Resmi Gazete)

3 PROGAM ALANININ GZFT ANALİZİ

Sınır ötesi Program alanına ilişkin güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler (GZFT); istatistiksel verilerin, mevcut bölgesel ve ulusal kalkınma plan ve stratejilerinin analiz edilmesi yoluyla ve yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde anahtar paydaşların katılımıyla tespit edilmiştir. Ayrıca, bölgesel araştırmalar ve son dönemde doğrudan yetkili makamlar ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan bilgiler ile ilgili aktörlerin değerlendirmeleri de göz önünde tutulmuştur. Bu nedenle GZFT analizi, program alanı tanımı içindeki istatistikler ve analizlerden daha geniş bir bakış açısı sunmaktadır.

GZFT analizi hazırlanırken aşağıdaki temel kurallar uygulanmıştır:

- Program alanındaki ortak kısıtlamalar ve etkileşimler ile bağlantılı unsurların özellikle dikkate alınması;
- Özellikle yerel faktörlerden kaynaklanan ve yine yerel kaynakları kullanmak suretiyle ele alınabilecek konular olmak üzere, Program alanındaki sınır ötesi ilişkiler ve bölgesel kalkınma bağlantılı konulara odaklanılması;
- Bazı konuların, Program alanının sadece bir kısmını ilgilendirebileceğini ve bu yüzden ikinci derecede öncelik teşkil edebileceğini göz önünde tutarak, Program alanında en sık gözlenen konulara odaklanılması;
- Gelecekte en fazla ilgili olacak hedef ve önceliklerin tanımlanabilmesi için, her bir kategoride belirlenen konuların -en fazla ilgili olana odaklanılması amacıyla- sıraya konulması;
- GZFT'nin her bölümünde, sınırlanmış önemli unsurların belirlenmesi için, en ilgili ve sıkça gözlenen unsurlarla sınırlı kalınması.

Aşağıdaki GZFT matrisi, yukarıda belirtilen kıstaslar esas alınmak suretiyle, taraf ülkelerce geliştirilmiştir.

Alan	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Coğrafya	- Avrupa, Orta Doğu ve Asya arasında stratejik coğrafi konum - Elverişli doğa, yer şekli ve iklim koşulları	- Ülkelerin idari merkezlerinden uzakta, iki ülkenin sınır bölgelerinin - periferisinde konumlanma - Tunca ve Meriç nehirlerinin yol açtığı seller
Demografi	İki komşu ülke insanları arasında geleneksel olarak iyi olan ilişkiler karşılıklı menfaate dayalı sınır ötesi işbirliğinin sürdürülmesine zemin oluşturmaktadır.	- Kırsal alanlarda kötüleşen nüfus göstergeleri - Büyük oranlardaki genç nüfusun programlama alanının dışına göç etmesi; - İyi eğitilmiş kişilerin daha gelişmiş kentsel alanlara göç etmesi
Ekonomi	- Geçtiğimiz birkaç yılda, temel ekonomik kalkınma göstergelerindeki genel artış - Mevcut sanayi altyapısına erişim - Yeni gelişen sanayi sitelerine erişim - Artan ekonomik faaliyet ve KOBİ'lere ilişkin niceliksel parametrelerde iyileşme (artan işçi sayısı, üretim ve hizmetler)	- Avrupa Birliği ekonomik kalkınma eğilimleri ile Program alanı arasındaki büyük farklılık - Yerel ekonominin bölümlendirilmesi, tek sektör ve marjinal yapı - Sınır ötesi piyasanın karşılıklı tanınmaması ve sınırlı ticari bilgi akışı - Genel KOBİ rekabet edebilirliğinin olmaması - Program alanı içinde ortak turist ürün ve hizmetlerinin geliştirilmesi ya da çeşitlendirilmesi konusunda iki ülke arasında eş güdümün zayıf olması - Bulgaristan tarafında turizmin mevsimsel karakteri ciddi bir zayıflıktır - Düşük düzeyde yerel teşebbüs girişimciliği

Emek Piyasası, Okul ve İş Eğitimi	• Artan istihdam ve faaliyet oranları • Nüfusun bütün seviyelerdeki eğitime erişimi • Görece olarak düşük ücret beklentili iş gücü • İyi kalitede yetişkin eğitimi sistemi	• Mevcut mesleki iş gücü niteliği ve iş gücü piyasası talep ve beklentileri arasındaki farklılık • İş gücünün düşük oranda hareketliliği • İş gücü piyasasındaki zayıf gruplar içindeki yüksek işsizlik oranı • İş gücü piyasasında dezavantajlı kişilerin düşük düzeyde uyum yeteneği ve istihdamı
Altyapı	• Uluslararası taşımacılık ağı içindeki stratejik konum (Trans Avrupa Ulaşım koridorları 4, 8, 9 ve 10) • Temel taşımacılık altyapısının varlığı • Ana şehirlerde telekomünikasyon hizmetlerinin mevcut olması • İyi bir enerji altyapısının varlığı • Üç adet iyi işleyen Sınır Kontrol Noktasının varlığı	• Alanın Bulgaristan tarafında yetersiz yol altyapısı • Kırsal alanlarda BİT altyapısının olmaması • Uygun olmayan su ve kanalizasyon (S&K) altyapısı ve içme suyu atık giderimi • Program alanı içinde yetersiz atık su arıtma sistemi • Program alanı içinde yetersiz katı atık arıtma sistemi
Çevre	• Oldukça iyi çevre koşulları • İyi korunmuş eşsiz biyoçeşitliliğe ve eşsiz ekosistemlere sahip koruma alanları (ulusal parklar ve doğa parkları, tabiatı koruma alanları) • Turizm ve eğlence girişimlerinin geliştirilmesi için iyi bir temel olan doğal kaynakların çokluğu	• Yerel çevre kirliliği • Doğal kaynakların yönetimine ilişkin işbirliğinin ve çevrenin korunması amacına yönelik eş güdümün yetersiz olması • Program alanının her iki tarafında atık toplama işleminin ayrı biçimde yapılmaması • Çevre bilincinin zayıflığı
Kültür	• Zengin, eşsiz ve farklı kültür ve gelenekler • Zengin ve eşsiz kültürel ve tarihi miras • İki ülke insanları arasında geleneksel olarak iyi olan ilişkiler • Program alanının zengin bir tarihi ve kültürel miras mozaïği olması	• Turist ürünü geliştirmede kültürel miras bütünleşmesi düzeyinin düşük olması • Tarihi ve kültürel miras kaynaklarının yönetiminde yetersiz işbirliği

Yerel ve Bölgesel Kalkınma	- SÖİ alanında farklı düzeylerde işbirliği tecrübesi - İyi ikili ilişkiler - Ortak programların ve ortak projelerin uygulanmasındaki deneyim - Yerel yönetimlere ve bütçelerine daha fazla ekonomik özerklik imkânı tanıma eğilimi gösteren, devam etmekte olan yerinden yönetim süreci	- Yerel düzeyde kısıtlı idari kapasite ve kullanım kapasitesi - Sınır ötesi bölge içinde yeterince gelişmemiş işbirliği

Alan	Fırsatlar	Tehditler
Coğrafya	- AB'nin ekonomik ve siyasi alanında hızlandırılmış bütünleşme fırsatları - Kalkınma ve farklı turizm biçimlerinin çeşitlendirilmesi için mevcut doğal potansiyel	Kırsal alanların, periferide ve izole edilmiş konumlanmaları nedeniyle geri kalması.
Demografi	- Program alanında uygun ve özel kalkınma tedbirlerine dayalı olarak yaşam kalitesinin iyileştirilmesi fırsatları - Program alanının potansiyelini nitelikli insan kaynaklarını cezbetmek ve tutmak üzere geliştirme fırsatları	- Program alanı içinde nüfusun azalması - Program alanının Bulgaristan tarafında nüfusun yaşlanması
Ekonomi	Makroekonomik istikrar ve ekonomik kalkınma fırsatları	AB ortalama değerleri ile karşılaştırıldığında, , Bulgaristan – Türkiye sınır ötesi Program alanındaki ekonomik büyüme oranları bu

	• Elverişli yabancı yatırım fırsatları • Yerel kaynaklar ve bölgesel rekabet avantajlarına dayalı olarak, KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik nitelik özelliklerinin iyileştirilmesi potansiyeli, • KOBİ'lerin geliştirilmesi ve KOBİ'lere destek Program alanının ekonomik olarak daha fazla kalkınmasını sağlayabilir • Kültürel eserlerin ve doğal kaynakların çokluğu hâlihazırda mevcut turist ürün ve hizmetlerinin çeşitlendirilmesi için bir ön koşuldur.	bölgedeki geri kalmışlığın giderilmesinde hala yetersiz kalmaktadır • Avrupa Ortak Piyasasına düşük düzeyde uyum yeteneği ve yüksek düzeyli rekabet • Başlıca kentsel ve kırsal alanlar arasında olmak üzere bölgeler arası ekonomik farklılıklar bulunması • Bulgaristan tarafında piyasa ekonomisine uyum sağlama sürecinin devam etmesi
Emek Piyasası, Okul ve İş Eğitimi	• Yenilenmiş Avrupa Birliği Lizbon Stratejisi'nin tanıtımı ve hayat boyu öğrenme fırsatlarının geliştirilmesi • Sınır ötesi iş gücü piyasası girişimleri fırsatları ve ilgili kurumlar arasında teknik bilgi alışverişi • Sınır ötesi eğitim kurumları arasında işbirliği fırsatları • Eğitim ve öğretim kurumları ve iş çevreleri arasında işbirliği fırsatları • El sanatları eğitiminin geliştirilmesi turizmin gelişmesine katkı sağlayabilir	• İşsizlik diğer bölgelere ya da yurtdışına göçü tetiklemektedir • Mesleki eğitim iş gücü piyasası talepleri yönelimli değildir • Kırsal alanlarda istihdam fırsatlarının çok olmaması ticari faaliyetlerin ve buna bağlı olarak istihdam fırsatlarının başlıca büyük kentlerde yoğunlaşmasına yol açabilir • Eğitim sistemindeki sınırlı iyileşmenin dinamik olarak değişen ekonomi ve iş gücü piyasasını karşılamaması
Altyapı	• Seyahat süresince güvenlik standartlarının ve konforun iyileştirilmesi amacıyla küçük ölçekli taşımacılığa ilişkin altyapının geliştirilmesi fırsatları • Atık su ve katı atık arıtma tesislerinin yapımı ve geliştirilmesine bağlı olarak destek faaliyetleri	• Sınır ötesi Program alanı içinde altyapı tesislerine yatırım yapılmaması bu bölgenin izole edilmişliğini artırabilir;

Çevre	- Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve yönetimi alanında karşılıklı menfaate dayalı sınır ötesi işbirliği - Çevre koruma tedbirlerine ilişkin olarak kamuoyunu daha iyi bilgilendirme fırsatları	- Doğal kaynakların karmaşık olarak kullanımı - Biyoçeşitliliğin bozulması - Su kaynakları yönetiminde ve sel koruma müdahalelerinde yetersizlik - Sakar/Yıldız Dağında toprak erozyonu - Kara Deniz sahil şeridinin Bulgaristan tarafında izinsiz yapılaşma
Kültür	- Gerek taşınır gerek taşınmaz kültürel ve tarihi miras, sosyal, ekonomik ve çevresel yönleriyle sınır ötesi kalkınma için önemli bir potansiyel sunmaktadır. - Yeni turist merkezleri ve deneyimi talebine dayalı olarak ekonomik olarak sürdürülebilir kültürel ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi fırsatları - Diğer sektörlerle bağlantılı olarak yeni ürün ve istihdam fırsatları meydana getirme potansiyeli olarak kültür - Ortak kültürel faaliyetler düzenleme fırsatlarının artması	Turist ürünü geliştirmede kültürel ve tarihi miras bütünleşmesi düzeyinin düşük olması
Yerel ve Bölgesel Kalkınma	- İyi uygulamaların paylaşımı ve sınır ötesi kurumsal destek mekanizmalarının geliştirilmesi - Kamu yönetimi ve sivil toplum arasında daha fazla ortaklıklar geliştirilmesi fırsatları	- Yerel yetkililerin AB işbirliği fonlarını kullanamaması - Bulgaristan ve Türkiye'deki farklı ulusal kanun ve düzenlemeler

4 DAHA ÖNCEKİ SINIR ÖTESİ FAALİYETLER

4.1. 2006'ya kadar olan sınır ötesi faaliyetler

Avrupa Topluluğundan hibe desteği ile finanse edilen Bulgaristan ve Türkiye arasındaki sınır ötesi işbirliği faaliyetleri 2003 yılında başlatılmıştır. 2003-2006 döneminde, sırasıyla 2003, 2004 ve 2005 yıllarında Bulgaristan Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Komisyonu arasında imzalanan üç Finansman Zaptı çerçevesinde mali destek öngörülmüş ve ilgili SÖİ programları yoluyla uygulanmıştır.

- 2003 Dış Sınırlar Girişimi Programıyla, Bulgaristan ve Türkiye arasında “kişiler arası” faaliyetleri finanse edilmiştir. Ortak Küçük Projeler Fonu (OKPF) 2003, iki ülke arasında 2004—2006 SÖİ programı öncesinde bir pilot eylem olarak başlatılmıştır.
- 30 Kasım 2006'ya kadar sözleşme süresi devam eden 6 milyon Avro'luk AB hibeli (her ülke için 3 milyon Avro) Bulgaristan ve Türkiye 2004 yılı Phare Sınır Ötesi İşbirliği Programı (Program no. BG 2004/016—715)
- 30 Kasım 2007'ye kadar sözleşme süresi devam eden 10 milyon Avro'luk AB hibeli (her ülke için 5 milyon Avro) Bulgaristan ve Türkiye 2005 yılı Phare Sınır Ötesi İşbirliği Programı (Program no. BG 2005/017—453)

SÖİ Programı hazırlanırken, yukarıda belirtildiği şekilde finanse edilen iki sınır ötesi işbirliği programı ile paralel şekilde uygulanacağı göz önünde tutulmuştur.

Aşağıdaki tabloda 2003 - 2005 yıllarına ilişkin projelerin durumu gösterilmektedir.

	CRIS Numarası/ Proje başlığı	Projenin amacı	Mevcut AB fonları (€)	Başvuru sayısı	Sözleşme sayısı	Sözleşmeler dahilinde toplam AB Fonları Miktarı
2003	JSPF - BG 2003/ 005-632.02.01	Sınır bölgesindeki yerel ve bölgesel paydaşlar arasında sürdürülebilir işbirliği ağlarının kurulmasını ya da daha fazla geliştirilmesini teşvik etmeyi ve desteklemeyi amaçlayan kişiler arası faaliyetler	500000 CfP: 465000	79	13	451511
	JSPF - TR 2003/ 0305.03		500000 CfP: 465000	29	11	456190
2004	JSPF - BG 2004/ 016-715-02.01	Sınır bölgesindeki yerel ve bölgesel paydaşlar arasında sürdürülebilir işbirliği ağlarının kurulmasını ya da daha fazla geliştirilmesini teşvik etmeyi ve desteklemeyi amaçlayan kişiler arası faaliyetler	500000 CfP: 465000		12	440596
	JSPF - TR 2004/ 0405.04		500000 CfP: 465000	25	13	462646
	BG - Malko Tarnovo Sınır Kontrol Kapısı yolunun Türkiye ile yapımı	Malko Tarnovo Sınır Kontrol Kapısı yoluyla Bulgaristan ve Türkiye arasındaki yoğun trafik akışını kolaylaştırmak	250000 0 231500 0 173000 12000	Uygulanamaz	TOPLAM İnşaat Denetim Teknik Yardım	2490000 2315000 163000 12000
	TR 2004/0405.03 Edirne'deki Ekmekçizade Kervansaray'ın in restorasyonu	Türkiye ve Bulgaristan arasındaki ortak kültürel etkinlikler, iş forumları, kongreler, seminerler, ticari heyet ziyaretleri, ticaret fuarları ve diğer iki taraflı etkinlikler için bir yer temin ederek, sınır ötesi kültürel ve ekonomik alışverişin artırılmasını teşvik etmek.	2500000	Uygulanamaz	TOPLAM	1942503
	JSPF - BG 2005/ 017-	Kişiler arası etkinliklerin amacı, sınır bölgesindeki yerel ya da bölgesel paydaşlar	500000 CfP:	61		Değerlendirme devam etmektedir

453.02.01	arasındaki sürdürülebilir işbirliği ağlarının oluşturulmasını ya da daha da geliştirilmesini teşvik etmek ve desteklemektir.	465000		
JSPF - TR 2005/ 0502.04		500000 CfP: 465000	33	Değerlendirme devam etmektedir
BG 2005/ 017- 453.01.01 BG-TR SÖİ Bölgesinde, sel tahminine yönelik kapasitenin geliştirilmesi	Sel olaylarını izlemek, zamanında tespit etmek ve erken uyarıda bulunmak için kapasiteyi geliştirmek ve BG/TR sınırında selden korunma tedbirlerini uygulamak.	2000000		İhale dosyası hazırlanmaktadır
BG 2005/017- 453.01.02 Istiranca/Yıldız Dağı bölgesinde sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi	Projenin amacı, doğal kaynakların korunması, “yeşil ağlar” oluşturulması ve doğa etkinlikleri gerçekleştirilmesi yoluyla, bölgenin sürdürülebilir ekonomik büyümesine katkıda bulunarak Istiranca Yıldız Dağı’nda sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmektir.	2000000	34	Değerlendirme devam etmektedir

4.2 Alınan Dersler

Bulgaristan – Türkiye 2007-2013 SÖİ Programının ve Bulgaristan – Türkiye 2004-2006 Ortak Programlama Belgesi’nde tespit edilen tüm öncelikleri daha da geliştirmek için gerekli hususlara yönelik kılavuzların hazırlanması sırasında yeni öncelik alanları belirlenirken, edinilen tecrübeler dikkate alınmıştır.

Aşağıdaki özel tedbirler desteklenmiştir:

Öncelik 1: Sınır Ötesi Altyapı

Tedbir 1.1: Sınır ötesi altyapıların geliştirilmesi ve modernizasyonu

Öncelik 2: Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve yönetimi

Tedbir 2.1: Suların entegre yönetimi ve korunması

Tedbir 2.2: Doğal kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir gelişimi

Tedbir 2.3: Doğal afetler oluşması durumunda işbirliği

Öncelik 3: Kişiler arası etkinlikler

Daha önceki programların planlanmasından ve uygulanmasından çıkartılabilecek başlıca sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- İki komşu ülkenin elde ettiği olumlu deneyimler, başarılı bir sınır ötesi işbirliğinin temelini oluşturur.
- 2006 yılına kadar sınır ötesi işbirliği konusunda elde edilen deneyim, Bulgaristan’da katılım sonrası dönem için hazırlık çerçevesinde bölgesel ve yerel yapıların kapasitelerinin arttığını ortaya koymaktadır.
- Proje kalitesi artmıştır. Bu süreç, sınır bölgesinin hazmetme kapasitesinin gelişmesini de sağlamıştır.
- Yerel düzeyde yapılan çok sayıda temas, sürekli işbirliğini hedefleyen ortaklıkların oluşmasını sağlamıştır. Bu gelişme, özellikle Phare Küçük Projeler Fonu tarafından desteklenmiştir.
- Daha önceki Program altında uygulanan projeler çok sayıda olumlu etkiye yol açmış, sınır bölgesinin kalkınmasına ve ikili işbirliği yapılarının güçlenmesine katkı sağlamıştır.
- Sınır ötesi projelere yönelik büyük bir talep olmasına rağmen, mevcut fonlar çok sınırlı olduğundan önemli sayıda uygun proje teklifi desteklenmemiştir.
- Belediyelerden, eğitim ve öğretim kurumlarından ve daha küçük kurumlardan gelen başvurular beklenenden fazla olmuştur.

Sınır ötesi işbirliği programının hazırlanması ve özellikle uygulanması sırasında karşılaşılmış olan bazı önemli sorunlar ve güçlükler aşağıdaki gibidir:

- Usuller, sınırın iki tarafında da ilk defa uygulandığından, uygulamayla ilgili sorunlar ve güçlükler yaşanmıştır.
- Finansmanla ilgili farklı düzenlemeler.

5 GENEL PROGRAM HEDEFLERİ VE İŞBİRLİĞİ STRATEJİSİ

5.1 Stratejik Temeller

Teklif edilen strateji, Bulgaristan – Türkiye 2004-2006 Ortak Programlama Belgesi'nin temelini oluşturan stratejinin geliştirilmiş halidir. Ayrıca, strateji aşağıdaki önemli unsurlardan oluşan net bir çerçeve dâhilinde hazırlanmıştır: Bulgaristan, programlama döneminin başında Avrupa Birliği'ne üye olmuş ve her iki ülke arasındaki sınır, AB'nin dış sınırı haline gelmiştir; Avrupa Komisyonunun, Avrupa Bölgesel İşbirliği Hedefi altındaki Programların hazırlanmasıyla ilgili yönlendirmesi, 2007-2013 yılları için Topluluk Stratejik Kılavuz İlkeleri hükümleri ve Lizbon Gündemi;

Bulgaristan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki ilgili anahtar belgeleri (Ulusal Stratejik Referans Çerçeve (USRÇ), Çok Yıllı Planlama Belgesi (ÇYPB) ve aşağıda, 8. Bölümde yer alan "Diğer AB ve ülke programlarıyla örtüşmesi" kısmında açıklanan diğer hususlar)

SÖİ Programında yer alan ayrıntılı strateji, yukarıda belirtildiği üzere, GZFT analizini de içerecek şekilde, Program alanındaki durumun incelenmesiyle ortaya çıkan engel ve yetersizliklere dayanmaktadır ve Program alanında karşılaşılan belirli güçlüklerle cevap verecek şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca, yukarıda belirtildiği gibi, strateji bir bütün olarak, her düzeydeki kilit paydaşların katılımıyla yürütülen işareye dayanmaktadır.

Bu bağlamda, SÖİ Programının, belirli etkinlik alanlarıyla ilgili olarak yetersiz nicel istatistiki verilere dayanarak hazırlanmış olduğuna dikkat çekmek gerekir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu veriler hâlihazırda Türkiye'de, özellikle de İBBS III düzeyinde toplanmamaktadır. Ayrıca, uygulama sürecinde geline nokta, sınır ötesi işbirliği girişiminin mevcut durumuna ilişkin kesin sonuçlar çıkartmak bakımından henüz erken olduğundan, programın hazırlanması aşamasında, Program alanında daha önce gerçekleştirilmiş olan işbirliği etkinliklerinden dersler çıkartma olasılığı nispeten düşük olmuştur.

Program alanında uygulanacak işbirliği stratejisi, Bulgaristan-Türkiye sınır ötesi Program alanına İşbirliği Programı vasıtasıyla aktarılan belirli mali kaynaklar çerçevesinde oluşturulmuştur. Bunun yanında, Program alanındaki tüm bölgesel birimlerin başka mali kaynaklar vasıtasıyla desteklenen ulusal ve bölgesel kalkınma programları kapsamında da desteklenebileceği kabul edilmiştir. Bu bağlamda, SÖİ Programı, tanımlanan çerçeve kapsamında elde edilebilecek spesifik değeri en üst düzeye çıkartmayı hedeflemektedir.

Dolayısıyla, strateji, bölgesel incelemede, GZFT analizinde ve katılımcı il ve ilçelerdeki sorunlara yönelik cevaplar da tespit edilen önemli güçlüklerle odaklanacaktır. Benimsenen çözüm yolları, SÖİ Programı vasıtasıyla uygulanabilecektir. Bunlar;

- Program alanının, AB kalkınma düzeylerine kıyasla, sosyoekonomik kalkınma konusundaki rekabet gücü eksikliğinin giderilmesi;
- Çevrenin ve doğanın korunmasının yanı sıra sınır ötesi acil durumlara hazırlıklı olmakla ilgili belirli durumlarda karşılaşılan ortak zorluklara karşı konulması.

5.2 Stratejik hedefler

SÖİ Programının **Genel Stratejik Hedefi**, Bulgaristan-Türkiye sınır ötesi Program alanının temel güçlerine dayanan, daha güçlü bir Avrupa işbirliğine ve bütünleşmesine katkı sağlayacak, sürdürülebilir dengeli bir kalkınmaya ulaşmaktır.

SÖİ Programı, Program alanında aşağıda belirtilen spesifik hedeflere ulaşmak için yapılacak müdahaleleri takip ederek Genel Stratejik Hedefine doğru ilerleyecektir:

- Program alanındaki, mukayeseli üstünlüğe dayanan, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın artırılması,
- Genel sosyal kalkınmanın artırılması ve kişiler ve toplumlar arasındaki sosyal uyumun teşvik edilmesi,
- Doğal, kültürel ve tarihi miras değerlerinin korunması da dâhil, doğal kaynakların verimli ortak kullanımıyla hayat kalitesinin artırılmasına katkıda bulunulması

Programın üç spesifik hedefinin, her birinin sınır bölgesine has, farklı olanaklarla bağlantılı olarak, büyük etkiler oluşturmaları beklenmektedir:

Sosyal Etki:

- Yaşam standardının yükseltilmesi
- İşsizliğin azalması

Ekonomik Etki:

- Yerel ekonomilere katkı
- Altyapı yatırımlarının teşvik edilmesi

GZFT analizinin ayrıntıları konusunda yapılan bölgesel toplantılarda sağlanan geri bildirimler, nihai program yararlanıcılarının, aşağıda belirtilen tüm öncelik konularına eşit önem verdiklerini ortaya koymaktadır:

- Altyapı;
- Ekonomi;
- Çevre;
- Sosyal alan;
- Kişiler arası etkinlikler.

Programda kullanılabilen fonların sınırlı oluşu ve uygulamanın nispeten uzun bir dönemde gerçekleşecek olması göz önünde bulundurularak, hem Bulgar hem de Türk ortaklar ve paydaşlar, konusal öncelikler eksenlerinin ayrıntılarının, program içinde desteklenmeye uygun bütün olası müdahale alanlarını kapsayacak biçimde belirlenmesi gerektiğini önermektedirler.

Kalkınma alanlarının her biri (ekonomi, sosyal, kültür, çevre), SÖİ Programının genel stratejik hedefine karşılık gelen “sürdürülebilir kalkınma” teriminin tamamlayıcı parçalarını oluşturmaktadır. Diğer yandan, fonların sınırlı oluşu her bir konuya özel önem verilmesine ve ayrı fon tahsis edilmesine olanak tanımayacağından, sürdürülebilir kalkınma konuları bütünlüklü bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Bütün olası müdahale alanlarını öncelik eksenleri altında birleştirmek, bütünlüklü yaklaşımı ve çok yönlü faydaları, sınır ötesi alanın sürdürülebilir dengeli kalkınması yönünde ortaya koyan projelere yer verilmesini sağlayacaktır.

5.3 Müdahale öncelikleri ve alanları

Yukarıda sunulan inceleme kapsamında ve SÖİ Programının stratejik hedefleri çerçevesinde, müdahale için toplam üç (3) öncelik eksenini seçilmiştir.

1. ÖNCELİK EKSENİ – SÜRDÜRÜLEBİLİR SOSYAL VE EKONOMİK KALKINMA

Bu öncelik ekseninin genel hedefi, sınır ötesi ekonominin genel rekabet gücünün, sosyal kalkınmanın ve sosyal uyumun artırılmasıdır.

1. Öncelik Eksenindeki müdahale alanları

Tedbir 1.1: Sosyal kalkınma ve sosyal uyum bağlarının güçlendirilmesi

- Yenilenmiş Lizbon Stratejisi’nin hedeflerinin karşılanması bağlamında insan kaynakları gelişimi – ortak öğretim ürünleri geliştirilmesi; ortak eğitim ve öğretim etkinliklerinin uygulanması; zayıf grupların iş piyasasının talep ve gereksinimlerini karşılayabilmeleri için becerilerinin artırılmasına yönelik hedeflenmiş etkinlikler; teknik bilgi transferi; ilgili kuruluşlar arasındaki ağ oluşturma mekanizmalarının geliştirilmesi ve diğerleri gibi çeşitli sınır ötesi sosyal girişimler ve bağlar aracılığıyla Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Kavramı’nın geliştirilmesi;
- Kişiler arası işbirliği projeleri: seçilmiş olan Program alanının az gelişmiş bölgelerinde iyi uygulamaları teşvik etmek amacıyla yapılan çalışmalar da dâhil olmak üzere, sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesine yönelik olarak ortak öğretimin uygulanması ve kapasite artırımı yoluyla yerel örgütler ve kurumlar arasındaki pilot eylemler ve ağ oluşturma etkinlikleri.

Tedbir 1.2: Ekonominin rekabet gücünün artırılması

- Program bölgesinde karşılıklı çıkar sağlayan işbirliği olanaklarının artırılması yoluyla, sınır ötesi ticaretin artırılması girişimlerini, ekonomik ilişkileri ve girişimciliği kolaylaştıracak planların desteklenmesi. Bu tür çalışmalar aşağıdaki kilit alanlara odaklıdır, ancak, bunlarla sınırlı değildir: ortak bulunması, genel ticari

öneriler ve eğitim, halkla ilişkiler etkinlikleri ve sınırın ötesinde piyasanın gelişimi, koşullar, fırsatlar vs. hakkında bilinçlendirme;

- Program bölgesini eşsiz bir yer olarak tanıtmak amacıyla sınır ötesi turizmin ve kültürel, doğal ve tarihi miras girişimlerinin geliştirilmesi ve/veya çeşitlendirilmesi.

Tedbir 1.3: Program alanının ekonomik potansiyelinin artırılması için altyapı desteği

- Küçük ölçekli altyapının geliştirilmesine yönelik yatırımlar;
- Ortak fizibilite çalışmalarının detaylandırılması ve başka kaynaklardan fon sağlamak amacıyla başvuruda bulunmak için, sınır ötesi etkiye sahip yatırım etkinliklerine yönelik gerekli belgelerin titizlikle hazırlanması da dâhil olmak üzere, diğer hazırlık çalışmalarının yapılması.

Başlıca Yararlanıcılar:

- Tüm düzeylerdeki yerel/bölgesel otoriteler;
- Yerel/bölgesel otoritelerin ve diğer kuruluşların birimleri;
- Merkezi hükümet kurumlarının/idarelerinin bölge büroları ve yapılanmaları;
- AB Ulus ötesi İşbirliği Ülkeleri (Euroregions) ve diğer ortak sınır ötesi yapılanmalar ve kurumlar;
- Ticari destek kuruluşları ve örgütleri – Ticaret, sanayi ve meslek odaları; iş geliştirme merkezleri; iş merkezleri ve diğerleri;
- Soysal ortaklar;
- İşgücü piyasası yönetim kurumları
- Turizm birlikleri ve dernekleri;
- Eğitim-öğretim kurum ve kuruluşları;
- STK'lar
- Sivil toplumun geliştirilmesi ve/veya eğitim, kültür ve sporun teşvik edilmesiyle ilgili toplumsal örgütler ve kurumlar.

2. ÖNCELİK EKSENİ – YAŞAM KALİTESİNİN ARTIRILMASI

Bu öncelik ekseninin genel hedefi, doğanın ve özel çevre alanlarının korunması, tarihi ve kültürel mirasın korunması ve acil durumlarda yardım sağlanması konularında işbirliğine gidilmesini garanti altına almaktır.

2.Öncelik Eksenindeki müdahale alanları

Tedbir 2.1: Çevrenin, doğanın, tarihi ve kültürel mirasın korunması

- Fizibilite çalışmalarının ve açık bir sınır ötesi etkiye sahip yatırım etkinliklerine yönelik gerekli belgelerin titizlikle hazırlanması da dâhil olmak üzere, diğer hazırlık çalışmalarının geliştirilmesi. Çevrenin ve doğanın iyileştirilmesi, acil durum hazırlığı, tarihi ve kültürel mirasın korunması, atık su arıtma tesislerinin ve katı atık altyapısının geliştirilmesi, erken uyarı ve sellerin önlenmesi ve su kaynaklarının yönetimiyle ilgili sınır ötesi işbirliği ile ortak faaliyet ve müşterek projelerin hazırlanmasına özellikle önem verilecektir.
- Doğanın, tarihi ve kültürel mirasın korunmasının yanı sıra bu mirasa yönelik riskin önlenmesiyle ilgili sınır ötesi net bir etkiye sahip küçük ölçekli altyapının geliştirilmesine yönelik yatırımlar.
- Restorasyon faaliyetleri: Tarihi binaların ve diğer yapıların -rölövesini, proje hazırlığını ve inşaatını da içine alan- restorasyonu.

Tedbir 2.2: Doğal kaynakların, kültürel ve tarihi mirasın sürdürülebilir kullanımı için kapasite artırımı

- Çevrenin ve doğanın korunması, acil durum hazırlığı, kültürel ve tarihi mirasın korunması konularında bilgilendirme ve bilinçlendirme kampanyalarını içeren ortak etkinlikler oluşturulması, uygulanması ve teknik bilgi değişimi;

Başlıca Yararlanıcılar:

- Tüm düzeylerdeki yerel/bölgesel otoriteler;
- Yerel/bölgesel otoritelerin ve diğer kuruluşların birimleri;
- Merkezi hükümet kurumlarının/idarelerinin bölge büroları ve yapılanmaları;
- AB Ulus ötesi İşbirliği Ülkeleri (Euroregions) ve diğer ortak sınır ötesi yapılanmalar ve kurumlar;
- Eğitim-öğretim kurum ve kuruluşları;
- Doğayı koruma konusundaki STK'lar;

- Koruma altındaki bölgelerin idareleri.

3. ÖNCELİK EKSENİ – TEKNİK YARDIM

Bu Öncelik ekseninin amacı SÖİ Programının etkili bir biçimde yönetilmesini ve uygulanmasını sağlamaktır.

3.Öncelik Eksenindeki müdahale alanları

Tedbir 3.1: Programın genel yönetimi ve değerlendirmesi

- Gerekli belgelerin hazırlanması, projelerin değerlendirilmesi ve seçimi, projelerin izleme ve değerlendirmesi , Programın denetimi ve kontrolüyle ilgili görevlerde Yönetim Makamını ve Ortak Teknik Sekreteryaya (OTS) destek;
- Bulgar ve Türk katılımcıların (YM, OTS, OM, MDO, OİK) temsilcileri, doğrudan bağlantılı olmayan kişiler, örneğin tercümanlar, şoförler) programla bağlantılı etkinliklerdeki günlük ödenekleri, konaklama ve seyahat masrafları;
- Binanın kirası, tamir işleri, mobilya ve ekipman, elektrik, ısınma, telefon, su ve sarf malzemesi masrafları vs de dahil olmak üzere, OTS (Merkez ofis ve destek ofisi) ile ilgili idari harcamalar;
- OTS (Merkez ofis ve destek ofisi) için personel ücretleri;
- Ortak İzleme Komitesinin ve Programın denetimiyle ilgili tüm diğer yapılanmaların desteklenmesi;
- Geçici, ara ve nihai değerlendirmeler konusunda programın desteklenmesi;
- Program için spesifik araştırma ve incelemelerin dikkatli bir biçimde yapılması;
- Programın uygulanmasının ve izleme prosedürlerinin, program yönetimine yönelik bilgi sisteminin ve proje değerlendirmesi ve ilk seviye kontrolünün geliştirilmesi için yabancı uzman sağlanması;
- Program yönetiminde teknik bilgi ve becerinin artırılmasına yönelik olarak Yönetim Makamının ve Ortak Teknik Sekreteryanın (Merkez ofis ve destek ofisi) kapasitesinin artırılması çalışmalarının organizasyonu.

Tedbir 3.2: Tanıtım ve iletişim

- Programın internet sitesini de içeren, ancak bununla sınırlı olmayan, Programla ilgili bilgilendirme ve tanıtım araçlarının, Programın resmî belgelerinin, prosedür el kitaplarının, bültenlerin, broşürlerin, posterlerin vb. hazırlanması, tercümesi ve dağıtımı; kağıt, dosya, klasör, ambalaj, disket, kompakt disk vb. sarf malzemelerinin masraflarının karşılanması;
- Konferanslar, seminerler, çalıştaylar, yuvarlak masa toplantıları gibi kamuya açık etkinliklerin, yararlanıcılara yönelik eğitim programlarının, ağ oluşturma ve bilinçlendirme etkinliklerinin, ortak arama forumlarının vb. düzenlenmesi; salon ve ekipman (görsel-ışitsel ve tercüme ekipmanı) kiralınması; tercümanların, konuşmacıların, eğitmenlerin (bu kişiler programın hazırlanmasında görev alan kişiler içinden seçilmemelidir) masrafları ile etkinliklere katılan tüm katılımcıların kahve molası, ara öğün, iş yemeği ve öğlen yemeği masraflarının karşılanması;
- Kompakt disk, taşınabilir bellek, şapka, çanta, defter, dosya vb. tanıtım malzemelerinin alımı ve radyo, TV, ve basın yayınlarının masraflarının karşılanması.

Başlıca Yararlanıcılar:

- Program Yönetim Makamı;
- Türk Ulusal Otoritesi
- Ortak Program İzleme Komitesi
- Ortak Teknik Sekreteryaya (Merkez ofis ve destek ofisi)
- Değerlendirici ve kontrolörler
- SÖİ Programının gelişimi ve uygulamasıyla bağlantılı tüm diğer yapılar/birimler
- Program yararlanıcıları

Harcamaların Uygunluğu

Katılımcı ülkeler tarafından konulan ve sınır ötesi programına uygulanacak uygunluk kuralları, yönetim ve kontrol sistemleri tanımının bir bölümünü oluşturacaktır. Harcamaların uygunluğu kuralları, Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) Oluşturan 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğünü Uygulamaya Koyan 12 Haziran 2007 tarihli ve 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 34. ve 89. Maddelerinde belirtilen koşullar uyarınca ayrıntılandırılacaktır.

5.4 Yatay konular ve ilkeler

Yukarıda açıklanan genel stratejik hedef ve spesifik hedefler, Program alanının ortak gelişimi için sağlam bir temel atılması konusuna odaklanmıştır. SÖİ Programı aynı zamanda tüm tarafların uyacağı yatay ilkeler konusundaki dengeyi korumaya ve geliştirmeye katkıda bulunacaktır. Bu yaklaşıma dayanarak, program dâhilindeki tüm müdahaleler aşağıdaki yatay konu ve ilkelere bağlı kalacaktır.

- Cinsiyet eşitliği ve eşit fırsatlar
- Sürdürülebilir kalkınma
- Ortaklık
- Ağ oluşturma
- Yenilik
- İyi yönetim

5.4.1 Cinsiyet eşitliği, eşit fırsatlar ve ayrımcılık yapmama konuları

Kadınların toplumsal ve ekonomik yaşama katılımı hâlâ erkeklere göre daha azdır. Kadın ve erkeklerin özel gereksinimlerine uygun tedbirlerin uygulanması, eşit fırsatlara ulaşılmasını hedefleyen Avrupa Birliği ve ülke düzenlemelerine dayanacaktır.

SÖİ Programı çerçevesinde, kadın ve erkeklerin eşit statüde bulunmasına dikkat edilecek ve kişiler arasında cinsiyet, ırk ve köken açısından ayrımcılık yapılmayacaktır.⁴⁸ Her iki cinsin de eşit fırsatlara sahip olması ilkesine, program uygulamasının farklı aşamalarında ve fonlardan mali destek sağlanırken uyulacaktır. Bu ilkeye proje seçimiyle ilgili kriterlerin tanımlanması aşamasında da bağlı kalınacaktır. Cinsiyet eşitliğinin ve ayrımcılığın önlenmesinin teşvik edilmesini hedefleyen politika, programın tüm aşamaları boyunca ve proje gerçekleştirilirken izlenecektir.

Program ayrımcılık yapılmamasını teşvik edecektir. Program ayrıca, zayıf gruplara yönelik olacak, nüfusun büyük bölümünü ve bütünleşmesini de kapsayacaktır.

5.4.2 Sürdürülebilir kalkınma

Yaşam kalitesinin artırılması, yani çevresel ve doğal kaynakların, kültürel ve tarihi miras değerlerinin kalitesinin artırılması, Program alanında ulaşılması amaçlanan en önemli hedeflerdendir. 2. Öncelik Ekseninde, pek çok eylem bu hedefe yöneliktir. Örnek olarak, sınır ötesi kapsamındaki özellikle doğa kaynaklarının ve kültürel ve tarihi mirasın korunmasıyla (suyun sürdürülebilir kullanımı, biyolojik çeşitliliğin korunması, kültürel ve tarihi değerlerin korunması) bağlantılı müdahale alanları ve çevre koruma tedbirlerinin (acil durum yönetimi ve hazırlığı, risk önleme tedbirleri) koordinasyonu gösterilebilir.

Buna ek olarak, sürdürülebilirlik konuları ve kriterleri büyük önem taşıdığından, 1. Öncelik Ekseninde en çok ekonomik alanlarda rekabet edebilirlik konusunda sürdürülebilir kalkınmaya atıfta bulunulmuştur. Rekabet gücünü artırmaya yönelik çok sayıda fırsat sürdürülebilir kalkınmaya dayanmaktadır ya da bununla bağlantılıdır. Uygulamada, sürdürülebilirlik konuları, ortak iş kurma ve girişimcilik projeleri, KOBİ projeleri, turizm projeleri ve benzeri alanlarda önemli bir rol oynayabilmektedir.

Proje oluşturma ve proje seçimi aşamasında, Stratejik Çevresel Değerlendirmede teklif edilen biçimde, çok sayıda özel çevresel amaçlı kriter kabul edilecek ve böylece sürdürülebilirlik ilkeleriyle daha uyumlu projeler uygulanacaktır.

Proje hazırlanması (fizibilite çalışmaları, projelerin ön tasarım, teknik ve ayrıntılı tasarımı çalışmaları vb.) bu program kapsamında finanse edilebilmektedir. Uygulanabileceği durumlarda, ilgili çevre mevzuatı ve sektörel direktiflere uygun bir biçimde gerçekleştirilmelidir. Bu durum, küçük ölçekli altyapı etkinliklerinin ve restorasyon çalışmalarının artırılmasına yönelik yatırımların tamamı için geçerlidir.

⁴⁸ Konsey Tüzüğü 1083/2006 (11/07/2006) Madde 16

5.4.3 Ortaklık

Programın hazırlanmasını, uygulanmasını, izlenmesini ve değerlendirilmesini aynı biçimde içine alan toplam proje dönemi, ilgili ortakların aktif katılımını sağlayacak biçimde tasarlanmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi, ortaklar öncelikle aşağıda belirtilen konularda programlama sürecine dâhil olmuşlardır.

- Görev Gücü toplantıları;
- Çeşitli ortaklarla istişare;
- Bakanlıklar ve diğer ilgili kurumlarla istişare;
- İnternet ortamında yürütülen strateji istişareleri.

SÖİ Programının bütünü özel bir ortaklık kavramını teşvik etmektedir – sınır ötesi ortaklık-. Bu nedenle yalnızca Bulgar ve Türk ortakların müşterek projeleri desteklenebilmektedir. Ana yararlanıcı ilkesinin uygulanması da ortaklığı geliştirmektedir. Ayrıca, bu programa ilişkin organların uygulama usulleri, yapı ve oluşumları, uygulama sürecinin tamamında her iki ülkeden tüm katılımcıların dengeli bir ortaklık oluşturacakları biçimde tasarlanmıştır.

Son olarak, özellikle SÖİ programının tasarımında, ortaklık ilkesinin teşvik edilmesi sivil toplumun (ticaret odaları, STK'lar vb.) aktif katılımını gerektirmektedir.

5.4.4 Ağ oluşturma

Ağ oluşturma, farklı proje aktörlerinin etkili ve sürdürülebilir işbirliğini sağlamaya yöneliktir. Bu işbirliği yoluyla düzenli olarak bilgi alışverişi, tecrübe alışverişi, sınır ötesi etkinliklere katılım ve ortak faaliyetlerin koordinasyonunun sağlanması hedeflenmelidir. Yeterli sayıda sürdürülebilir ağ oluşturmak amacıyla proje geliştirilmesinde yönlendirici yaklaşım da uygulanacaktır. Bu yüzden, yeterli proje ve ağ oluşturma kapasitesinin oluşturulması gerekmektedir.

Bu program çerçevesinde, ağ oluşturma bir stratejik eylem alanı değil, daha çok ilgili projelerden gelebilecek özel talepler doğrultusunda uygulanması gereken etkin bir araç olduğu kabul edilmektedir. Bu yüzden ağ oluşturma etkinliklerinin somut hedefleri her bir proje için ayrı ayrı tanımlanacaktır.

Bu durum, işbirliği kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır ve işbirliğinin sürdürülebilirliği eş finansmanlı projelerin ömründen uzun olabilecektir. Böylelikle, ağ oluşturma etkinlikleri ortaklığın etkililiğini ve gücünü artıracaktır. Projenin bir parçası olan ağ oluşturma faaliyetlerinin somut proje içeriğiyle net bir bağlantısının olması gerekmektedir ve bu faaliyetler projenin amaçlarına katkı sağlamalıdır.

Tematik, sektörel ve sektörler arası ağlar ve ortaklıklar, sınır ötesi projelerin geliştirilmesi ve belediye işbirliği, işgücü piyasası, eğitim ve öğretim gibi alanlardaki uygulamaların artırılması amacıyla desteklenecektir.

5.4.5 Yenilik

Yenilik, bu programda geniş anlamda yatay bir ilke olarak değerlendirilecektir. Avrupa'da ve dünyada yeni zorluklarla karşılaşıldığı ve bu zorlukların farkında olduğu için, çok sayıda yeni yöntem, araç, ürün, işlem ve hatta yeni ortaklar bulunması gerekliliği açıkça ortaya çıkmıştır. Teklif edilen tüm eylem alanlarında ve özellikle proje düzeyinde yenilikçi unsurlar elde edilmesi planlanmaktadır.

Yenilik, kalıcı bir yaklaşım olarak benimsenmelidir. Standart çözümlerin değişimi SÖİ Programı tarafından teşvik edilmelidir. Program kapsamındaki ortak yenilik anlayışı; tüm tedbir ve eylemlere, bu tedbir ve eylemler doğrultusunda uygulanabilen yenilikçi bir yaklaşımdır. Böylece, özellikle pazarlama, geliştirme ve işbirliği süreçlerinde ve diğerlerinde mevcut çözümlerin geliştirilmesi ve en iyi uygulamalardan yararlanılması konuları ele alınacaktır. Yenilik amaçlı uygulamaların dâhil edilmesiyle birlikte yapılacak ağ oluşturma çalışmaları da yenilikçi sonuçlar elde edilmesini sağlayabilecektir.

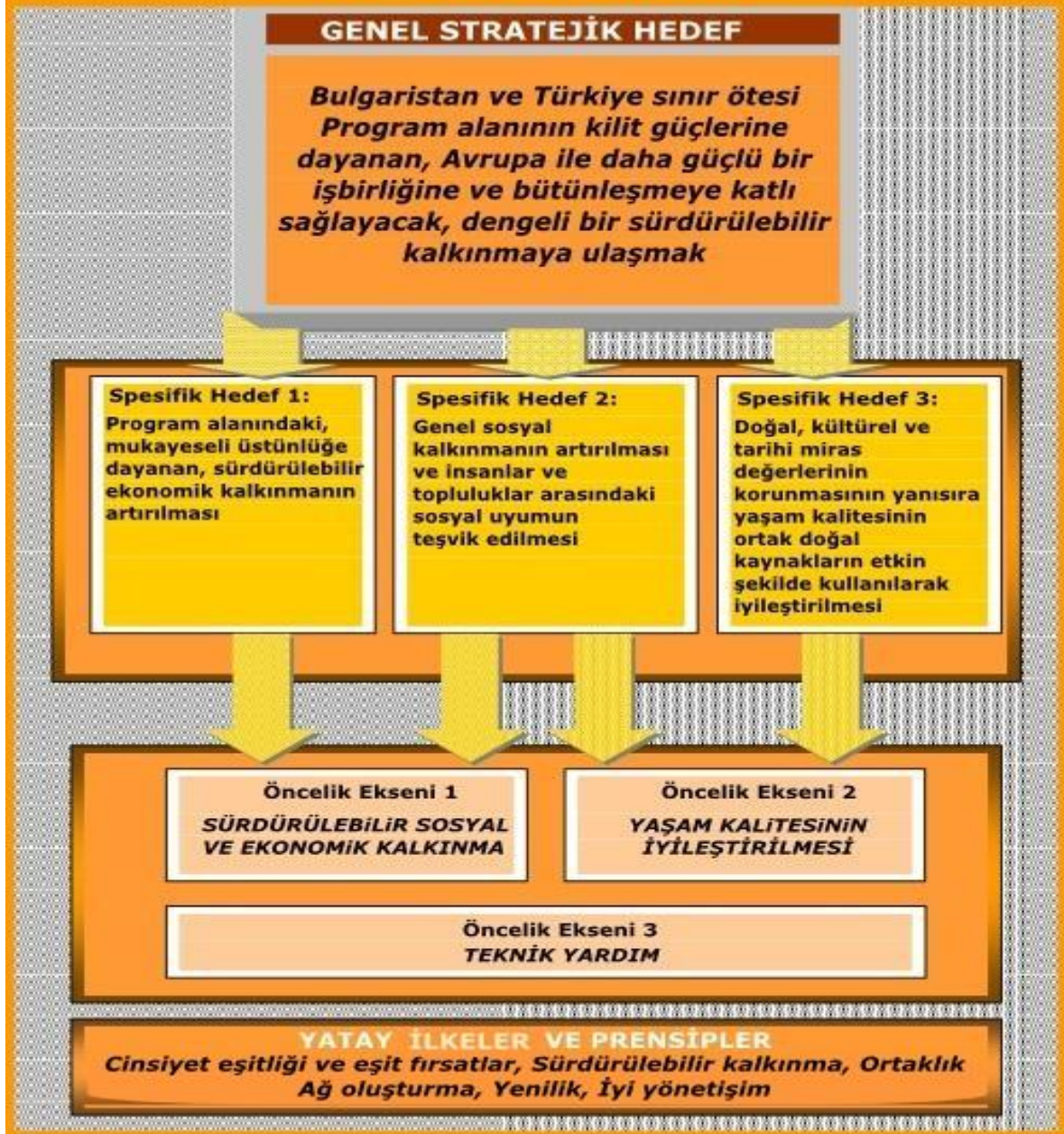
5.4.6 İyi yönetim

Bütün Öncelik Eksenlerinin oluşturulması ve uygulanması sırasında, yatay bir ilke olan iyi yönetime özellikle

önem verilecek ve bu teşvik edilecektir.

5.5 Hedeflerin mantığı

6 FİNANSMAN PLANI

Mali desteğin 2007-2011 öncelikleri arasındaki dağılımı:

Öncelik	Topluluk finansmanı		Ulusal Kamu Finansmanı	Toplam Fonlar	Eş finansman oranı (%)
	a		b	c=a+b	a/c100:b/c100
1. Öncelik	7394659	%40	1304940	8699599	85:15
2. Öncelik	9243324	%50	1631175	10874499	85:15
3. Öncelik	1848665	%10	326235	2174900	85:15
TOPLAM	18486648	%100	3262350	21748998	85:15

Programın ulusal kamu finansmanı (eş finansmanı) Bulgar ve Türk devlet bütçelerinden sağlanacaktır.

Yıllık Avro Ödenekleri aşağıda belirtilmiştir:

Topluluk finansmanı (€)	
2007	2194560
2008	3749406
2009	4098380
2010	4180348
2011	4263954
TOPLAM	18486648

7. PROGRAM GÖSTERGELERİ

Göstergelerin amacı, SÖİ Programının stratejik hedeflerine ulaşmış ve ulaşmadığını ve tercih edilen müdahalenin etkililiğini ölçmektir. Uygun göstergelerin seçilmesi Program ve Ortak İzleme Komitesi (OİK) tarafından kabul edilmesi için önemlidir.

Göstergeler iki düzeye ayrılabilir:

Yatay Düzey:

Yatay düzeydeki göstergeler, Programın tüm etki düzeylerinde (kısa vadeli, orta vadeli, uzun vadeli) korunması gereken çapraz ilkelerle ilgili ölçümlerden oluşur.

Dört temel alanın değerlendirilmesi gerekmektedir:

- **Etkililik** (Programın, vizyonuna, stratejik hedeflerine ve genel planına uygun etkiler yaratıp yaratmadığı);
- **Sürdürülebilirlik** (müdahale dönemi boyunca etkilerin değişmeden kalıp kalmadığı);
- **Etkinlik** (Programın, tespit edilen ihtiyaçlar karşısında en iyi çözümleri sağlayıp sağlamadığı);
- **İlgililik** (ulusal planlamaya uyum ve yerel ihtiyaçları karşılayabilme).

Dikey Düzey:

Programın spesifik hedeflerine ulaşmış ve ulaşmadığı, işbirliği göstergelerini de içeren, özel etki, çıktı ve sonuçla ölçülecektir.

- **Etki göstergeleri** Programın ani etkiler dışında kalan sonuçlarıyla ilgilidir. Etki göstergeleri, SÖİ Operasyonel Programının (OP) vizyonu ve stratejik hedefleriyle bağlantılıdır. İki etki kavramı tanımlanabilir: Özel etkiler, belirli bir süre sonra oluşan ancak yine de yapılan çalışmalarla ve yararlanıcılarla doğrudan bağlantılı olan etkilerdir. Küresel etkiler, daha büyük bir nüfusu etkileyen, uzun vadeli etkilerdir. Bunların özellikleri, etki göstergelerinin Program düzeyinde ölçülmesi gereğini açıklamaktadır.
- **Sonuç göstergeleri**, bir programın, yararlanıcıları üzerinde yaptığı doğrudan ve ani etkilerle ilgilidir. Öncelik düzeyinde ölçülürler. Yararlanıcıların, örneğin davranışlarındaki, kapasitelerindeki ya da performanslarındaki değişiklikler hakkında bilgi verirler. Sonuç göstergeleri, spesifik hedeflerle bağlantılıdır.
- **Çıktı göstergeleri**, faaliyetle ilgilidir. Tedbirler ve projeler için ölçülebilirler. Tedbir düzeyi, o tedbir altındaki projelerin içeriğiyle doğrudan bağlantılı olan bir ya da birden fazla faaliyetle ilgilidir. Programın operasyonel hedefleriyle/sonuçlarıyla bağlantılıdır.

Bir dizi ana gösterge üzerinde yoğunlaşarak, projelerin ve program etkilerinin, bir bütün olarak değerlendirilmesi için temel oluşturulması mümkündür.

1) Çalışma Belgesi 2 – Değerlendirme Yöntemleri Hakkında Gösterge Niteliğinde Rehber: İzleme ve Değerlendirme göstergeleri 2007-2013

2) Sınır ötesi işbirliği hakkındaki ana göstergeler

uyarınca, aşağıdaki temel göstergeler SÖİ Programı düzeyinde yer almaktadır:

Tablo 6: Program Düzeyi Temel Göstergeleri

ÖNCELİK	TEDBİR	ÇIKTI	MİKTAR	SONUÇ	MİKTAR
1. ÖNCELİK EKSENİ – SÜRDÜRÜLEBİLİR SOSYAL VE EKONOMİK KALKINMA	1.1: Sosyal kalkınma ve sosyal uyum bağlarının güçlendirilmesi	Bilgi ve becerinin artırılmasına yönelik ortak işbirliği programları	15	Daha fazla sayıda sosyal ve uyum bağı	%4
		Oluşturulan eğitim yerleri	4		
		Eğitime katılan kişiler	500		
		Gelişmiş becerilere sahip kişiler	300		
		Yönetim ve işle ilişkili eğitim kursları	10	Sınır ötesi ilişkilerin gelişmesine yönelik iyileştirilmiş çevre	%4
		Oluşturulan/geliştirilen ağ yapıları	5		
		Zayıf gruptan eğitilen kişiler	10		
		Kişiler arası işbirliği projelerinin sayısı	35		
		Ulaşılan kuruluş sayısı	250		
		Dahil edilen kişiler	700		
	1.2 : Ekonomik rekabet gücünün artırılması	Oluşturulan iş ve eğitim bağlantıları	20	Oluşturulan ortak bilgilendirme hizmetlerinin sayısı	%3
		Bilgi ekonomisine katkı sağlayan topluluklar ve kurumlar	10		
		Yeni teknolojilere ulaşım ve bunların kullanımı	15		
		SÖİ projelerine dâhil olan KOBİ'ler	15	Kişilerin artan sınır ötesi hareketliliği ve bölgedeki malların ve hizmetlerin değişimi	%2.5
		Oluşturulan yeni işler	60		
		Ortak kültürel mirasla ilgili proje sayısı	30		
		Oluşturulan/geliştirilen turist noktaları	15		
		Oluşturulan/geliştirilen turist hizmetleri	15		
		Oluşturulan kültür merkezlerini çevreleyen alan	10	Daha fazla ortak kültürel sermaye	%3
		Gerçekleştirilen ortak kültürel etkinlikler	30		
		Program etkinlikleriyle ulaşılan kuruluşlar/birimler	500		
		Bilinçlendirme kampanyaları	25		

2. ÖNCELİK EKSENİ – YAŞAM KALİTESİNİN ARTIRILMASI	1.3. Program alanının ekonomik potansiyelinin güçlendirilmesine yönelik altyapı desteği	Küçük ölçekli altyapı projeleri	15	Gelişmiş küçük ölçekli altyapı	%3
		Fizibilite çalışmaları	5		
		Ön tasarım ve ayrıntılı tasarım çalışmaları	10	Fiilen uygulanan projeler	%3
		Çevresel değerlendirme projeleri	2		
	2.1: Çevrenin, doğanın, tarihi ve kültürel mirasın korunması	Ortak çevre dostu projeler	30	Bölgede azalan kirlenme	%2
		Oluşturulan/geliştirilen ortak ekolojik güzergahlar	15		
		Doğal afetler için kurulan ortaklıklar	2		
		Çevre yönetim planları	2	Doğal kaynakların ve tarihi/kültürel mirasın korunması sonucunda bölgenin cazibesinin artması	%2
		Çevrenin ve kültürel/tarihi mirasın korunmasına yönelik ağlar ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı	6		
		Çevresel ve kültürel mirasın korunmasına yönelik küçük ölçekli altyapı projelerinin sayısı	15		
		Fizibilite çalışmaları	5		
		Ön tasarım ve ayrıntılı tasarım çalışmaları	10		
		Çevresel değerlendirme projeleri	2		
		Bilinçlendirme kampanyalarının sayısı	15	Doğal ve tarihi/kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımının artırılması	%2
	2.2:Doğal kaynakların, kültürel ve tarihi mirasın sürdürülebilir kullanımı için kapasite artırımı	Ortak faaliyetlere katılan ve teknik bilgi değişiminde yer alan kuruluşların sayısı	30		
		Ortak bilgilendirme ve bilinçlendirme kampanyalarıyla ulaşılan kişilerin sayısı	500		

Yukarıdaki göstergeler, yararlanıcıların raporları, ilgili istatistik verileri, Bölgesel İstihdam Birimlerinin, İstatistik Bürolarının ve bölgesel çevre ve su denetimlerinin düzenli raporları ile Bulgaristan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Teşvik Ajansının, Bulgar Bölgesel Kalkınma Ajanslarının ve Türk Kalkınma Ajanslarının bölgesel incelemelerinden yararlanılarak izlenecektir

8. AB TARAFINDAN FİNANSE EDİLEN DİĞER PROGRAMLAR VE ULUSAL PROGRAMLARLA UYUM

Lizbon Stratejisi uyarınca ve dünyanın, nicel ve nitel istihdam artışıyla ve büyük bir kararlılıkla sürekli büyüyen, en dinamik girişimcisi ve en rekabetçi bilgi ekonomisi olma hedefi doğrultusunda, Bulgaristan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki sınır ötesi Program alanı önümüzdeki yıllarda yaşamak ve çalışmak için kültürel ve doğal açıdan değerli, sağlıklı bir alan olacaktır.

Gözden geçirilmiş Lizbon Stratejisinin hedefleri doğrultusunda yapılan sınır ötesi işbirliğinin ülke kapasitesini sürekli biçimde artırması, söz konusu işbirliğine özel bir katma değer getirmektedir. Bu katma değer aşağıdakilerden kaynaklanmaktadır:

- Sınır ötesi program ve projelerin bütünleyici özelliği,
- Sınır ötesi işbirliğinden doğan sinerji,
- Sınır ötesi ağ oluşturma,
- En iyi uygulamalar ve teknik bilgi değişimi,
- Sınırların etkilerinin aşılmasının ikincil faydaları
- Etkin sınır ötesi kaynak yönetimi

SÖİ Programında belirtilen ortak kalkınma öncelikleri birbirleriyle çelişmemektedir ve her iki ülkenin daha büyük kalkınma önceliklerini de tamamlayıcı niteliktedir. Bunların en önemlileri aşağıda belirtilmiştir:

Bulgaristan Ulusal Kalkınma Planı (UKP) 2007-2013

Bulgar yetkililer ve ortaklıktaki sosyal paydaşlar ülkenin stratejik vizyonu üzerinde anlaşmaya varmışlardır: 2013 yılına kadar Bulgaristan, Avrupa Birliğiyle bütünleşme süreci içinde sürdürülebilir sosyoekonomik büyümeye dayanan yüksek yaşam standardına sahip bir ülke haline gelmelidir.

Bu vizyona ulaşmak amacıyla, Bulgaristan'ın iki tane orta vadeli stratejik hedefi bulunmaktadır:

- Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda bilgiye dayalı dinamik bir ekonomiyle yüksek ekonomik büyüme sağlamak ve bunu korumak.
- Beşeri sermaye kalitesini artırmak ve yüksek yaşam standartları sağlayacak istihdam, gelir ve sosyal entegrasyon düzeylerine ulaşmak

Yukarıda belirtilen stratejik hedeflere ulaşmak için 2013 yılına kadar yapılacak müdahaleler, kalkınma için aşağıda belirtilen stratejik önceliklere odaklanacaktır:

- Bulgar ekonomisinin rekabet gücünün artırılması;
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve sosyal altyapının iyileştirilmesi;
- Temel altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi;
- Tarımın ve kırsal bölgelerin geliştirilmesi;
- Sürdürülebilir ve dengeli bölgesel kalkınma.

Ulusal Stratejik Referans Çerçeve (USRÇ) ve Sektörel Operasyonel Programlar (OP) 2007-2013

Ulusal Kalkınma Planına ek olarak 2007-2013 dönemi için AB uluslararası yatırım politikaları ile ilgili yeni düzenlemeler, her Üye Devleti, AB fonlarının sağladığı mali desteği açıklayan ve gerekçeleyen bir dizi stratejik belge hazırlamakla yükümlü kılacaktır. Yukarıda belirtilen stratejik öncelikler, temel öncelikleri aşağıda sıralanan Ulusal Stratejik Referans Çerçeve (USRÇ) yoluyla uygulanacaktır:

- Temel altyapının geliştirilmesi;
- Beşeri sermaye kalitesinin istihdam odaklı olarak yükseltilmesi;
- Girişimciliğin, uygun iş ortamlarının ve iyi yönetişimin teşvik edilmesi;
- Dengeli bölgesel kalkınmanın desteklenmesi.

Mevcut SÖİ Programı, yukarıdaki önceliklerle uyumludur ve USRÇ hedeflerine ulaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bulgaristan'a ilişkin Ulusal Stratejik Referans Çerçeve 2007-2013'ün yukarıda belirtilen temel öncelikleriyle ilgili olarak aşağıdaki Sektörel OP'ler uygulanacaktır:

- Taşımacılık
- Çevre
- İnsan Kaynakları Gelişimi
- Bulgar Ekonomisinin Rekabet Gücünün Artırılması
- İdari Kapasite

- Bölgesel Kalkınma
- Teknik Yardım

Mevcut Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programının seçilen öncelikleri, Bulgaristan'ın 2007-2013 yılları için Sektörel Operasyonel Programlarına ilişkin önceliklerini aşağıdaki biçimde tamamlayacaktır:

Taşımacılık alanındaki OP

Mevcut Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programının bazı küçük ölçekli etkinlikleri, Taşımacılık alanındaki OP, aşağıda belirtilen öncelikleri tamamlayabilecek net bir sınır ötesi etkiye yöneliktir.

- Trans-Avrupa ve başlıca ulusal taşımacılık eksenleri boyunca yol altyapısının geliştirilmesi
- Yolcu ve yük taşınmasında çok modlu (intermodality) taşımacılığın geliştirilmesi

İnsan Kaynakları Gelişimi alanındaki OP

İnsan kaynakları gelişimi, beşeri sermaye kalitesinin artırılması, istihdam koşullarının iyileştirilmesi ve yaşam boyu öğrenim kavramının tanıtılması yoluyla daha yüksek yaşam standartlarına ulaşılmasını amaçlar. Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programında, insan kaynakları sermayesinin geliştirilmesi, net bir sınır ötesi yaklaşımı çerçevesinde, bölgenin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir konu olarak görülmüştür. Program, nitelikli işgücünün hareketliliğinin artırılmasını, bölgesel işgücü piyasalarında daha büyük bir esnekliğe ulaşılmasını, bilinçlendirmeye yönelik girişimlerin desteklenmesini, bölgedeki çok sayıda başka proje için gerekli olan daimi temas ve yerel ortaklık ağları oluşturulmasını, eğitsel, kültürel ve sporla ilgili alışverişlerin artırılmasını ve Program alanının sosyal ve kültürel bütünleşmesinin geliştirilmesini hedeflemektedir.

İnsan Kaynakları Gelişimi alanındaki OP'nin öncelikleri şunlardır:

1. Öncelik eksen - İstihdam yaratılmasının teşvik edilmesi ve geniş kapsamlı işgücü piyasası oluşturulması
2. Öncelik eksen - Çalışanların üretkenliklerinin ve şartlara uyum kabiliyetlerinin artırılması
3. Öncelik eksen - Bilgiye dayalı ekonomi kurmak için eğitim ve öğretim kalitesinin işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun bir biçimde geliştirilmesi
4. Öncelik eksen - Eğitim ve öğretime erişim olanaklarının artırılması
5. Öncelik eksen - Sosyal içme ve sosyal ekonominin teşvik edilmesi
6. Öncelik eksen - İşgücü piyasası kuruluşlarının etkililiğinin artırılması, sosyal hizmetlerin ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi
7. Öncelik eksen - Ulusal sınırları aşan ve bölgeler arası işbirliği

Çevre alanındaki OP

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı kapsamındaki etkinliklerin; biyolojik çeşitliliğin korunması ve kurumlar arasındaki işbirliğini kolaylaştırmaya yönelik ortak eyleme dayalı çözümleri, ilgili kurumlar arasındaki ortak araştırma çalışmalarını ve bilgi transferini, Program alanındaki doğal kaynakların korunmasıyla ilgili veri toplanmasını ve teknik bilgi alışverişini, ortak eğitimi ve çevrenin korunması ile koruma bilincinin artırılmasını desteklemesi beklenmektedir.

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı etkinlikleri, Çevre alanındaki OP'de tanımlanan aşağıdaki önceliklere karşılık gelmektedir:

- PE nüfusu 2000'in üzerinde olan yerleşim yerlerinde su ve atık su altyapısının geliştirilmesi
- Atık arıtma altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi
- Biyolojik çeşitliliğin iyileştirilmesi ve korunması

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programının en önemli ayırt edici özelliği sınır ötesi odaklı olmasıdır. Yine de, başka programlarla çakışmasının önlenmesi amacıyla (özellikle biyolojik çeşitliliğin korunması ve iyileştirilmesiyle ilgili olarak) iki program altındaki etkinliklerin koordinasyonu titizlikle sağlanmalıdır.

Bulgar Ekonomisinin Rekabet Gücünün Artırılması alanındaki OP

Yukarıdaki OP'de belirtilen 5 öncelikten biri dikkate alınabilir:

- Bulgar ekonomisinin uluslararası piyasalardaki konumunun güçlendirilmesi

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programında öngörülen etkinliklerin, sınır bölgesinin ekonomik ve sosyal avantajlarını ve kalkınma fırsatlarını vurgulaması ve sınır ötesi ekonomik işbirliğinin sağlayacağı faydaları artırması öngörülmüştür.

Bulgar Ekonomisinin Rekabet Gücünün Artırılması alanındaki OP ile SÖİ Programına ilişkin OP arasındaki farklı etkinliklerin koordinasyonunun sağlanması gerekli olacaktır.

Bölgesel Kalkınma alanındaki OP

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı kapsamındaki etkinlikler, Bölgesel Kalkınma alanındaki OP'nin aşağıda

belirtilen spesifik hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştıracaktır:

- Daha az kentleşmiş hinterlandlarıyla birlikte, sürdürülebilir ve dinamik şehir merkezleri oluşturulması ve böylece refah ve kalkınma olanaklarının artırılması
- Bölgesel kalkınma politikaları uygulamak amacıyla bölgesel ve yerel teknik ve kurumsal olanakların ve kaynakların harekete geçirilmesi

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı kapsamındaki bazı küçük ölçekli etkinlikler, Bölgesel Kalkınma alanındaki OP'nin aşağıda belirtilen operasyonlarını tamamlayabilecektir:

1. Öncelik Eksen: Sürdürülebilir ve Entegre Kentsel Kalkınma

Faaliyet 1.1. Sosyal altyapı

Faaliyet 1.2. Konut

Faaliyet 1.3. Ekonomik Etkinliklerin Organizasyonu

Faaliyet 1.4. Fiziksel Çevrenin İyileştirilmesi ve Riskin Önlenmesi

Faaliyet 1.5. Sürdürülebilir Kentsel Taşımacılık Sistemleri

2. Öncelik Eksen: Bölgesel ve Yerel Erişilebilirlik

Faaliyet 2.1. Bölgesel ve Yerel Karayolu Altyapısı

Faaliyet 2.2. BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojisi) Ağı

Faaliyet 2.3. Sürdürülebilir ve Etkili Enerji Kaynaklarına Erişim

3. Öncelik Eksen: Sürdürülebilir Turizmin Geliştirilmesi

Faaliyet 3.1. Turistik Yerlerin ve İlgili Altyapının Geliştirilmesi

Faaliyet 3.2. Bölgesel Turistik Ürünlerin Geliştirilmesi ve Turistik Yerlerin Pazarlanması

Faaliyet 3.3. Ülke Turizminin Tanıtımı

4. Öncelik Eksen: Yerel Kalkınma ve İşbirliği

Faaliyet 4.1. Küçük Ölçekli Yerel Yatırımlar

Faaliyet 4.2. Bölgeler arası İşbirliği

5. Öncelik Eksen: Teknik Yardım

Faaliyet 5.1. Yönetim, İzleme, Değerlendirme ve Kontrol

Faaliyet 5.2. İletişim, Bilgilendirme ve Tanıtım

Faaliyet 5.3. Bölgesel Kalkınma alanındaki OP yararlanıcılarının kapasite artırımı

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı etkinlikleri bölgesel ve yerel ortaklığı destekleyecek ve Bölgesel Kalkınma alanındaki OP tedbirleriyle birlikte ve eşgüdüm içinde uygulanacaktır.

Bulgaristan Kırsal Kalkınma Programı

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı, kırsal bölgelerdeki yaşam kalitesinin geliştirilmesine ve iyileştirilmesine, olanakların çeşitlenmesine, temel hizmetlerin ve altyapının değerinin ve kalitesinin yükselmesine, doğal ve kültürel mirasın korunmasına ve iyileştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı, Kırsal Kalkınma Programı OP altındaki 3. Eksen'in hedeflerini destekleyecek ve şu tedbirleri geliştirecektir: Turizm etkinliklerinin, ekonomik ve kırsal kalkınma için temel hizmetlerin ve köy yenileme ve kalkındırma çalışmalarının teşvik edilmesi.

Karadeniz Havzası Ortak Operasyonel Programı 2007-2013

Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programı, Bulgaristan ve Türkiye de dâhil olmak üzere, on ülkeyi kapsamaktadır. Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı altındaki dört İBBS III eşdeğeri (Bulgaristan'da Burgaz ve Yambol; Türkiye'de Edirne ve Kırklareli) bu Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) programı alanında da yer almaktadır. Kurumlar ve kuruluşlar aşağıda belirtilen öncelik eksenlerindeki yardımlardan yararlanacaklardır:

1. Öncelik: Ortak kaynaklara dayalı ekonomik ve sosyal kalkınma için sınır ötesi ortaklıkların desteklenmesi
2. Öncelik: Çevrenin korunması ve çevreye değer kazandırılmasına yönelik yetkinlik ve kaynakların paylaşılması
3. Öncelik: Havzada ortak kültürel çevrenin oluşturulmasına yönelik eğitsel ve kültürel ağların desteklenmesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin 9. Kalkınma Planı (2007-2013)

Ekonomik ve sosyal kalkınmayla ilgili olarak, Türkiye'nin ulaşmak istediği hedefler 9. Kalkınma Planı'nda (2007-2013) ortaya konmuştur:

- Rekabet Gücünün Artırılması,
- İstihdamın Artırılması,
- Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi,

- Bölgesel Gelişmenin Sağlanması,
- Kamu Hizmetlerinde Kalitenin ve Etkinliğin Artırılması.

Türkiye Çok Yıllı Planlama Belgesi (MIPD) 2007-2009⁴⁹

2004-2006 döneminde desteklenen sınır ötesi işbirliği etkinliklerinde elde edilen ilk sonuçlara dayanan ve IPA Tüzüğü'nde (1085/2006) IPA'nın II. Bileşeni "Sınır Ötesi İşbirliği" altında belirtilen gerekliliklere uygun olarak, 2007-2009 Çok Yıllı Planlama Belgesinde ifade edilen aşağıdaki unsurlara yöneliktir:

Temel Müdahale Alanları

Mevcut işbirliği devam ettirilmeli ve iyi ilişkilerin geliştirilmesi ve ekonomik entegrasyonun teşvik edilmesi doğrultusunda yeni işbirlikleri geliştirmelidir. Kısıtlı bütçe göz önünde bulundurularak, kaynakların birleştirilmesine özel önem verilmelidir.

Temel Öncelikler

- Sınır bölgelerinin ekonomik potansiyelinin artırılması için küçük ölçekli altyapı (çevre, taşımacılık, sınır geçişleri, turizm),
- Ortak mekansal, ekonomik ve çevresel planlamaya (nehir havzası yönetimi de dâhil) yönelik teknik destek,
- Sınır ötesi sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesi.

Muhtemel Sonuçlar ve Süre

- Ekonomik kalkınma önceliğiyle ilgili projelerin, girişimcilik inisiyatiflerini ve ülkenin kurumları arasındaki işbirliğini teşvik ederek komşu bölgelerin ekonomik temaslarını güçlendirmesi beklenmektedir.
- Komşu bölgelerin, nehir havzası yönetimi, selden korunma, yangınları önleme gibi konuları da içeren, çevre sorunlarına eğilmesi beklenmektedir.
- Sınır bölgesinin kültürel kaynaklarının korunması ve tanıtılması beklenmektedir.
- İşbirliği ağları ve kişiler arası temaslar kurulacaktır.

Türkiye'nin Stratejik Uyum Çerçevesi, 2007 – 2013⁵⁰

Stratejik Uyum Çerçevesinin temel amacı;

Bölgesel eşitsizliklerin azaltılması ve insan kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla Türkiye'nin hem ulusal hem de bölgesel düzeyde ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmaktadır.

Stratejik Uyum Çerçevesi'nin kapsadığı alanlar aşağıdaki gibidir:

Bölgesel kalkınma

- Ulaştırma
- Çevre
- Bölgesel rekabet edebilirlik

İnsan kaynaklarını geliştirme

- Eğitim ve öğretim
- İstihdam
- Sosyal içirme

Türkiye'nin 2007-2013 Stratejik Uyum Çerçevesi'nin yukarıdaki ana önceliklerine istinaden aşağıdaki Sektörel Operasyonel Programlar uygulanacaktır:

- Ulaştırma alanındaki OP;
- Çevre alanındaki OP;
- Bölgesel Rekabet Edebilirlik alanındaki OP;
- İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi alanındaki OP.

Hedeflenen alanlar bağlamında, bu alanların sadece ikisi (Çevre OP ve Ulaştırma OP) Sınır Ötesi İşbirliği Operasyonel Programı ile uyumludur. Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programının seçili öncelikleri Operasyonel Programların ilgili önceliklerini tamamlayacaktır.

SÖİ Operasyonel Programı faaliyetleri, bahsi geçen Operasyonel Programların tedbirlerini tamamlayacaktır. Türkiye Sektörel Operasyonel Programları'nın İdari Yapılanma Temsilcileri, Türkiye'deki Ulusal Otoriteler ile yakından ilişki içinde olacaktır. Bunun yanı sıra Ortak İzleme Komitesi oturumlarına da katılacaklardır.

⁴⁹ 30 Ekim 2006 versiyonuna göre

⁵⁰ Kaynak: uko.tubitak.gov.tr/ToplantiDokumanlari/70e01826-4749-45d1-8ca5-223c493a85cc.pdf

Böylelikle faaliyetlerin koordinasyonu sağlanacak ve faaliyetlerin çalışması engellenecektir.

Ulaştırma alanındaki OP

OP'nin genel hedefi, etkin ve dengeli bir ulaştırma sistemini devam ettirerek, gelecekteki Trans Avrupa Ulaştırma Ağının (TEN-T) güvenliği ve karşılıklı işletilebilirliğini göz önünde bulundurarak ulaştırma altyapısını iyileştirmektir.

Bu OP kapsamındaki öncelikler aşağıdaki gibidir:

Öncelik 1: Demiryolu altyapısının iyileştirilmesi

Tedbirler:

1.1 Gelecekteki TEN-T Ağı üzerinde yer alan veya mevcut TEN-T Ağları ile bağlantı sağlayan demiryolu hatlarının yapımı ve/veya onarımı.

Öncelik 2: Liman altyapısının iyileştirilmesi

2.1 Gelecekteki TEN-T Ağı üzerinde yer alan limanların gerekli hinterland bağlantıları da dahil olmak üzere yapımı.

Öncelik 3: Teknik Yardım

3.1 Yönetim, programlama, izleme ve değerlendirme de dâhil olmak üzere OP uygulamasına destek.

3.2 Bilgilendirme ve tanıtım konularında destek

3.3 Proje sürecinin yönetimi,, programlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinin geliştirilmesi için destek.

Çevre alanındaki OP

Çevre alanındaki OP, temel çevresel altyapının, özellikle su ve atık su altyapısı ile katı atık yönetiminin iyileştirilmesine ve geliştirilmesine odaklanmaktadır. Program, aşağıda belirtilen öncelikler ve önlemler doğrultusunda yürütülecektir:

Öncelik 1: İyileştirilmiş su temini, kanalizasyon ve atık su arıtma hizmetleri;

Tedbir 1.1: İçme suyu teminindeki kalitenin iyileştirilmesi;

Tedbir 1.2: Alıcı su ortamlarının kalitesinin iyileştirilmesi.

Öncelik 2: İyileştirilmiş entegre katı atık yönetimi.

Tedbir 2.1: Geri dönüştürülen atık miktarının artırılması ve nihai bertarafın iyileştirilmesi.

Öncelik 3: Teknik yardım (TY).

Tedbir 3.1: Çevre alanındaki OP yönetiminin geliştirilmesi;

Tedbir 3.2: Yararlanıcı planlama kapasitesinin geliştirilmesi.

Kırsal Kalkınma Planı

Stratejik Amaç 1: Ekonominin Geliştirilmesi ve İş İmkânlarının Artırılması.

- Öncelik 1.2: Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi

Stratejik Amaç 2: İnsan Kaynaklarının, Örgütlenme Düzeyinin ve Yerel Kalkınma Kapasitesinin Geliştirilmesi,

- Öncelik 2.3: Yerel Kalkınma Kapasitesinin Güçlendirilmesi

Stratejik Amaç 4: Kırsal Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi

- Öncelik 4.2: Orman ekosistemlerinin korunması ve orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması.
- Öncelik 4.3: Korunan alanların yönetimi ve geliştirilmesi.

IPA SÖİ Programının diğer plan ve programlarla koordinasyonu, her iki ülkenin ulusal koordinasyon yapılanmaları vasıtasıyla sağlanacaktır. Ulusal Koordinasyon yapılanmalarının temsilcileri OİK oturumlarına katılmaktadır.

Özet

Bulgaristan-Türkiye SÖİ Programı için kullanılabilir olan finansal kaynaklar yüksek maliyetli ve sürdürülebilir altyapı yatırımlarına izin vermemektedir ve genelde yatırım içermeyen küçük çaplı faaliyetleri kapsamaktadır. Projeler, sınırın her iki tarafının temsilcilerince tasarlanmalıdır ve sınırın her iki tarafındaki paydaşların faaliyetlerini, önceliklerini ve fikirlerini içermelidir. Projeler ayrıca, sektörel operasyonel programlar tarafından karşılanması mümkün olmayan sınır ötesi etkiye sahip olmalıdırlar.

Diğer plan ve programlarla sınırlama ve çakışmaların engellenmesi dâhil olmak üzere SÖİ Programının koordinasyonu, buna taraf olan her iki ülkenin de ulusal koordinasyon yapılanmaları vasıtasıyla sağlanacaktır. Bütünleyiciliğin sağlanması ve çakışmaların engellenmesi adına, ulusal koordinasyon yapılanmalarının temsilcilerinin OİK oturumlarına katılmaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra sektörel programları idare eden bakanlık temsilcileri, OİK oturumlarına danışman olarak katılacaklardır ve böylelikle faaliyetlerin çakışması engellenecek ve koordinasyon sağlanacaktır. Bu bağlamda Yönetim Bilgi Sistemi faydalı bir araçtır.

HEDEFLER		BULGARİSTAN									TÜRKİYE					
		UKP	USRÇ	Bölgesel Rekabet Edilebilirlik OP	Ulaştırma OP	İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP	Çevre OP	Bölgesel Kalkınma OP	İdari Kapasite OP	Kırsal Kalkınma OP	9. Kalkınma Planı	ÇYPB Türkiye 2007-2009	SUÇ	Ulaştırma OP	Çevre OP	Kırsal Kalkınma Planı
Bulgaristan Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Alanının kilit öneme sahip güçlü yönleri üzerine inşa edilen Dengeli Sürdürülebilir Kalkınma	İşbirliği Bölgesinde mukayeseli üstünlük üzerine kurulu sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı arttırmak	x	X	x	x		x		x		x	x	x	x		x
	Topyekun sosyal kalkınmayı geliştirmek ve kişiler ve toplumlar arasındaki sosyal uyumu teşvik etmek	x	X			x		x	x		x	x	x			x
	Ortak Doğal Kaynakların etkili kullanımı ve tabii ve tarihsel miras değerlerinin korunması ile yaşam kalitesini arttırmak	x	x				x	x	x	X	x	x	x		x	x

9. UYGULAMA VE MALİ HÜKÜMLER

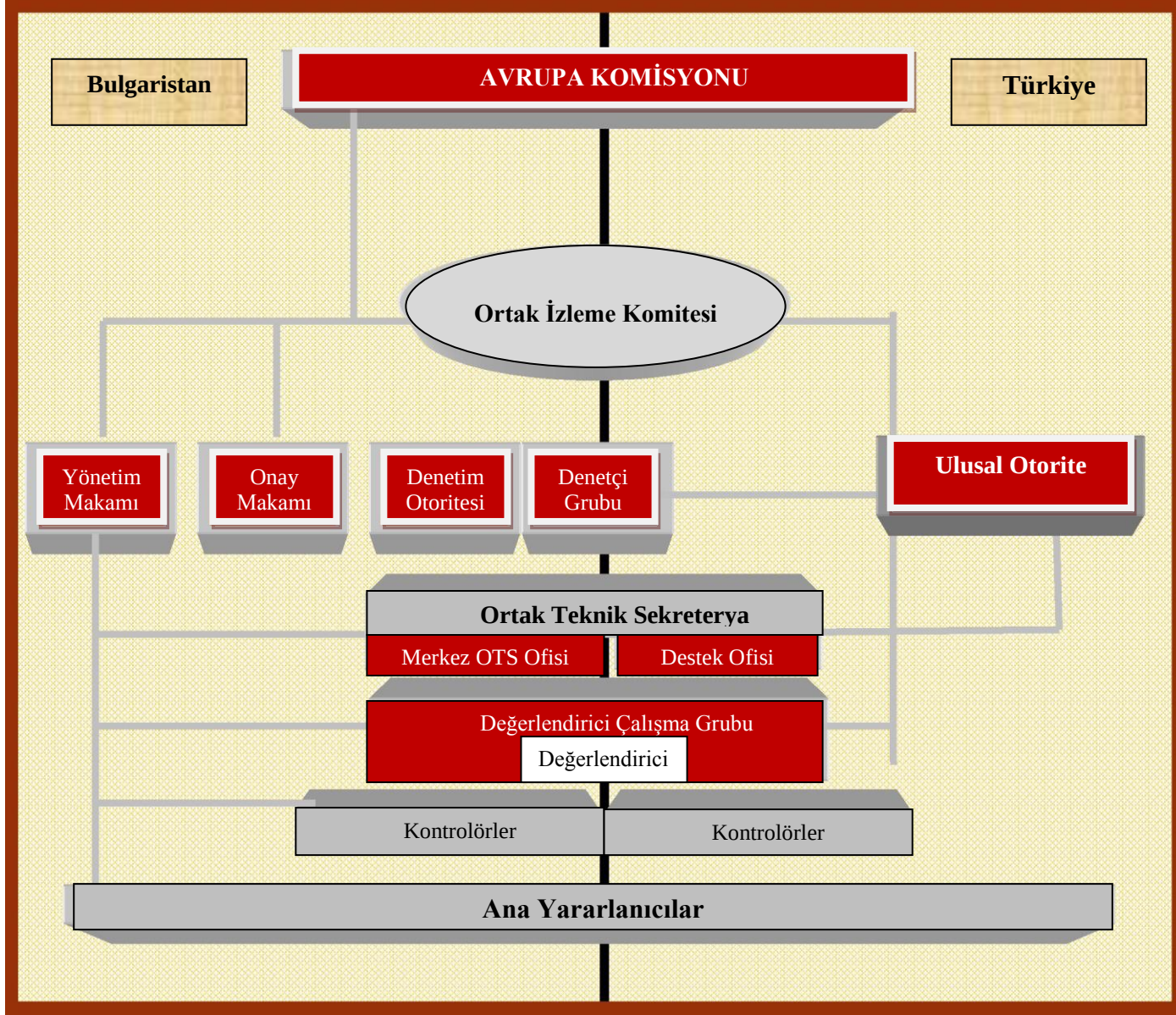
Bu bölümde tanımlanan uygulamaya ilişkin yapılanma ve usuller, Bulgaristan ve Türkiye'den katılan yetkililer arasında ortaklaşa kararlaştırılmış olup, aşağıdaki prensipler esas alınarak düzenlenmiştir:

- Ortaklık ilkesine saygı;
- Etkili ve etkin yapılanmalar;
- Görev ve sorumlulukların net olarak tanımlanması;
- Ulusal ve sınır ötesi düzeylerdeki yapılanmalar arasında denge kurulması;
- Geçmişteki işbirliği tecrübesi.

Program, 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT) 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 33 üncü Maddesinde ve 98 inci Maddesinin 1 inci Fıkrasında tanımlanan Müşterek yönetim yaklaşımı kullanılarak ve iki ülke arasındaki ortak anlaşma ve Sofya'daki Türk Büyükelçiliğinin Bulgaristan Dışişleri Bakanlığını muhatap 10 Mayıs 2007 tarih ve 2007/Sofya BE/5801 sayılı Notası uyarınca uygulamaya koyulacaktır.

Yönetim, İzleme, Kontrol ve Uygulama Yapılanmaları Çizelgesi

9.1 Yönetim ve uygulama yapılanmaları

9.1.1 Yönetim Makamı (YM)

Yönetim Makamı oluşturulması ve işleyişi için yasal düzenleme
Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) oluşturan 17 Temmuz 2006 tarihli ve (AT) 1085/2006 sayılı KONSEY TÜZÜĞÜ

Madde 9 – Sınır Ötesi İşbirliği Bileşeni, 3 üncü bent

Madde 13 – Yardım Yönetimi, raporlama, 2 nci konu

Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) oluşturan (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT) 718/2007 sayılı KOMİSYON TÜZÜĞÜ,

Madde 102 – Yetkililerin atanması

Madde 103- Yönetim Makamının işlevleri

Bulgar ve Türk program ortakları, Tek Yönetim Makamı (YM) görevinin, Bulgaristan Cumhuriyeti Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanlığına bağlı Bölgesel Kalkınma Programı Genel Müdürlüğüne verilmesi

konusunda mutabakata varmışlardır.

Yönetim Makamı, güvenilir mali yönetim prensibine uygun olarak sınır ötesi programının yönetim ve uygulanmasından ve özellikle aşağıdakilerden sorumludur:

- Projelerin sınır ötesi program ilkeleri ile uyumlu olacak şekilde seçilmesinin ve bu projelerin, uygulama süresince geçerli Topluluk kuralları ve ulusal kurallarla uyumlu olmalarının sağlanması,
- Sınır ötesi program kapsamındaki her bir projenin muhasebe kaydının bilgisayar ortamında tutulması ve saklanması için bir sistemin oluşturulmasının ve mali yönetim, izleme, doğrulama, denetim ve değerlendirme için gerekli olan uygulama verilerinin toplanmasının sağlanması,
- Harcamaların kurallara uygunluğunun doğrulanması. Bu amaçla, bir operasyona iştirak eden her bir nihai yararlanıcının harcamalarının bir kontrol mekanizması tarafından onaylanması temin edilmelidir.
- İşlemlerin, 12 Haziran 2007 tarih ve (AT) 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 121 inci Maddesinin birinci fıkrasında yer alan kamu ihale hükümleri (OİK tarafından kabul edilmiş) uyarınca uygulanmasını sağlamak;
- Projelerin uygulanmasında yer alan nihai yararlanıcıların ve diğer birimlerin, ulusal muhasebe kurallarına hâle getirmeyecek şekilde konuyla ilgili her bir operasyon için ya ayrı bir muhasebe sistemini ya da ona denk bir muhasebe kodunu sürdürebilmelerinin sağlanması;
- Sınır ötesi programı değerlendirmelerinin 12 Haziran 2007 tarih ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 109 uncu Maddesine uygun olarak gerçekleştirilmesinin sağlanması;
- Yeterli bir denetim için, harcama ve denetim konusunda gerekli olan her türlü belgenin, 12 Haziran 2007 tarih ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 134 üncü Maddesine uygun olacak şekilde tutulmasının sağlanmasına yönelik usullerin düzenlenmesi;
- Onaylanma amacıyla gerçekleştirilen harcamalara ilişkin usul ve onaylara dair tüm gerekli bilginin onay makamının eline geçmesinin sağlanması;
- Bulgar temsilcilerin atanması ve sınır ötesi programın uygulanma kalitesinin bu programın belirli hedefleri ışığında gözetilebilmesi amacıyla, gerekli tüm belgelerin, Ortak Teknik Sekreteryaya (OTS) ile işbirliği içinde sağlanarak Ortak İzleme Komitesi (OİK) çalışmalarına rehber olması;
- İş tanımlarının hazırlanmasına, uzmanların seçimine ve Ortak Teknik Sekreteryada (Merkez ofis ve destek ofisi) her üye ile sözleşme imzalanmasına iştirak edilmesi.
- 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 112 enci Maddesinde bahsi geçen uygulamaya dair yıllık nihai raporların hazırlanması ve Ortak İzleme Komitesinin onayından sonra Komisyona sunulması;
- Ortak Teknik Sekreteryaya (OTS) ile işbirliği halinde programa ve proje teklifi duyurularına dair bilgi verilmesi ve 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 62 enci Maddesi uyarınca tanıtım gereksinimleri ve bilgilerine uyum sağlanması;
- Ulusal Otorite ile işbirliği içinde, başvuru paketi, değerlendirme, sözleşme, uygulama, izleme ve raporlama gibi programın uygulanması için gerekli standart formların tamamının hazırlanması;
- Ulusal Otorite ile işbirliği içinde Proje Teklif Çağrısı paketlerinin onaylanması;
- Ulusal Otorite ile birlikte, proje teklif çağrılarının başlatılma tarihine ve proje teklif çağrılarının resmen başlatılma tarihine karar verilmesi;
- Bir proje seçiminden sonra, Bulgar mali kontrolörlerin ve değerlendircilerin atanması/belirlenmesi;
- OİK tarafından onaylandığı şekliyle, her iki taraftan değerlendiriciler/kontrolörler ile çerçeve anlaşmalarının ve sözleşmelerinin imzalanması;
- Ana yararlanıcılar ile her bir proje için uygulama düzenlemelerini belirlemesi ve anlaşmaya varılması (sözleşme imzalanması);
- Mali göstergeler ve 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 94 üncü Maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde bahsi geçen göstergeler referans alınarak programın izlenmesi;
- Bulgaristan adına karşılıklı mutabakat zaptının imzalanması;
- Projenin süresi ve bütçesinde değişiklik yaratmayan sözleşme eklerinin onaylanması (örn: adres değişiklikleri, banka hesabı, uzmanlar vb.)

9.1.2 Ulusal Otorite

Türkiye'deki Ulusal Otorite, programın ortaklaşa programlanması, yönetimi ve uygulanmasında işbirliği yapar ve YM, OM, DO'nun söz konusu görevlerine destek olmak için gerekli olan her türlü tedbiri, aşağıda belirtilen hususlar vasıtasıyla, alır:

- Program amaçlarına, gerekli değişikliklere ve uygulamaya uygun olarak ortak programlamaya ve projelerin oluşturulmasına iştirak edilmesi,
- Ortak İzleme Komitesi için Türk temsilcilerin atanması,
- İş tanımlarının hazırlanmasına ve Ortak Teknik Sekretarya'daki (Merkez ofis ve destek ofisi) uzmanların seçimine iştirak edilmesi,
- Proje seçimlerinden sonra Türk mali kontrolörlerin ve değerlendircilerin atanması/belirlenmesi,
- Denetçi Grubunda Türk temsilcilerinin atanmasının koordine edilmesi. Türk tarafındaki Denetim Makamı, Denetçi Grubundaki Türk temsilcilerin atanmasından sorumludur,
- Programın uygulanması için iki ülke arasındaki görev dağılımını düzenleyen anlaşmanın (ya da mutabakat zaptı) YM ile imzalanması,
- YM ve OTS ile işbirliği halinde proje tekliflerinin duyurulması ve program hakkında bilgi verilmesi,
- YM ile işbirliği halinde başvuru paketi, değerlendirme, uygulama, izleme ve raporlama gibi programın (hibe programı) uygulanması için gerekli standart formların hazırlanması,
- YM ile işbirliği halinde, Türk tarafında, teklif duyurularının başlama tarihinin ve resmi teklif duyurularının paralel başlangıç tarihlerinin koordine edilmesi,
- 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 114 üncü Maddesinin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere kendi ülke sınırlarındaki nihai yararlanıcılara gereğinden fazla olarak ödenmiş olan miktarların OM'lerine geri ödenmesinin sağlanması,
- OİK tarafından onaylanacak Teklif Çağrı paketlerinin hazırlanmasına iştirak edilmesi,
- İlgili görevlerini yerine getirmesi amacıyla Yönetim Makamı, Onay Makamı ve Denetim Makamının bilgiye erişimini sağlamak.

4/12/2009 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan, Katılım Öncesi AB'den Sağlanacak Fonların Yönetimine ilişkin 2009/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi uyarınca Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Sınır Ötesi İşbirliği Programlarının Ulusal Otoritesi olarak belirlenmiştir.

9.1.3 Onay Makamı (OM)

Onay Makamının oluşturulması ve işleyişine ilişkin yasal düzenleme:

Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) Oluşturan (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı KOMİSYON TÜZÜĞÜ

Madde 102 – Yetkililerin atanması

Madde 104 – Onay Makamının işlevleri

Programın Onay Makamı, Bulgaristan Maliye Bakanlığı'na bağlı Ulusal Fon Müdürlüğü'dür. Onay Makamı, Komisyon tarafından yapılan ödemeleri alır ve fonları Bölgesel Kalkınma ve İmar Bakanlığı bünyesindeki Yönetim Makamına aktarır. Sorumlulukları şunlardır:

- Onaylanmış harcama beyanlarını ve ödeme başvurularını hazırlayıp Komisyona sunmak;
- Harcama beyanlarının kesinliğini, güvenilir muhasebe sistemlerince belirlendiğini ve tasdiklenebilir destek belgelerine dayandığını, beyan edilen harcamaların geçerli Topluluk kuralları ve ulusal kurallarla uyumlu olduğunu ve program için geçerli kriterler uyarınca seçilmiş projelere uygun olarak yapıldığını onaylar;
- Onaylamaya yönelik olarak, harcama beyanlarına dahil edilmiş harcamalar konusunda izlenen usul ve gerçekleştirilen tasdiklere dair Yönetim Makamından yeterli bilgiyi alır;
- Tüm denetimlerin sonuçlarının, onaylanması amacıyla, Denetim Makamı tarafından ya da onun sorumluluğunda gerçekleştirildiğinin dikkate alınması;
- Komisyona bildirilen harcamaların muhasebe kayıtlarının bilgisayar ortamında tutulması. Yönetim ve denetim otoriteleri bu bilgilere erişebilecektir. Komisyonun yazılı talebi üzerine, Onaylama

Makamı bu bilgiyi Komisyona talebin alınmasından itibaren on iş günü içinde veya üzerinde mutabakata varılan başka bir süre içinde, belgeleme ve yerinde denetim amacı ile sunacaktır;

- Bir proje için, katkının tamamının ya da bir kısmının iptal edilmesini takiben geri alınabilir ve çekilmiş meblağların muhasebesinin tutulması. Geri alınabilir meblağlar, sınır ötesi programın bitiminden önce, bir sonraki harcama beyanından çıkarılmak suretiyle Avrupa Birliği genel bütçesine yeniden aktarılacaktır;
- Her yıl Şubat ayının 28'inde, Komisyon'a sınır ötesi programın her bir öncelik eksenini takiben aşağıdakileri içerecek şekilde bir bildirimde bulunulması: Bir projeye yapılan AB katkısının kısmen veya bütünüyle iptalinin ardından, bir önceki yıl süresince sunulan harcama beyanına göre çekilen meblağlar; bu harcama beyanlarından çıkarılmış olan geri çekilebilir meblağlar; bir önceki yılın 31 Aralık tarihi itibarıyla geri alınabilir meblağların geri alma talimatlarına göre sınıflandırılmış meblağa ilişkin bildirim.

Ödeme Birimi

Ana yararlanıcılara ödeme yapmakla sorumlu olan birim, Bulgaristan Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanlığına bağlı ödeme birimleridir.

9.1.4 Denetim Makamı (DM)

Denetim Makamının oluşturulması ve işleyişine ilişkin yasal düzenleme.

Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) Oluşturan (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı KOMİSYON TÜZÜĞÜ

Madde 102 – Yetkililerin atanması

Madde 105 – Denetim Makamının işlevleri

Programın Denetim Makamı Bulgaristan Maliye Bakanlığına bağlı Avrupa Birliği Fonları Denetleme Müdürlüğüdür ve bir Denetçi Grubu tarafından desteklenmektedir. Denetim Makamı işlevsel olarak Yönetim Makamından ve Onay Makamından bağımsızdır ve sorumlulukları aşağıdaki gibidir:

- Denetlemelerin, SÖİ programının yönetiminin ve kontrol sisteminin etkin işleyişini onaylayacak şekilde yürütülmesini sağlamak;
- Denetimlerin beyan edilen harcamaları tasdik etmek için uygun bir örnek temelinde gerçekleşmesini sağlamak;
- Sınır ötesi programın kabulünü takiben en son bütçe taahhüdünü takip eden dördüncü yıla dek, her yılın 31 Aralık tarihinde: Komisyon'a, ilgili yılın 30 Haziran'ında sona eren son 12 aylık süreç içinde yürütülen denetimler esnasında edinilen bulguları içeren yıllık bir rapor sunmak ve programın yönetim ve kontrolü için mevcut olan sistemlerde bulunan tüm eksiklikleri raporlamak; kendi sorumluluğu altında gerçekleşen denetimler ve kontroller bazında, kontrol sisteminin etkin olarak çalışıp çalışmadığına ve Komisyona sunulan harcama beyanlarının doğruluğuna dair mantıklı bir teminat sağlamak adına ve buna mukabil ilgili operasyonların yasal ve düzenli olduğuna dair mantıklı bir teminat sağlamak adına bir fikir beyan etmek;
- Komisyona, en son bütçe taahhüdünü takip eden beşinci yılın en geç 31 Aralık tarihinde, nihai meblağın ödenmesi için uygulamanın geçerliliğini ve nihai harcama beyanının kapsadığı ilgili operasyonların doğruluğunu değerlendiren bir nihai beyan sunulacaktır. Bu nihai beyan, Denetim Makamı tarafından veya onun sorumluluğu altında yürütülen tüm denetim çalışmalarına dayalı olacaktır;
- Denetim faaliyetlerinin uluslararası düzeyde kabul edilmiş denetim standartlarını dikkate alarak yapılmasını sağlamak;
- Denetimlerin, Denetim Makamı dışında bir birim tarafından gerçekleştirildiği durumlarda, Denetim Makamı söz konusu birimlerin gerekli işlevsel bağımsızlığa sahip olmasını sağlayacaktır;
- 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 105 Maddesinin dördüncü fıkrasında tanımlanan durumda, sebepleri sunmak ve problemin boyutlarını ve mali etkilerini tahmin etmek;

- Denetim grubundaki Bulgar uzmanları belirlemek ve bu grubun tüm üyelerinin eğitiminin gerçekleşmesini sağlamak;
- Yönetim ve kontrol sistemleri üzerine uygunluk değerlendirmesi raporu hazırlamak.

9.1.5 Ortak Teknik Sekretarya (OTS ve destek ofisi dahil)

OTS' nin oluşturulması ve işleyişine ilişkin yasal düzenleme:

Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) Oluşturan (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı KOMİSYON TÜZÜĞÜ

Madde 102 – Yetkililerin atanması

Yönetim Makamı Ulusal Otorite ile işbirliği halinde bir Ortak Teknik Sekretarya kurar. Merkezi, Bulgaristan'ın Hasköy şehridir. OTS'nin Türkiye'de de bir destek ofisi vardır. OTS (destek ofisi de aynı birimin parçası olarak) YM tarafından işe alınan eşit sayıda Türk ve Bulgar uzmanlardan oluşur.

OTS, Yönetim Makamına ve programın Ortak İzleme Komitesine günlük destek sağlar ve gerektiğinde Onay Makamına ve Denetim Makamına görevlerini ifa etmede yardımcı olur. OTS ayrıca Ortak İzleme Komitesinin kararlarının hazırlanması ve uygulanmasında da yer alır ve bir sekretaryanın olağan görevlerini gerçekleştirir. OTS özellikle aşağıdaki görevlerden sorumludur:

- Kamuoyunu programa dair bilinçlendirme ile ilgili bilgilendirme kampanyaları ve diğer faaliyetlerde planlama ve organizasyona katılımda bulunmak;
- Ortak proje ve proje ortakları veritabanlarının kurulmasını ve yönetimini sağlamak;
- Proje üretimine ve gelişimine destek olmak;
- YM ve Ulusal Otoriteye, başvuru paketi, değerlendirme, sözleşme, uygulama, izleme ve raporlama gibi programın uygulanmasına dair standart formların hazırlanmasında destek vermek;
- Proje teklif çağrıları için başvuru paketlerinin tümünü hazırlamak ve bunları YM ve Ulusal Otoritenin onayına sunmak;
- İşlemlerin uygulanması ve mali yönetim konusunda yararlanıcılara tavsiyede bulunmak;
- Sunulan başvuruları teslim almak ve kayda geçirmek;
- İdari uygunluk ve programa uygunluk konusunda proje başvurularının resmi kontrolünü gerçekleştirmek;
- Senede bir kez Yönetim Makamı aracılığıyla Ortak İzleme Komitesi'nin onayına bir çalışma planı sunmak;
- Bütün toplantıları ve etkinlikleri organize etmek, tutanaklar hazırlamak, görev ve hizmetlerin idari yönetimini sağlamak;
- Değerlendirme Komiteleri için sekretarya hizmeti sunmak ve projenin teknik değerlendirme oturumlarını OİK'ye sunmak;
- Projenin uygulanmasını izlemek, ana yararlanıcılardan bilgi toplamak ve Yönetim Bilgi Sistemindeki verileri güncellemek;
- Kontrolörlerin işlerini koordine etmek ve onaylanan faaliyetlerin kontrolünü yapmak;
- YM'ye sunum yapmadan önce ana yararlanıcılardan proje raporlarını toplamak ve kontrol etmek;
- YM'ye programın uygulanmasına dair raporların hazırlanmasında yardımcı olmak;
- Ana yararlanıcıların herhangi bir değişiklik ya da projeye ek yapılması konusunda taleplerini almak ve bunları onay için YM'ye ya da OİK'ye sunmak;
- Bulgaristan ve Türkiye'deki program uygulama makamlarıyla ve diğer bölgesel işbirliği programlarıyla işbirliği yapmak;
- SÖİ programına dahil olmuş merkezi, yerel ve bölgesel paydaşlarla işbirliği yapmak.

9.1.6 Ortak İzleme Komitesi(OİK)

OİK'nin oluşturulması ve işleyişine ilişkin yasal düzenleme.

Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) Oluşturan (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı KOMİSYON TÜZÜĞÜ

Madde 87 - Ortaklık

Madde 102 – Yetkililerin atanması

Madde 110 – Ortak İzleme Komitesi

Ortak İzleme Komitesi, programın onaylanmasını izleyen üç ay içinde kurulur ve ortaklık ilkesi uyarınca iki katılımcı ülke tarafından atanan temsilcilerden oluşur. OİK senede en az iki kez, katılımcı ülkelerin ya da Komisyonun inisiyatifi ile toplanır. Eş başkanları, Yönetim Makamı (Bulgaristan) ve Ulusal Otorite (Türkiye)'dir. Avrupa Komisyonu temsilcileri ya da diğer ilgili birimler OİK'ye gözlemci olarak katılır.

OİK aşağıdaki görevlerden sorumludur:

- Finanse edilecek projelerin seçim kriterlerini gözden geçirir, onaylar. Ayrıca, bu kriterlerin programlama gereksinimlerine uygun olarak revize edilmesini onaylar;
- Sınır ötesi programın belirli hedeflerine ulaşmak için kaydedilen aşamayı, Yönetim Makamı tarafından sunulan dokümanlar temelinde düzenli olarak gözden geçirir;
- Uygulamanın sonuçlarını, özellikle her bir öncelik eksenine ilişkin belirlenmiş olan hedeflere ulaşılmasını ve değerlendirmeleri, 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 57 nci Maddenin dördüncü fıkrası uyarınca inceler;
- 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 112 nci Maddesinde yer alan yıllık nihai uygulama raporlarını gözden geçirir ve onaylar;
- 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 105 inci Maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan yıllık kontrol raporları hakkında ve Komisyonun bu raporları gözden geçirdikten sonra verebileceği herhangi bir ilgili yorum hakkında bilgilendirilir;
- Projeleri seçer;
- Sınır ötesi programın, 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 86 ncı Maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hedeflerin -mali yönetim dahil- gerçekleştirilmesini mümkün kılacak veya programın yönetimini geliştirecek şekilde revizyonunu veya incelenmesini teklif edebilir;
- Sınır ötesi programın içeriğinde değişikliğe gidilebilecek her teklifi göz önünde bulundurur ve onaylar;
- Mali göstergeler ile çıktı ve sonuç göstergelerini temel alarak programın izlenmesini gerçekleştirir;
- Anlaşma yapılan bütçede değişiklik yapılmasını ya da projenin süresi ile ilgili herhangi bir ek yapılmasını onaylar;
- İki ülke arasındaki programın uygulanmasına dair her türlü dahili belgeyi onaylar.

Tüm projeler, program alanının tamamını kapsayacak şekilde ortak bir teklif duyurusu ile seçilir. Programın kabul edilmesinden sonraki herhangi bir aşamada Ortak İzleme Komitesi tarafından alınan bir kararla, teklif duyurusu dışında kalan ortak projeler de kabul edilebilir.⁵¹

Ortak İzleme Komitesinin oluşumuna, karar almasına ve başkanlığa ilişkin detaylar, Yönetim Makamı ve Ulusal Otorite tarafından mutabakatla hazırlanarak ilk OİK toplantısında kabul edilecek OİK'nin Çalışma Usul ve Esasları uyarınca belirlenecektir. Kararlar oy birliğiyle alınacaktır. OİK'nin oluşumu ortaklık ilkesine uygun olacaktır. OİK'nin çalışmalarında bölgesel ve yerel otoritelerin temsilcileri, ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda çalışan taraflar ve ilgili sivil toplum kuruluşları yer alacaktır.

9.1.7 Mali Denetçiler Grubu

Mali Denetçiler Grubu, sorumluluğunda bulunan denetim işlerini yürütmek suretiyle Denetim Makamına yardımcı olur. Mali Denetçiler Grubunda, programa katılan her bir ülkeden en az bir temsilci yer alır. Bu

⁵¹ 12 Haziran 2007 tarihli ve 718/2007 sayılı AT Komisyon Tüzüğü 95 inci Maddesinin birinci fıkrası

Grup, SÖİ programının onaylanmasına ilişkin kararı izleyen 3 ay içinde oluşturulur ve kendi çalışma usul ve esaslarını belirler. Başkanlığını SÖİ programının Denetim Makamı yapar.

9.1.8 Mali Kontrolörler

Denetleme sisteminin oluşturulması ve işleyişine ilişkin yasal düzenleme

Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) Oluşturan (AT)1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı KOMİSYON TÜZÜĞÜ

Madde 108 – Denetleme sistemi

Bulgaristan ve Türkiye harcamaların onaylanması için aşağıdakilerin doğrulanmasını mümkün kılacak bir denetleme sistemi oluşturur:

- Proje kapsamında finanse edilen mal ve hizmet alımı;
- Proje uygulamaları kapsamında beyan edilen harcamaların güvenilirliği;
- Bu tür bir harcamanın, ilgili projenin ve ihale usullerinin, Topluluk kuralları ve ülkelerin ulusal mevzuatı ile uyumu;
- Bu tür bir harcamanın, ilgili projenin başvuruda belirtilen uygun harcamalarla uyumlu olması.

Bu amaçla her ülke, projeye iştirak eden her bir yararlanıcı tarafından beyan edilen harcamanın yasallığının ve uygunluğunun tasdikinden sorumlu kontrolörleri atar. Her iki ülkenin ulusal mevzuatında düzenlenen usul uyarınca gerçekleştirilecek seçimden sonra, OİK bir kontrolör listesini onaylar. Bunlar YM gerçek kişi bu kontrolörlerle sözleşme imzalar (çerçeve anlaşma ve sözleşme). Sözleşmelerin sayısına ve denetleme ihtiyaçlarına bağlı olarak, her iki ülkeden yeterli sayıda kontrolör görevlendirilir. Projenin tamamı kapsamındaki mal ve hizmet alımlarının onaylanması, ana yararlanıcının bulunduğu ülkenin kontrolörü ya da Yönetim Makamı tarafından gerçekleştirilir.

Harcamalar, ana yararlanıcı tarafından kontrolörlere sunulma tarihinden itibaren en fazla üç ay içinde kontrolörler tarafından değerlendirilir.

9.1.9 Değerlendirme Çalışma Grubu

OTS, yalnızca proje tekliflerinin idari ve uygunluk kontrolünden sorumludur. Proje tekliflerinin teknik değerlendirmesi Yönetim Makamı tarafından belirlenen değerlendirme çalışma grubu tarafından yapılır. Bu çalışma grubu, proje tekliflerinin hacmine ve sayısına bağlı olarak, her iki ülkeden oy hakkına sahip eşit sayıda katılımcıdan (değerlendirici) oluşur. Alınan başvurular çok sayıda ise veya teknik seviyesi yüksek ise, değerlendirme çalışma grubu, her iki ülkeden eşit sayıda ilave değerlendirici tarafından desteklenebilir. İlave değerlendiricilerin, SÖİ Programının ele aldığı konulara dair kapsamlı bilgi ve deneyime sahip olmaları beklenir. Finanse edilecek projelerin seçilmesi OİK'nin sorumluluğu altındadır.

Değerlendiriciler, önceden seçilen uzmanlar listesinden YM tarafından belirlenerek sözleşmeleri yapılır. Bu liste OİK tarafından onaylanmış olmalıdır. Bunun yanı sıra, YM ve Ulusal Otorite, karşı tarafla mutabakata varmak kaydıyla, söz konusu uzmanlar listesi dışından da değerlendirici atama hakkını saklı tutar. Değerlendirme çalışma grubunun sekreteryaya hizmetleri OTS tarafından yürütülür. Değerlendirme çalışma grubunun çalışma usulleri, YM ve Ulusal Otorite tarafından OTS'nin desteği ile belirlenir ve OİK tarafından kabul edilir.

9.2 Faaliyetlerin oluşturulması, uygulanması, seçimi ve denetimi

9.2.1 Ana yararlanıcı/ortak

Ana yararlanıcının ve diğer yararlanıcıların sorumlulukları, 12 Haziran tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 96 ncı Maddesi ile uyumludur.

Projenin nihai yararlanıcıları, proje teklifi sunulmadan önce kendi aralarında bir ana yararlanıcı belirler. Ana yararlanıcı aşağıda belirtilen sorumlulukları üstlenir:

- Proje ortakları ile olan ilişkilerle ilgili olarak, fazla ödenmiş meblağların geri alınmasına ilişkin düzenlemeleri de içeren, proje için ayrılan fonların güvenilir mali yönetimini temin eden hükümleri kapsayan bir anlaşma vasıtasıyla düzenlemeler yapar;
- Tüm projenin uygulanmasının sağlanmasından sorumludur;
- İlgili bütçe tutarını, projede yer alan ortaklara, ortaklık anlaşması ve onaylanmış giderlerle uyumlu olarak transfer etmekten sorumludur;
- Projede yer alan ortaklar tarafından sunulan harcamaların, projenin gerçekleştirilmiş olmasını temin eder. Bu harcamaların, projede yer alan ortaklar arasında mutabakata varılan faaliyetlere karşılık gelmesini sağlar;
- Projede yer alan ortaklar tarafından sunulan harcamanın, 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT)718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 108 inci Maddesinde düzenlenen kontrolörler tarafından onaylandığını doğrular;
- Proje ortaklarından bilgi toplar, onaylanmış faaliyetleri projenin ilerleyişine göre denetler ve OTS'ye rapor sunar;
- Projenin uygulanmasına yönelik anlaşmayı YM ile birlikte imzalar;
- OTS'ye proje değişiklikleri hakkında bilgi verir.

9.2.2 Diğer yararlanıcılar/ortaklar

Projede yer alan her bir ortağın aşağıda belirtilenleri yerine getirmesi gerekir:

- Beyan ettiği harcamadaki usulsüzlüklerin sorumluluğunu üstlenmek;
- aralarında geçerli olan, anlaşma ile uyumlu olarak, fazla ödenmiş meblağları ana yararlanıcıya geri ödemek;
- harcama beyanlarını ve içerik raporunu ilk seviye kontrol için ana ortağa göndermek;
- harcama onayını ve bilgilerini ana yararlanıcıya sunmak.

9.2.3 Projenin oluşturulması/hazırlanması:

Potansiyel yararlanıcılar, program hedefleri ve destek öncelikleri, projenin kabul edilmesi için ön koşullar ve takip edilmesi gereken usuller hakkında yeterli düzeyde bilgilendirilir. Halkla ilişkiler konusundaki aktif çalışmalar, OTS ve destek ofisi tarafından YM ile mutabakat içinde yürütülür. OTS ve destek ofisi, ortak arama faaliyetleri de dahil olmak üzere, proje oluşturma ve hazırlama süreci boyunca potansiyel yararlanıcılara teknik destek sunar.

9.2.4 Başvuru :

Proje teklif çağrılarının başlatılma tarihine YM ve Ulusal Otorite tarafından oybirliğiyle karar verilir. Proje teklif çağrıları, YM ve Ulusal Otorite tarafından resmi olarak duyurulur. Teklif çağrıları OTS tarafından başlatılır. Proje başvuruları, program bölgesinde ikamet eden en az iki yararlanıcıyı (her ülkeden birer adet) içermelidir. Bu yararlanıcılar, her bir proje için şunlardan en az birinde işbirliği yapar: projenin ortak hazırlanması, ortak uygulama, ortak personel istihdamı ve ortak finansman. Farklı teklif çağrılarına ilişkin rehberlere uygun olarak, eksiksiz başvuru paketleri ve diğer gerekli destekleyici belgeler, OTS ve Türkiye'de bulunan destek ofisine teslim edilir. Başvuru formlarının resmi dili İngilizcedir. Başvuru formlarındaki proje özetlerinde ise Bulgarca ve Türkçe kullanılır.

9.2.5 Proje değerlendirme:

Projeler, OİK tarafından onaylanmış değerlendirme kriterlerine göre değerlendirilir. Değerlendirme üç aşamada gerçekleştirilir:

- İlk aşamada, OTS tarafından açılış oturumu yürütülür. Sunulan her bir projeye ve yararlanıcıya dair temel bilgiler elektronik kayıt sisteminde kaydedilir.
- İkinci aşamada, idari uygunluk ve uygunluk kontrolü OTS tarafından yapılır.
- Üçüncü aşamada, Türkiye ve Bulgaristan'dan YM tarafından belirlenmiş bağımsız değerlendiriciler teknik/niteliksel değerlendirme yapar.

Değerlendirme süreci OTS tarafından organize edilir ve idari olarak desteklenir. Değerlendirme aşamalarının sonuçları bir rapor formunda özetlenir ve karar için OİK'ye sunulur.

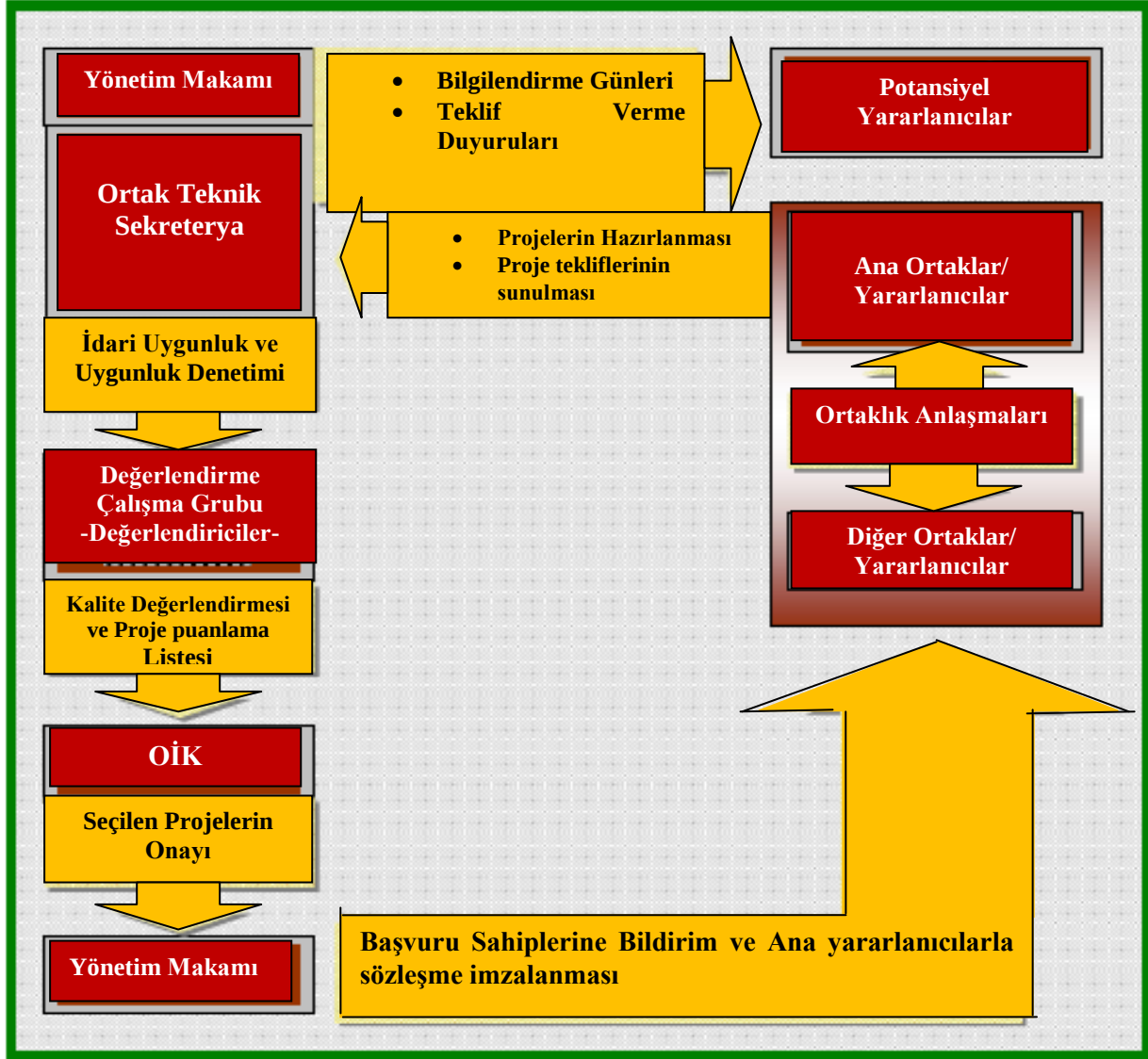
9.2.6 Proje seçimi ve onayı:

OİK, projelerin onayına ve her bir projeye yönelik finansal katkı miktarına karar verir. Bunun ardından, her bir Ana yararlanıcı, projelerin onay/reddi konusunda resmi bir yazıyla bilgilendirilir. Onaylanan projeler için bu yazı aynı zamanda bir sonraki aşamalara dair bilgileri de içerir. Karar verme süreciyle ilgili ayrıntılı kurallar İzleme Komitesinin Usul ve Esaslarına dahil edilir.

9.2.7 Sözleşme:

Kabul edilen projeler için ana yararlanıcılar ile yapılan sözleşmeler, daha önce OİK tarafından geliştirilen ve onaylanan standart form ve ekleri esas alınarak OTS tarafından hazırlanır. Projelerin uygulanması, hem YM hem de ana yararlanıcı tarafından sözleşme imzalandıktan sonra başlar.

Çizelge: Proje seçim döngüsü

9.2.8 İlk seviye kontrolü ve ödemeler:

İlk seviye kontrolü ve ödemeler aşağıdaki aşamalarda gerçekleşir:

- Sözleşme imzalanmasından ve/veya hizmet sağlanmasından sonra, tedarikçi ya da hizmet sunan tarafından düzenlenen fatura, yararlanıcıya sunulur. Malların teslim edilmesi ya da hizmetlerin sunulmasından sonra yararlanıcı faturaları kontrol eder ve öz kaynaklarından ya da Yönetim Makamının ödeme biriminden tedarik ettiği (toplam proje masrafının %20 sine kadar) avansan ödeme yapar.
- Ana yararlanıcının koordinasyonundaki tüm proje ortakları, ilgili kontrolöre (Türk ortaklar- Türk kontrolöre, Bulgar ortaklar – Bulgar kontrolöre) malların teslim edilmesi ve hizmetlerin sunulmasının doğrulanması, onayı ve beyan edilen harcamaların güvenilirliğine ilişkin tüm belgeleri sunarlar;
- Kontrolörler 100% denetim sağlar ve malların teslim edilmesi ve hizmetlerin sunulmasını; uygulanan projeler için beyan edilen harcamaların gerekçelerini; bu harcamaların uygunluğunu; ilgili faaliyetleri; ihale kurallarının Topluluk ihale mevzuatı ve gerektiğinde ulusal ihale mevzuatı ile uygunluğunu, bu kapsamda yapılan harcamaların, başvuruda belirlenmiş ilgili proje

faaliyetlerinin masrafları ile uygunluğunu denetler.

- Kontrolörler, ana yararlanıcıya/yararlanıcıya bir onay raporu sunarlar;
- Ana yararlanıcı bütün belgeleri ve malların teslim edildiğine ve hizmetlerin sunulduğuna dair onay raporunu ödenmiş faturanın gider beyanı ile birlikte derler ve üç ayda bir OTS/YM'ye sunar;
- OM/OTS bütün onay raporlarını dikkatlice kontrol eder ve YM'ye öncelikli olarak onay raporunu sunar;
- YM harcamalara dair bilgilerin toplanmasını sağlar ve OM'ye onay raporunu ve harcama beyanlarını sunar. Ödeme talebi, YM tarafından OM'ye gönderilir;
- Türk tarafı ulusal eş-finansmanını Bulgaristan'a aktarır;
- Onay Makamı, harcama beyanı hazırlar ve sunar, ödeme başvurusu yapar ve ayrıca Komisyondan tarafından ödeme yapılmasını sağlar;
- OM, ödeme birimi aracılığıyla BBKBB'den ana yararlanıcıya finansman aktarır;
- ana yararlanıcı bu finansmanı diğer proje yararlanıcıları ile paylaşır.

9.2.9 Denetim

Düzenli raporlara dayanan denetim süreci talep ve belgelendirme süreçlerinin sorunsuz bir biçimde işlediğine dair OM'ye bilgi verir.

Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı İç Denetim Ünitesi (İDB), AB fonlarını yöneten yapılanmaların (Bulgaristan ve Türkiye arasındaki SÖİ programının Yönetim Makamı) ve düşük bütçeli harcama birimleri de dahil olmak üzere, bakanlık tarafından gerçekleştirilen her türlü yapılanmanın, faaliyetin ve sürecin iç denetimini yapar. Söz konusu birim, bağlı birimdir ve doğrudan bakanlığa rapor verir. Bu birimin işlevleri Kamu Sektöründeki İç Denetim Kanunları ile uyumludur. İç Denetim Birimi, Bulgaristan ve Türkiye arasındaki SÖİ Programı amaçları doğrultusundaki iç denetimleri, bu çerçevede belirlenmiş olan uluslararası standartlara uygun olarak gerçekleştirir.

9.2.10 Proje değişiklikleri:

Ana yararlanıcı orijinal proje başvurusunda yapılan her türlü değişiklik konusunda OTS'yi yazılı olarak bilgilendirir. Talep edilen her değişiklik, daha önce OİK tarafından geliştirilmiş ve onaylanmış proje değişikliklerine yönelik kurallar çerçevesinde değerlendirilir. Değişikliğin içeriğine bağlı olarak YM'den ya da OİK'den ayrı ayrı onay talep edilebilir. Değişiklik onayları, onay mektubunda yer alır ya da sözleşmede, özel ek getirmek suretiyle, değişiklik yapılır.

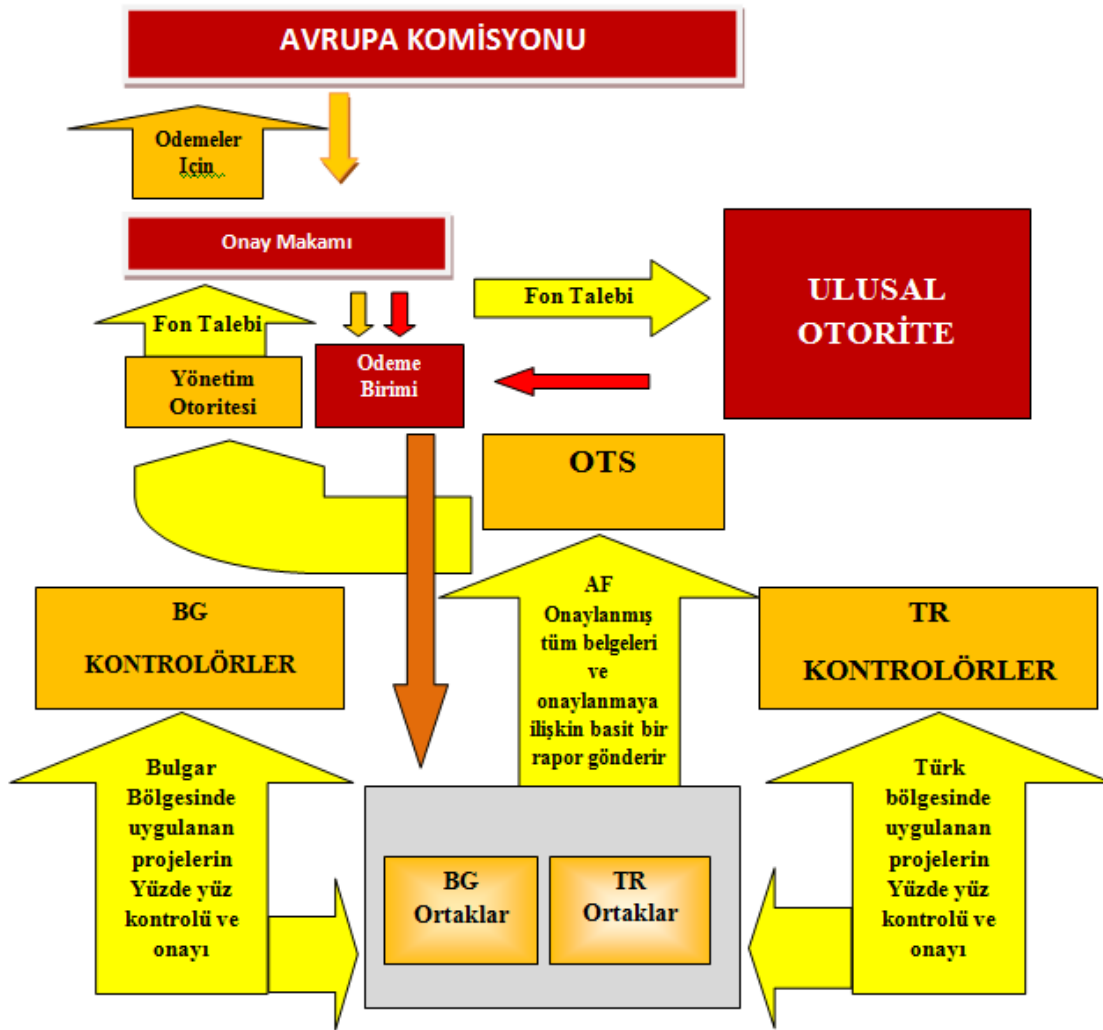
9.2.11 Usulsüzlükler

Yönetim Makamı yolsuzluk ile ve Bulgaristan Cumhuriyeti bölgesinde yerleşik lider ortak/son ortağa gereğinden fazla ödenmiş miktarın düzeltilmesi ile ilgili usulleri sorumlu ulusal yapıya ve OLAF'a raporlamakla sorumlu olacaktır.

Ulusal Otorite yolsuzluk ile ve Türkiye Cumhuriyeti bölgesinde yerleşik lider ortak/son ortağa gereğinden fazla ödenmiş miktarın düzeltilmesi ile ilgili usulleri YM, OM ve OLAF'a raporlamakla sorumlu olacaktır.

Kontrol Ve Mali Akış

**Türkiye ulusal eş finansman katkısı tahmini olarak belirtilmiştir. – Fonların aktarımı Mutabakat Zaptında netleşecektir.*

9.3 İzleme

Yönetim Makamı ve Ortak İzleme Komitesi programın uygulanmasının kalitesini sağlar. Verilen göstergeleri temel alarak izlemeyi gerçekleştireceklerdir.

Ana yararlanıcılar her altı ayda bir ilerleme raporu sunar. Bu raporlar projelerin izlenmesi için kullanılacak esas belgelerdir.

OTS, Yönetim Makamı adına, programın düzgün uygulanması için gerekli olan her türlü bilgiyi Ortak İzleme Komitesine sunar. OTS, kaydedilen ilerlemenin izlenmesi için, düzenli olarak projelerde, tahsisatlarda ve ödemelerde sağlanan ilerlemeye ilişkin bir rapor sunar.

Verilerin Avrupa Komisyonu düzeyinde bilgisayar ortamında paylaşımı

Programın, Programa dahil olan tüm taraflarca izlenmesinin sağlanması için, Bulgaristan'da birleşik bir Yönetim/İzleme Bilgi Sistemi (MIS) kurulur. Bu sistem, elektronik verilerin Avrupa Komisyonu Sistemi (SFC 2007) ile değiş tokuş edilebilmesini mümkün kılar. MIS, ara yüzü verilerinin, Program yönetimi/uygulama makamı ile Komisyon arasındaki elektronik paylaşımını Avrupa Komisyonu bilgisayar sistemi vasıtasıyla sağlar. Yönetim Makamı SÖİ programı ile bağlantılı her verinin MIS'e girilmiş olmasını ve/veya sunulan tüm raporların bu sistemdeki bilgi ile aynı olmasını sağlar.

9.4 Değerlendirme

9.4.1 Ön Değerlendirme

Ön değerlendirme 12 Temmuz 2007 tarihli ve (AT) 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 109 uncu Maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yapılmıştır.

Nihai ön değerlendirme raporu sunulacak olup programın son versiyonuna eklenecektir. (Ek 2).

Ön Raporun Özeti

Ön değerlendirme sürecinin başlıca amacı bütçe fonlarının dağıtımını en iyi şekilde yapmak ve programlamanın kalitesini artırmaktır.

İlgili rehberde ortaya konulduğu üzere, ön değerlendirme aşağıda belirtilen yapıya sahiptir:

- Belirlenen ihtiyaçlara göre sosyo-ekonomik analizin ve stratejinin uygunluğunun değerlendirilmesi
- Stratejinin gerekçesinin ve tutarlılığının değerlendirilmesi
- Stratejinin bölgesel ve ulusal politikalar ve Topluluk Stratejik Kılavuz İlkeleri ile olan uyumunun değerlendirilmesi
- Beklenen sonuçların ve etkilerin değerlendirilmesi
- Önerilen uygulama sistemlerinin değerlendirilmesi

Nihai Ön Değerlendirme Raporu, 1 Mayıs 2007 ve 16 Şubat 2007 tarihli tasarlara dayanarak daha önce hazırlanan 2 adet ön yorum ile birlikte, 31 Mayıs 2007 tarihli taslak Programa dayanmaktadır.

Program genel olarak değerlendirildiğinde olumludur. Belge, öncelik eksenlerine göre fonların dağılımı için tanımlanmış mantıksal bir yapı dışında ilgili AB tüzükleri ve rehberlerinin tüm gerekliliklerini kapsayan açıkça tanımlanmış ve ayrıntılı olarak hazırlanmış bir yapıya sahiptir. Bölümler, 2007-2013 programlama dönemi için SÖİ programlarının daha stratejik karakterine yönelik genel değişimi izleyen anahtar nitelikteki analitik ve stratejik unsurlara odaklanan net bir mantıksal yapıya sahiptir. Ayrıca, bölümlerin içeriği ilgili Komisyon rehberiyle örtüşmekte ve resmi gereklilikleri iyi bir biçimde karşılamakta ve tüm gerekli içeriği kapsamaktadır.

Bununla birlikte, bölümlerin sonuçlarının yanı sıra, bir kısımdan diğer kısma geçiş mantığının öncelik eksenlerinin ve müdahale alanlarının belirlenmesi için nihai olarak net bir dayanak oluşturması bakımından daha iyi hazırlanması gerekmektedir.

Bu belgeyi hazırlayan ekip, sosyo-ekonomik analiz, GZFT analizi ve müdahale çerçevesi ile ilgili kısımlarda önceki ön yorumları izlemek suretiyle dikkate değer bir ilerleme kaydetmişlerdir. Analizin şu anki durumu, **bölgenin potansiyelinin yanı sıra, ihtiyaçlar ve kısıtlamalara yönelik net, dengeli ve güvenilir bir görünüm** sağladığı şeklinde tanımlanabilir. Bilhassa nüfus özellikleri ve ekonomik gelişme ile ilgili kısımlarda iki bölge arasındaki önemli farklılıklar kaydedilmiş ve uygun bir biçimde ele alınmıştır. Analiz, (önceki yorumlarımızda önerildiği şekliyle), kesitsel sonuçların aksine, sınırın iki tarafındaki farklı veri kaynaklarının daha iyi entegrasyonuna olanak sağlayan gelişmelere ve akımlara doğru bir biçimde odaklanmaktadır (). Analiz, ilgili mevcut duruma ait veriye sahip iyi bir metodolojik altyapısı olan net bir görünüme sahiptir ve genellikle ikincil analiz tarafından iyi bir biçimde tamamlanan çeşitli birincil veri kaynaklarından uygun bir biçimde faydalanır. Kayda değer başarı, yalnızca mutlak değerlerin raporlanmasının aksine, konu bağlamında tartışmayı oluşturan mevcut durumun ve ölçütlerin sağlanmasıdır. Bu, analizin bazı bileşenleri için hali hazırda uygulanmakta iken, ön değerlendirme ekibi, her düzeyde sınır ötesi işbirliğine belirgin değer katılması hakkında biraz daha fazla düşünülmesini önermenin yanı sıra, sınır ötesi işbirliğinde her bir başlık için kurumsal ve örgütsel kapasitenin daha kapsamlı bir incelenmesini; ve aynı zamanda, bu bölümler arasındaki bağların belirli bir biçimde daha fazla güçlendirilmesini önerir. Söz konusu analiz, GZFT analizinden -analitik dayanak olmaksızın ortaya çıkan bazı unsurları bulunan- görece farklıdır. Aynı zamanda, GZFT analizindeki bazı unsurlara stratejik bölümde yer verilmemektedir. İçerik bağlamında GZFT analizi, problem analizinde belirlenen tüm konuları kapsar durumda gözükmemektedir. Raporda tanımlanmış olan birtakım tutarsızlıklar ve hatalar bulunmuştur.

Hem GZFT analizi hem de öncelik ekseninin oluşturulmasında yer alan ilgili paydaşlar dahil olmak üzere müdahale alanlarının belirlenmesi en iyi uygulamalarla uyumlu olarak gelişmiş gözükmemektedir. Bununla birlikte, süreçte, ekip ilk bölümlerde ortaya konulan analitik sonuçlardan bir parça sapmış olabilir. Yerel paydaşlar, doğru bir müdahale için ihtiyaç duyulan, bölgenin bütünsel ve stratejik bir genel bakışından yoksun olabileceklerinden, programın iyi kalitede olması için bu üç bölüm arasında iyi bir bağlantının zaruri olduğu tekrar vurgulanmalıdır. Bu, daha fazla çalışma gerektiren alanlardan bir tanesidir.

Müdahale mantığı iyi tanımlanmıştır ve net bir gerekçeye dayanmaktadır. Öncelik eksenleri ve bunların ayrı ayrı müdahale alanları güçlü bir mantıksal ve stratejik çerçeve içerisinde entegre olmuştur. Bununla beraber genel bir yorum, stratejik çerçevenin daha çok altyapıya ve yalnızca tek bir öncelik ekseninin müdahale alanı altında verilen topluluk gelişimine odaklanmış gözüküğünü vurgulamaktadır. Bölgeyi bir araya getiren güçlü faktörler olarak kültür ve kültürel miras üzerindeki vurguya rağmen, kültürün geliştirilmesi, kültürün yayılması ve kültürel faaliyetlere az dikkat çekilmiştir. Ayrıca, kurumların ve teşebbüslerin ağ oluşturması için şartlar ortaya konulmuş iken, toplulukları ilgilendirdiği şekliyle bu tür şartlar henüz görünür durumda değildir. SÖİ programları temel başarı faktörü olarak, halkın katılımına ve desteğine büyük ölçüde önem verdiğinden, Programın bu belirgin özelliğinin tadil edilmesi şiddetle tavsiye edilmektedir. Programda eksik olan husus, kamu araştırma kurumlarını yerel işler ve/veya iş destek yapılanmaları ile birleştirmeyi amaçlayan yenilik, Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) alanında ortak eylem veya aktiviteleri teşvik etmeyi hedefleyen müdahalelerin planlanmasıdır. Program alanı, her iki ülkenin de sınır bölgesinde yer aldığından ve ekonomik ve sosyal gelişimde geride kaldığı için Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT) ve bilgi toplumunu (hem altyapı hem de hizmetler) desteklemeye yönelik olarak yenilikler ve araştırma işbirliğini kolaylaştırmak için bazı müdahaleler şiddetle tavsiye edilmektedir. Bununla birlikte, genel sonuç, müdahalenin iyi bir biçimde tasarlandığı ve bölgenin ihtiyaçlarına oldukça iyi bir biçimde karşılık verdiği yönündedir.

Programda uygun bir şekilde ifade edildiği üzere, sürdürülebilir etkiler elde etmek için programın ilerlemesine ve başarıya yönelik göstergeler hayati önem taşımaktadır. Gözlemin yatay ve dikey seviyelerini içeren bir gösterge tipolojisi geliştirilmiştir. Belgede kullanılan metodoloji özellikle güçlü ve iyi bir şekilde oturtulmuştur. Bununla birlikte, uygulama bağlamında bazı sorunlar belirlenmiştir. Metodolojinin ya tam olarak kullanılması - mevcut gösterge matrisinin az bir miktar yeniden çalışmasını gerektirecek- veya hiç kullanılmaması (potansiyel olarak okuyucuların zihnini karıştırabilir) tavsiye edilmektedir. Ayrıca, Program, kullanılan her bir gösterge için somut değerler vererek, nicel başarı göstergelerini tanımlamak bakımından övgüye değer bir çaba harcamaktadır. Bu, bariz bir biçimde veri toplanmasını ve hem ön hem de sonraki değerlendirme sürecini kolaylaştırabilmektedir. Bir uyarı olarak, her bir öncelik kapsamında izlenmesi gereken proje sayısının net bir görünümü olmaksızın ve müdahale alanı ve faaliyet boyunca ne şekilde dağıtılacakları bağlamında, sabit nicel göstergeler yalnızca gösterge nitelikte olabilmektedir. Bu yüzden, program etki değerlendirme süreci hakkında daha az bilgiye sahip okuyuculara yardımcı olmak için Programa bu yönde bir cümle eklenmesi tavsiye edilmektedir.

Şu açıktır ki, sınır ötesi işbirliğini geliştirmek için Programda öngörülen tedbirler, tamamlayıcı, tutarlı, koordineli ve her iki ülkede faaliyet gösteren diğer Topluluk yardım araçları ile uyum içinde olacaktır. Ayrıca, uygulama yapısı, -işlevlerin ve sorumlulukların kurumlar içinde ve arasında net bir şekilde ayrıştırılması ve ilgili usullerin açık bir şekilde tanımlanması suretiyle- çok iyi hazırlanmıştır. Yıllık mali tahsisatlar paydaşların programa uyum sağlayabilmeleri bakımından nispeten yavaş bir başlangıca olanak tanımaktadırlar. Tahsisat bağlamında programlama belki de altyapı üzerine çok fazla odaklanıldığına değinmektedir. Ayrıca, daha fazla topluluk odaklı ve ağ oluşturma faaliyetleri ile ilgilenen Öncelik Ekseninin daha geniş ödenek paylarına tahsis edilmesi önerilmektedir. Örneğin: Öncelik Eksen 1 için %50 finansman, Öncelik Eksen 2 için %40, ve Öncelik Eksen 3 için %10 (Teknik Yardım) (TA).

Programın zayıf tarafı, önceki taslaklarında olduğu gibi, İngilizcenin iyi kullanılmamış olmasıdır. Programın daha iyi işler durumda olması ve başarılı bir biçimde uygulanması için açık ve kolaylıkla anlaşılan bir metnin önemi tekrarlanmalıdır.

Özet tavsiyeler şu şekildedir:

ÖNERİLER	YORUMLAR
Analitik bölümdeki sonuçların bir stratejiye dönüştürülmesi işlemine açıklık getirilmesi	Kabul edilmiştir
GZFT analizinin tekrar yapılması veya başka bir analitik aracın onun yerini alması	Kabul edilmiştir
Öncelik Eksen 1 için %50, Öncelik Eksen 2 için %40, ve Öncelik Eksen 3 için %10 tahsisat tavsiye edildiği göz önünde tutularak, Öncelik eksen 1'in altında kültürel konulara yönelik tedbirler ve ağ yapılandırma tedbirlerine yönelik finansmanın tekrar yönlendirilmesi	Kabul edilmiştir
Yararlanıcıların eş-financemanlarının ülkelerin Ulusal Bütçelerinden karşılanması	Kabul edilmiştir
İngilizcenin kullanımının geliştirilmesi	Kabul edilmiştir
Bölgesel sorunları çözme aracı olarak sınır ötesi işbirliğinin özel değeri hakkında daha fazla düşünülmesi ve analizin her seviyesine dahil edilmesi	Özel değer katılmış konular (cinsiyet, azınlıklar, vb.) yatay konulardır ve proje değerlendirme sürecinde dikkate alınacaklardır
Özellikle tarım sektöründe, Bulgar teşebbüslerinin, AB üyesi olmaktan kaynaklanan zorluklarının ele alınması	Uygulanamaz
Kültür ile ilgili analitik bölümün genişletilmesi	Kabul edilmiştir

Stratejik çerçeve, altyapı üzerine çok fazla odaklanmış olduğu için strateji bölümünde yatırım içermeyen tedbirlerin güçlendirilmesi ve daha fazla detaylandırılması Programda detaylandırılmamış olan fakat analizde büyümenin öncülleri olarak tanımlanan okul-şirket ortaklıkları, AR&GE faaliyetleri ve yeniliklerin detaylandırılması	Kabul edilmiştir
Çıktı göstergenin ölçülmesi ve miktarının belirlenmesi ile ilgili olarak detaylandırılması	Kabul edilmiştir
Diğer Topluluk girişimleri ile birlikte maksimum düzeyde işbirliği elde etmek için, programın, yerel toplulukların gelişimine net bir şekilde odaklandırılması	Kabul edilmiştir

Genel sonuçlar olumludur. Programın son nüshası çok iyi bir SÖİ programı olma yönünde etkili ve somut bir gelişme kaydetmiştir. Program, sınır ötesi bölgenin sürdürülebilir gelişimine bariz bir katkı sağlayacaktır.

9.4.2 Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD)

SÇD Raporunun teknik olmayan özeti

Çevre Değerlendirme Metodolojisi

Bazı planların ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi hakkındaki 27 Temmuz 2001 tarih ve 2001/42/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifinden ve plan ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin koşullar ve usuller hakkındaki Bulgar yasal düzenlemesinden kaynaklanan gereklilikler uyarınca Çevresel Değerlendirme (ÇD) hazırlanmıştır (SG. 3/10 Jan 2006 ile değiştirilen Prom. SG. 57/2 Jul 2004).

Nihai SÇD raporu sunulacak ve programın nihai versiyonuna eklenecektir. (EK 3)

ÇD “Bulgaristan-Türkiye 2007-2013” Sınır Ötesi İşbirliği Programı uygulanmadan olabilecek muhtemel gelişmenin değerlendirmesi dahil olmak üzere mevcut çevresel durum analizinin değerlendirmesine ve ihtiyaçların tanımlanmasına odaklanmıştır. ÇD, “Bulgaristan-Türkiye 2007-2013” Sınır Ötesi İşbirliği Programının stratejisinin diğer ulusal planlar, stratejiler ve operasyonel programlar ile olan uyumunu inceler. ÇD, “Bulgaristan-Türkiye 2007-2013” Sınır Ötesi İşbirliği Programının beklenen çevresel etkilerinin, bu programın amaçlarına, öncelik eksenlerine ve operasyon alanlarına değinmek suretiyle, bir değerlendirmesini yapar ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler önerir ve SÖİ Programının niteliksel olarak geliştirilmesi için önerilerde bulunur.

Değerlendirme metodolojisi şunlara dayanmaktadır:

- Bulgaristan'daki planların ve programların Çevresel Değerlendirmesine yönelik elkitabı;
- AB yapısal fonları altındaki program belgelerinin ön değerlendirmesine yönelik AB elkitabı;
- Ulusal Bölgesel Kalkınma Stratejisi (NSRD), 2007-2013 dönemi için Güney Orta Bölge'nin Bölgesel Gelişim Planı (RDP), “Bulgaristan-Türkiye 2007-2013” Sınır Ötesi İşbirliği Programının Çevresel Değerlendirmesi vb.nin ön değerlendirmelerinin geliştirilmesi sürecinde ekibin kazanmış olduğu tecrübe.

“Bulgaristan-Türkiye 2007-2013” Sınır Ötesi İşbirliği Programının Çevresel Değerlendirmesi programın gelişimi ile paralel olarak yürütülmüştür ve değerlendirme süresince planlama ekibi ile çok sayıda toplantı ve tartışmalar yapılmıştır. Çevresel Değerlendirme kapsamının ve ÇD raporunun formüle edilmesi sürecinde, “Bulgaristan-Türkiye 2007-2013” Sınır Ötesi İşbirliği Programının hazırlanmasında sorumlu olan organlarla istişareler yapılması ve halkın katılımı sağlanmıştır.

Çevrenin Mevcut Durumu:

Program alanında korunan alanlar ve biyolojik çeşitlilik:

- *Bulgaristan için:* Istranca Doğal Parkı, verimli biyolojik çeşitliliğinin yanı sıra hayvanlar ve bitkiler için çeşitli yaşam ortamları ve ekosistemleri olan, ayrıca Avrupa'ya göre pek çok yaygın türleri barındırma özelliğine sahip olan Bulgaristan'daki en geniş koruma altındaki alandır. Sakar Dağı, Doğu Rodoplar ve Burgaz kasabası ve Ropotamo Nehri civarındaki sulak bölge Avrupa Ornitoloji Topluluğu tarafından küresel öneme haiz olan koruma altındaki bölgeler olarak bilinmektedir. Pontika/Kuzey Anadolu göç güzergahı Burgaz İdare Bölgesini ve Kırklareli İlini geçerek kıyıyı aşmaktadır.
- *Türkiye için:* Koruma altında olan en önemli alanlardan biri Edirne ilinde bulunan ve yönetimi sulak bölge yönetim metodolojisinin uygulanmasına örnek oluşturan Gala Gölü Ulusal Parkı'dır. Kırklareli ilinde koruma altında olan iki bölge bulunmaktadır: İçinde karaçam ormanlarını barındıran Kastura Körfezi Doğal Koruma Alanı ve doğal bir ekosistem içinde nesli tükenmekte olan orman bitkilerini ve nadiren rastlanan yabani hayvan topluluklarını barındıran Saka Gölü Doğal Koruma Alanı.
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik diğer ortak girişimler sınır bölgeleri boyunca mevcuttur: Meriç Deltası ve Yıldız Dağları için ortak projeler. PHARE Programı altında yer alan halihazırda etkin olan hibe programı, Yıldız Dağlarının sürdürülebilir gelişimini sağlama yönünde önemli bir adımdır.

Çevre bileşenine göre temel çevresel sorunlar:

Hava – Havayı belli başlı kirletenler sanayide ve evleri ısıtmada kullanılan emisyonlar ve ulaştırmanın sebep olduğu gazlardır. Türkiye'deki her iki ilde hava kalitesi memnuniyet verici olmamakla beraber gelişme göstermektedir. Bulgaristan'daki hava kalitesi ise nispeten iyi durumdadır.

Su – Bulgaristan'daki sanayilerin ana bölümünün yerel Atık su Arıtma Tesisleri (AAT) vardır. Burgaz İdari Bölgesinde 5 tanesi onarım gerektiren 7 AAT vardır. Hasköy İdari Bölgesinde iki AAT yapım aşamasındadır. Program alanının Türkiye tarafında bulunan yerleşimlerde inşa edilmiş AAT bulunmamaktadır; Edirne'de bazı sanayiler için AAT son dönemlerde inşa edilmiş olup diğerleri yapım aşamasındadır.

Atık – Bulgaristan tarafındaki yerleşim alanlarının çoğunda sıhhi atık sahası bulunmaktadır; bununla birlikte, atıkların kontrolsüz bir biçimde boşaltımı bazı küçük belediyelerde ve köylerde ciddi bir problem oluşturmaktadır. Müstakil atık toplama sistemi uygulanmaktadır. Türkiye tarafında bulunan pek çok yerleşim alanında sıhhi atık sahası bulunmamaktadır ve büyük yerleşim alanlarındaki bazı atık sahalarının kapasiteleri hali hazırda tükenmiştir ve bu ciddi çevresel sorunlara yol açmaktadır.

Toprak – Program alanı içinde yer alan toprak görece iyi durumdadır. Bu durum daha çok hava kirliliği yaratan sanayilerin kapandığı Bulgaristan için geçerlidir. Son yıllarda erozyon gözlemlenmiştir. Kırklareli'nde 655,000 hektarlık toprak risk altındadır;

Bulgaristan'da tehlike altında olan toprağın miktarı azdır. Kıyı bölgesinde ve orman topraklarında erozyon gözlemlenmiştir.

Ulaşım ile ilgili olarak, Bulgaristan'da karayollarının, özellikle ikinci ve üçüncü sınıf karayollarının durumu çok zayıftır ve ciddi onarım gerektirmektedir. Türkiye'de, bazıları kritik bölgelerde olmasına rağmen karayolu ağlarının durumu çok daha iyidir.

Spesifik Sonuçlar ve Tavsiyeler

Gelişimin Öncelik Eksenini	Beklenen çevresel etkiler	Programın uygulanması sırasında alınan çevresel etki tedbirlerinin azaltılması
Öncelik Eksenini 1	Aşağıdaki faaliyetler vasıtasıyla, bu Öncelik Eksenini altında bulunan projeler çevre üzerinde <u>olumlu bir etkiye</u> sahip olacaktır: • Sınır ötesi etkiye sahip büyük çapta yatırım faaliyetine yönelik diğer programlar altında yer alan finansman için başvuruda bulunmak üzere belge hazırlanması ve diğer hazırlık çalışmaları dahil fizibilite çalışmalarının geliştirilmesi. • ‘Kişiler arası’ aktiviteler, özellikle sınırın her iki tarafında çevre dostu uygulamaların uygulanma potansiyelini ve (çevre konularında) halkın ve kurumların bilincini artıran pilot aktivitelerin ve projelerin teşvik edilmesi. • Alternatif turizmin gelişimiyle ilgili faaliyetlerin başarıyla uygulanması, tabiat varlıkları ve kültürel ve tarihi varlığa ait eserlerin korunması ve/veya yenilenmesi için küçük ölçekli altyapının geliştirilmesine yönelik yatırımlar, halkın ve iş dünyasının gözünde çevrenin korunmasının önemini artırılması • Felaketler olduğu zaman çevre ve insan sağlığının korunmasına yardımcı olan eylemler için küçük-çaplı altyapının geliştirilmesindeki yatırımlar. Aşağıdaki faaliyetler vasıtasıyla, bu Öncelik Eksenini altında bulunan projeler çevre üzerinde <u>olumsuz bir etkiye</u> sahip olacaktır: • Ortaya çıkan hava kirliliği ve atık nedeniyle ve turizm faaliyetlerinden ötürü meydana gelen ekosistemler ve biyolojik türler üzerindeki baskı nedeniyle turist sayısında artış.	• Yeni projeler için tasarımlar hazırlandığında, düşük seviyede atık üreten veya hiç atık üretmeyen yeni teknolojiler, teknik bilgi, alternatif su, enerji ve malzeme tasarrufu sağlayan teknolojiler ve üretim metotları kullanılmalı ve şunlara öncelik verilmelidir: minimum düzeyde atık üreten teknolojiler, yerel atık su arıtma tesislerinin inşa edilmesi ve atık yönetimi sistemlerinin uygulanması. • İnşa faaliyetleri sırasında ortaya çıkan toz, gürültü, titreşim ve atığın zararlı emisyonlarının sınırlandırılması, • Altyapı çalışmaları için tasarımlar hazırlarken, birbirine komşu olan koruma altındaki alanların sınırları ile kültürel eserler ve bunların korunma alanları dikkate alınmalıdır ve yerel ekosistemlerin ve doğal yaşam alanlarının korunmasına yönelik şartların oluşturulması, • Bölgesel çevre sorunlarının çözülmesi ve izleme yapılabilmesi için maddi temelin ve kadroların eğitilmesinin geliştirilmesine özellikle dikkat ederek eğitim ve araştırma kurumları arasında çevre korunması alanında sınır ötesi işbirliğinin teşvik edilmesi, • Çevrenin korunması alanında yeni çalışmaların ve teknolojilerin verimli olarak ve zamanında uygulanması için her iki ülkenin bilimsel araştırma kurumları ve iş örgütleri arasında aktif işbirliğinin teşvik edilmesi. • Kişiler arası işbirliği faaliyetleri ile eğitime yönelik, kültürel ve sportif tedbirlerin kalıcı bir parçası olarak çevresel sorunlar, çevresel kültür, çevre dostu yaşam tarzının ilkeleri ve uygulamaları hakkında bilincin geliştirilmesi.

İzleme ile İlgili Gerekli Tedbirler

Öncelik Eksen2	Aşağıdaki faaliyetler vasıtasıyla, bu Öncelik Eksen2 altında bulunan operasyonlar çevre üzerinde <u>olumlu bir etkiye</u> sahip olacaktır: - Atık Su Arıtma Tesisi ıslah projesinin geliştirilmesi ve bunların programlar altında inşa edilmesi için fonlara başvurulması, program alanında yer alan başlıca nehirler olan Meriç ve Tunca Nehirleri'nde kirliliğinin azaltılması. - Toprak ve yüzey sularının korunmasına katkı sağlayacağından taşkınların önlenmesi ve nehir havzası idaresine yönelik projelerin geliştirilmesi - Sihhi atık sahaları için projelerin geliştirilmesi ve bunların diğer programlar altında inşa edilmesi için finansman başvurusunda bulunulması. - Sınırın iki tarafında doğanın korunması ve çevrenin korunması konusunda ortak girişim ve bilgi değişimi uygulaması ve detaylandırılması. - Sınırın her iki tarafında uzmanlar, kurumlar, iş örgütleri ve STK'lar arasında çevresel konularla ilgili bilgi değişimi ve ortak girişimlerin gerçekleştirilmesi. - Çevre sorunları ile ilgili halkın bilgi düzeyinin artırılması. - İnsan sağlığına yönelik tehditleri de aza indirmeye olanak sağlayacak atık yönetimi ile ilgili bilgi kampanyası. Rastgele atık boşaltımının durdurulması, çevre bileşenlerinin durumları üzerinde doğrudan olumlu etki yaratacaktır. Çevre kirliliğinde azalma insan sağlığına yönelik tehlikelerin azalmasını sağlayacaktır - Çevre korunması ile ilgili konularda ve felaketler ile arızalar olduğunda harekete geçmeye hazır bulunmanın geliştirilmesine yönelik kampanyalar. - Program alanı içerisindeki taşkınların önlenmesine yönelik ortak faaliyetler ve işbirliği projeleri. Bu tarz faaliyetler bilgi düzeyini, nüfusun potansiyelini ve çevrenin, sağlık ile insan hayatının korunması gibi hallerde harekete geçecek kurumları arttıracaktır.	- Çevrenin korunması konusunda iki tarafça ortak projeler hazırlanmasının teşvik edilmesi - Faaliyetlerin seçiminde biyolojik çeşitlilik ve çevre korunması kriteri olarak alınmalı - Sınır ötesi bağlamında net çevresel önceliğin formüle edilmesi - Çevre korunması ve kültürel tarihi mirasın her iki ülkede korunması konusunda kamu kurumları, yerel idareler, bilimsel organizasyonlar ve STK'lar arası iletişimin kolaylaştırılması - Seferberliğe hazır bulunma durumunun sağlanması ve sınır ötesi çevre kirliliği dahil felaketlerden kaynaklanan çevresel zararların zamanında giderilmesi - Her iki ülke tarafından, çevre korunması ve kültürel ve tarihi varlığın korunması alanında, uzmanlar, yetkili organlar ve kurumlar arasında işbirliği kurulması ve aktif iletişimin teşvik edilmesi - Sınır ötesi bağlamında çevre korunması ve felaketler ile arızaların önlenmesi ile ilgili satın almaların koordine edilmesi ve sistemlerin ve tesislerin hazırlanması. - Bölgenin durumu göz önüne alınarak turizmin gelişmesine yönelik projeler hazırlanmalıdır. - Eko-turizmin ve turizmin diğer alternatif formlarının öncelikli olarak geliştirilmesi. - Turistik objeler tasarlarlarken, kültürel eserlerin sınırları ve bunların korunma alanları, korunan alanlar ve doğal yaşam alanları, aynı zamanda yerel atık su arıtma tesisi inşa etme gerekliliği ve atık yönetim sistemi uygulanması dikkate alınmalıdır. - Turizmle ilgili yapılandırma aktivitelerine yönelik, toz, gürültü, titreşim ve atığın zararlı emisyonlarını sınırlandırmak için tedbirler alınmalıdır. - Biyolojik çeşitliliğin korunması için faaliyetlerin planlanması ve uygulanması ve bölgede ekosistem üzerinde turist sayısının artışıdan kaynaklanan olumsuz etkilerin önlenmesi.
Öncelik Eksen3	Bu öncelik eksenine dahil olan tedbirlerin çevre üzerinde ciddi bir etkisinin olması beklenemez	Bu Öncelik Eksen2 ile ilgili faaliyetlerin çevre üzerinde ciddi bir etkisi beklenmediği için, potansiyel etkilerin azaltılmasına yönelik özel tedbirler öngörülmemiştir.

“Bulgaristan-Türkiye 2007-2013” Sınır Ötesi İşbirliği Programının uygulanması sırasında izleme ve kontrol için önerilen tedbirler, çevre bileşeni bağlamında, aşağıdaki tabloda listelenmiştir:

Bileşenler ve Faktörler	Tedbirler	Süreler	Sorumlu Organ
Yüzey Suları ve Yer altı Suları	Yüzey suları ve yer altı sularının izlenmesi	Üç ayda bir veya onaylanmış planlarda belirtilen sürelerle göre	Havza İdareleri RIPCPH EEA
Biyolojik çeşitlilik ve Koruma altındaki Doğal Alanlar	BA ve PTA'nın gerekliliklerinin kontrolü ve gözlenmesi Biyolojik çeşitliliğin, korunan doğal alanların ve doğal yaşam alanlarının, projenin çeşidine göre, korunması için özel tedbirlerin uygulanması. Bir turist altyapısının kurulması, mevcut korunan doğal alanlar ve nadir bulunan ve nesli tükenmekte olan türlerin doğal yaşam alanları ile uyumlu olmalıdır. Ormanların kesilmesine, yaban hayatının ve balık kaynaklarının kullanımına izin verilmemesi ve bunun kontrolü. Faaliyetler seçilirken biyolojik çeşitliliğin korunması ve çevre kalitesi kriter olarak alınmalıdır.	Onaylanmasından önce ve proje uygulanması esnasında Tasarım ve yapım esnasında Tasarım ve yapım esnasında Daimi Daimi	RIEW BÇSB BÇSB MAF BÇSB
Atık	Rastgele atık boşaltımının kontrolü	Daimi	RIEW Belediyeler
Zararlı Fiziksel Faktörler	Gürültü seviyesinin izlenmesi	Yeni projelerin yapımı aşamasında	RIPCPH EEA
Kültürel Miras	Kültürel eserlerin bulunması için yapılan kazılarda arkeologlar ve uzmanlar tarafından izleme	Kazı çalışmaları boyunca	Belediyeler Kazı alanı Denetçisi NIMC

Programın Genel Sonuçları ve Tavsiyeler

Yürütülen çevresel analizden anlaşılmaktadır ki, aşağıdaki nedenlerden ötürü, Program, çevre üzerinde hiç etki yaratmayacak veya hafif bir olumlu etki yaratabilecektir:

- Kısıtlı bütçeden ötürü, **Program kısıtlı bir kapsama ve ölçeğe sahiptir**, bu yüzden tüm faaliyetler kısıtlı bir kapsama ve ölçeğe sahiptir.
- Program, büyük altyapı projelerinin yürütülmesine yönelik hükümler içermemektedir.** Bununla birlikte, bu tür projelerin dahil edileceği diğer programlar çerçevesinde başvuruda bulunmak için belge hazırlanmasına yönelik hükümler içermektedir. Programın etkilerini azaltmak için, bu tür

projelerin çevre alanındaki mevcut mevzuatla ve ÇD’de tavsiye edilen tedbirlerle uyumlu olması gerekmektedir.

- **Programda çevre için potansiyel tehdit oluşturacak hemen hemen hiç faaliyet yoktur.** Çevreyi etkileyecek olan faaliyetler, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması bakımından en uygun olan alternatif turizmin geliştirilmesinin (turizmin geliştirilmesi uygunsuz bir şekilde yürütülürse biyolojik çeşitlilik üzerinde olumsuz bir etki yaratabilecektir) yanı sıra, projelerin hazırlanması ve AAT ve sıhhi atık sahası (yapım esnasında beklenen etkileri olumsuz olacak iken işletim esnasındaki etkileri olumlu olacaktır) onarımı ve yapımı için uygulanması ile ilgilidir.
- Kapsamları ve etkileri bakımından kısıtlı oldukları gerçeğine bakılmaksızın, çevre üzerinde iyi bir etki yaratabilecek **çok sayıda faaliyet Programa dahil edilmiştir.**
- **Çevre üzerinde Programın etkisini artırabilmek için,** özellikle “Öncelik Eksen 2: Hayat Kalitesinin Artırılması” çerçevesinde belediyeler ile işbirliğine odaklanması tavsiye edilmektedir.

Sonuç olarak şu eklenebilir:

“Bulgaristan-Türkiye 2007-2013” Sınır Ötesi İşbirliği Programının çevre bileşenleri üzerinde bir bütün olarak uygulanmasının beklenen etkileri olumlu olacaktır, etkiyi azaltmak üzere tavsiye edilen tedbirlerin uygulanması için ve çevre üzerinde yaratabilecekleri etkiden dolayı büyük altyapı projelerinin izlenmesinin sağlanması için izin gerekecektir.

Kamuoyuna danışma süreci hakkında bilgi

Gereklilikler uyarınca, ÇD’nin hazırlanması ile bağlantılı olarak kamuoyuna şu hususlarda danışılmıştır:

- BBKBB’nin internet sitesinde kamuoyu danışmalarını yürütmek için şu bilgileri içeren duyuru: Programın uygulanmasından sorumlu organlar, SÖİ Programı ve SÇD raporuna erişim için yer ve zaman, yorumların iletilmesi için son tarih (Bulgar mevzuatına göre 14 gün), yorumların gönderilme şekli – yazılı olarak veya (fakat yalnızca bu şekilde değil) elektronik posta veya diğer elektronik araçlar vasıtasıyla;
- BBKBB’de ilan panosunda duyuru;
- Merkezi ve İBBS III düzeyine eşit çevre otoritelerini, kaymakamları, belediye başkanlarını ve SÖİ alanında yer alan tüm belediyelerin belediye meclislerini muhatap resmi yazılar;
- Gerekli olan teknik imkan ve danışma için uzmanlar sağlanmıştır.

Aşağıdaki tablo kamuoyu danışmalarının sonuçlarını gösterir:

Kurum	Bildirim/Tavsiye	Kabul/Ret
	Bulgaristan Tarafında	
Dimitrovgrad Belediyesi, Bulgaristan	Öncelikleri ve müdahale alanlarını ve SÇD raporundaki tavsiyeleri görüş bildirmeksizin kabul eder.	K

Kurum	Bildirim/Tavsiye	Kabul/Ret
Burgaz Belediyesi, Bulgaristan	Programın stratejisini ve SÇD raporunda yer alan tavsiyeleri. kabul eder . Çevresel etkinin azaltılması ve önlenmesi bakımından öngörülen tedbirlerin konu ile ilgili olduğunu dikkate alır.	K
	Karadeniz kıyı sularının kirliliğinin dikkate alınması gerektiğini önerir.	N/r
Pomorie Belediyesi, Bulgaristan	Programın stratejisini kabul eder ve SÇD raporunun sonuçlarıyla mutabık kalır.	K
	Çevre dostu teknolojilerin uygulanmasının artırılması ve çevre dostu projelere öncelik verilmesini tavsiye eder	K
Burgaz İdare Bölgesi, Bulgaristan	Programın stratejisine tam destek verir ve SÇD raporunu kabul eder.	K
Karadeniz Havza Müdürlüğü, Varna	Ek öncelikler dahil etmek için öneri: “İçme suyu ihtiyaçlarına yönelik stratejik bir kaynak olarak yer altı su kaynaklarının korunması için imkanların geliştirilmesi”; “Yüzme suyu kalitesinin artırılması”; “besi çiftlikleri için biyolojik atık su arıtma tesislerinin sayısının artırılması”	R
Doğu Ege Denizi Nehir Havzası Yönetimi	Öncelik Ekseni 1’e şu faaliyetlerin eklenmesi: ilkokuldan başlayarak genç neslin çevre bilincinin ve bilgisinin artırılması.	K
	Toplumsal felaket yönetimi bilincini artırmaya yönelik eğitim programlarının hazırlanması ve felaket durumunda gerekli eylemlere geçilmesine yönelik hazırlıkların yapılması.	K
	Şu faaliyetlerin Öncelik Ekseni 2’ye dahil edilmesi: felaketin önlenmesine ve erken uyarı sistemine yönelik tesislerin yapıyla ilgili faaliyetlere başlanması. Bu faaliyetler için derhal mali kaynakların bulunması.	Kısmen K
	Selleri önlemek için nehir yataklarının ve kanalların temizlenmesiyle ilgili yıllık mali faaliyetlerin planlanması; nehir yerleşim alanı içindeki nehir yataklarının düzeltilmesi ve güçlendirilmesi için bölümlerinin belirlenmesi	Kısmen K
	Peyzaj aktiviteleri, yerel AAT’ler, atık toplama vb. gibi Bulgaristan-Türkiye BCCPs’de altyapı projelerini finanse etmek için mali kaynakların bulunması (öncelik olarak)	Kısmen K
	Maritsa, Tunca ve Arda nehir havzalarında biyolojik çeşitliliğin yeniden canlandırılması ve korunmasına yönelik mali projeler.	K
	Çevre dostu turizmin ve tarımın geliştirilmesi bakımından potansiyel bölgeler olarak küçük yerleşim alanları (2000’den az nüfusu olan) içerisinde mühendislik altyapısının oluşturulmasının finanse edilmesi için olanakların bulunması	K

Kurum	Bildirim/Tavsiye	Kabul/ Ret
	Programın uygulanması sürecinde Doğu Ege Denizi Nehir Havzası İdaresiyle istişareler yapılacaktır.	K
Bulgaristan Çevre ve Su Bakanlığı	SÇD Raporundaki görüşler: Tablo 9'da 1. Madde: metin şu şekilde düzeltilecektir: "... düşük seviyede atık üreten veya hiç atık üretmeyen teknolojilerin ve diğer su, enerji ve materyalden tasarruf eden teknolojilerin yanı sıra yeni "know-how" teknolojileri ve çevre dostu teknolojilerin uygulanmasını amaçlayan projelere öncelik verilmelidir ve üretim metotları uygulanmalıdır, ve şunlara öncelik verilmelidir: minimum düzeyde atık üreten teknolojiler, yerel atık su arıtma tesislerinin yapımı..."	K
	SÇD raporunun teknik olmayan bir özetinin dahil edilmesi.	K
	"Önleyici faaliyetler" idaresinin İzleme Komitesine katılması ile ilgili metnin belirgin hale getirilmesi.	N/a
	Kamuoyu ile yürütülen istişarelerin nasıl yapıldığının anlatımı ile ilgili görüşler	K
	Kamuoyu ile yürütülen istişarelerin sonuçlarının ne şekilde dikkate alındığını gösteren görüşler	K
Bulgaristan Çevre ve Su Bakanlığı	Su kirliliği ile ilgili kategorilerin detaylı anlatımına yönelik açıklamalar	R
	SÇD raporunun 11.tablosu ile ilgili açıklamalar: "Onarılan veya inşa edilen AAT" ve "Onarılan veya inşa edilen sıhhi atık uzaklaştırma sahaları" çıkarılacak; "Kesilen Ormanlar (alanın daralması)" öncelik eksenini 1'e alınacak ve tekrardan düzenlenecektir.	R
Türk Tarafı		
<i>Türk tarafı genel olarak SÇD raporunun önceliklerine ve önerilerine mutabık kalır; ve aşağıdaki görüş ve yorumları bildirir:</i>		
SÇD raporunun 1.3.2.1 "Hava ve Sera Gazı Emisyonları" Bölümü (sayfa 13)	Sülfür dioksit ile ilgili verinin güncellenmesi hakkındaki düzeltmeler (en yeni mevcut veri).	K
1.3.2.10 Küresel Isınma Bölümü (sayfa 22)	Metnin netleştirilmesi	K
Bölüm 1.3.2.10'da tablo 1 (23 ve 24. Sayfalar)	Rapordaki metnin netleştirilmesi	K

İzleme ile ilgili alınan tedbirlerin tanımı

(2001/42/AT sayılı SÇD Direktifin 9(1)c Maddesi ve 10. Maddesi uyarınca)

Kaliteli ve verimli bir izleme sistemi ve SÖİ Programının uygulanmasının çevresel etkilerinin değerlendirilmesi, yalnızca programın muhtemel olumsuz çevresel etkilerinin önlenmesine katkı sağlamakla kalmayacak, sadece çevre bakımından değil, sunulan projelerin yüksek kalitede olması bakımından da olumlu etkilerinin artmasına yardımcı olacaktır.

Çevresel etkinin izlenmesinin sağlanması için şu tedbirler alınacaktır:

- Program uygulamasının etkilerinin izlenmesi genel sistemine çevresel başlıca soruların/göstergelerin dahil edilmesi
- İzleme sisteminin, aynı zamanda ileride projelerin izlenmesi bakımından, projelerin değerlendirilmesi ve seçilmesi sistemine bağlanması;
- Programın izlenmesinin tek projelerin izlenmesine bağlanması;
- İzleme sonuçlarının yayınlanması;
- Programın izlenmesi alanındaki çevresel alanlar için yeterli personel ve profesyonel kapasitenin sağlanması;
- Başlatılmadan önce, özellikle çevresel konuların genel sisteme dahil edilme şekli hususunda, Çevre ve Su Bakanlığının izleme genel sistemi hakkındaki tartışmaya dahil edilmesi;
- Çevresel konular ve çevre ile ilgili taslak projelerin muhtemel bağlantıları hakkında, başvuranların yeterli düzeyde bilgi edinmelerinin sağlanması;
- Çevresel örgütlerin program için kurulan Ortak İzleme Komitesine katılmaları için davet edilmesi.

Tüm izleme sistemi şu faaliyetleri içerir:

- **NATURA 2000 ile ilgili konulara özellikle dikkat çekerek**, çevresel başlıca soruların/ göstergelerin izlenmesi;
- İzleme sonuçlarının değerlendirilmesi, yani çevresel göstergelerde değişikliklerin düzeltilmesi;
- Programın olumsuz çevresel etkileri bulunduğu takdirde, ilgili adımların devreye sokulması;
- İzleme sonuçlarının yayınlanması;
- Sunulan projelerin niteliği bakımından çevresel başlıca soruların/göstergelerin seçimi ve tadil edilmesi;
- İlgili değerlendirme Makamı (Çevre ve Su Bakanlığı) ve çevresel korunma alanında faaliyet gösteren diğer otoriteler ile iletişim sağlanması;
- Programın uygulanmasında çalışan kişilere, özellikle değerlendirmeyi yapan kişilere, çevre ile ilgili danışma hizmetinin sağlanması;
- Çevre alanında proje sunanlara danışma hizmetinin sağlanması;
- Tüm ilgili taraflara, program ile ilgili çevre konularında bilginin sağlanması.

Yukarıda bahsi geçen faaliyetler, programın uygulanmasının çevresel etkilerinin izlenmesinde kaliteli ve etkili bir sistem sağlayacaktır.

Çevresel Değerlendirmede ifade edildiği üzere, turist sayısındaki artıştan dolayı, çevre üzerinde potansiyel olumsuz etkiler olabilir. Bulgaristan-Türkiye 2007-2013 SÖİ Programı uygulamasının izlenmesi ve kontrolü için önerilen tedbirler katı bir biçimde takip edilecek ve böylece potansiyel olumsuz etkileri en aza indirgenecektir.

Çevresel etmenlerin ve düşüncelerin ne şekilde dikkate alındığını gösteren bildirim
(2001/42/AT sayılı SÇD Direktifinin 9(1)b Maddesi uyarınca)

Kuruluş	Yorum/Tavsiye	Yorum/tavsiyenin Programa ne şekilde dahil edildiği
		Projenin uygulanması aşamasında, başvuru sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak, başvuranlar, önerilen operasyonun muhtemel çevresel etkisi hakkında standart bir form dolduracaktır. Çevre dostu proje önerileri teşvik edilecektir.
Karadeniz Havza Müdürlüğü, Varna	Ek öncelikleri dahil etmek için öneri: “İçme suyu ihtiyaçlarının karşılanması için stratejik bir kaynak olarak yer altı sularının korunmasına yönelik imkanların geliştirilmesi”; “Yüzme suyunun kalitesinin artırılması”; “Besi çiftlikleri için biyolojik atık su arıtma tesislerinin sayılarının artırılması”	Önerilen öncelikler ayrı bir öncelik eksenini olarak SÖİ Programına dahil edilemezler. Bununla birlikte, bu konular ile ilgili bazı faaliyetler, diğer ulusal ve uluslararası programları tamamlayıcı nitelikte olan Öncelik Eksenini 2’nin altında yürütülebilir.
Doğu Ege Denizi Nehir Havzası Müdürlüğü	- Şu faaliyetlerin Öncelik Eksenini 1’e eklenmesi: İlkokuldan başlayarak genç neslin çevre bilincinin ve bilgisinin artırılması.	Bu tarz müdahaleler 2. Öncelik Eksenini altında Tedbir 2.2’nin için öngörülmektedir. Tam faaliyetler İç Belge’de belirlenecektir.
	Toplumun felaket yönetimi bilincini ve tehlike anında uygun tepki vermek için hazır olmasını amaçlayan eğitim programlarının detaylı biçimde hazırlanması.	
	- Şu faaliyetlerin Öncelik eksenini 2’ye eklenmesi: Felaketin önlenmesi ve erken uyarı için tesislerin yapılmasıyla ilgili faaliyetlerin başlatılması. Bu faaliyetler için derhal mali kaynağın bulunması.	Bu tür faaliyetler Öncelik 2’nin altında 2.1 tedbirine dahildir. Programa yönelik mali kaynaklar bellidir ve ek fonlar mevcut değildir.
	Sellerin önlenmesi için dere yataklarının ve kanalların temizlenmesiyle ilgili faaliyetlerin planlanması ve yıllık olarak finanse edilmesi; Nehir yerleşim alanları içerisindeki düzeltilen ve güçlendirilecek nehir yataklarının bölümlerinin belirlenmesi.	Bu tarz faaliyetler Öncelik 2 altında 2.1 tedbirine dahildir. İhale duyurusunda bildirilecek öncelikler ve finanse edilecek takip eden projeler OİK tarafından kararlaştırılacaktır.

	Bg-Tr BCCP'de – peyzaj faaliyetleri, yerel AAT, atık toplama vb. – altyapı projelerini finanse etmek için mali kaynakların (bir öncelik olarak) bulunması.	BCCP'nin ve komşu bölgelerin geliştirilmesi ulusal önem taşımaktadır. Bununla birlikte, BCCPs'nin geliştirilmesinden dolayı, SÖİ Programının altında yer alan bazı faaliyetler (tedbir 2.1) ulusal planları ve programları tamamlayabilirler.
	Meriç, Tunca ve Arda nehir havzalarında biyolojik çeşitliliğin tekrar oluşturulması ve korunmasına yönelik projelerin finanse edilmesi .	Bu tarz faaliyetlerin uygulanması 2.2 tedbirinin altında öngörülmektedir.
	Eko-turizmin geliştirilmesi ve çevre dostu tarım için potansiyel bölgeler olarak küçük yerleşim yerleri (nüfusu 2000'den az olan) içindeki mühendislik altyapısının geliştirilmesini finanse etmek için olanakların bulunması.	Bu tarz faaliyetlerin uygulanması 1.2 tedbirinin altında öngörülmektedir.
	Programın uygulanma sürecinde Doğu Ege Denizi Nehir Havzası Yönetimi ile istişareler yürütülecektir.	Doğu Ege Denizi Nehir Havzası Yönetimi Çevre ve Su Bakanlığı içinde bulunan bir yapıdır. Bu Bakanlıktan bir temsilci Ortak İzleme Komitesi'nin bir üyesi olacak ve koordinasyon ve istişare her zaman imkan dahilinde olacaktır.
Bulgaristan Çevre ve Su Bakanlığı	SÇD raporunun teknik olmayan bir özetinin dahil edilmesi	SÇD raporunun teknik olmayan bir özeti SÖİ Programına (Bölüm 9.4.2) dahil edilmiştir.
	“Önleyici faaliyetler” yönetiminin Ortak İzleme Komitesin katılımı ile ilgili metnin netleştirilmesi.	Çevre ve Su Bakanlığından bir temsilci OİK oturumlarına katılacaktır. Bu temsilcinin belirlenmesi Çevre ve Su Bakanlığının sorumluluğu dahilindedir.

	Kamuoyu ile istişarelerin ne şekilde yürütüldüğünü gösteren açıklamalar	Kamuoyu ile istişarelerin ne şekilde yürütüldüğünü gösteren detaylı açıklama Bölüm 9.4.2'de bulunmaktadır.
	Kamuoyu ile istişarelerin sonuçlarının ne şekilde dikkate alındığını gösteren açıklamalar.	Bu tablo kamuoyu ile istişarelerin sonuçlarının ne şekilde dikkate alındığını gösterir ve SÖİ Programının nihai versiyonuna eklenmiştir.

9.4.3 Program Sürecindeki Değerlendirmeler

Sürmekte olan değerlendirme, bir seri değerlendirme formunda olan bir süreçtir. Bu değerlendirmenin temel amacı, elde edilen çıktıların ve sonuçların daha iyi anlaşılması için SÖİ Programının ve onun dış ortamındaki değişikliklerin uygulanması, dağıtılmasının devamlı olarak kontrol edilmesi ve gerektiğinde çözüm getiren faaliyetler tavsiye etmenin yanı sıra uzun süreli etkilere doğru bir gelişimin sağlanmasıdır.

Program süresince, programa katılan iki ülke, özellikle programın izlenmesinin başlangıçta belirlenmiş olan hedeflerden bariz bir şekilde saptığı ve bu programın gözden geçirilmesi için önerilerin yapıldığı durumlarda, programın izlenmesi ile yakından ilgili olan değerlendirmeleri yürüteceklerdir.

Programın uygulanmasında değerlendirmeler yapılacaktır. Değerlendirmelerin kapsamı, izleme sırasında belirlenen programın özel ihtiyaçlarına yönelik olacaktır. Örneğin, tamamlanmış projelerin ve programın etkileri.

Ortak İzleme Komitesi bu tarz bir değerlendirmenin yürütülmesi hakkında karar verir. Değerlendirmeler dış uzmanlar tarafından yapılır. Değerlendirmenin sonuçları Komisyona yollanacaktır.

10 TANITIM VE İLETİŞİM

Taraf ülkeler olan Bulgaristan ve Türkiye bilgi sağlayacaklar ve SÖİ Programlarını ve operasyonlarını kamuoyuna açık hale getireceklerdir. Topluluğun rolünü vurgulamak ve şeffaflığı sağlamak amacıyla, bilgi vatandaşlara ve yararlanıcılara yönelik olacaktır (12 Haziran 2007 tarih ve (AT) 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 62. Maddesine bakınız). Yönetim Makamı, bilgiyi ve tanıtım tedbirlerini yürütmekten sorumludur.

Bilgi ve tanıtım tedbirleri iletişim planı şeklinde sunulur. Bilgi ve tanıtım tedbirleri SÖİ programı kapsamında, şunlar için yapılmıştır:

- Potansiyel ve nihai yararlanıcıların hedeflenmesi ve Avrupa Birliği, Bulgaristan ve Türkiye tarafından sağlanan olanaklar hakkında bilgilendirmenin yapılması ve karma girişimlerin şeffaflığının teminat altına alınması;
- Avrupa Birliği'nin ilgili müdahalelerde ve bunların sonuçlarında Bulgaristan ve Türkiye ile birlikte oynadığı genel rol hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi;
- Program hakkında genel bir bilgi aracılığıyla potansiyel ve nihai yararlanıcılarla karşılıklı olarak şeffaflığın temin edilmesi. Ayrıca, proje uygulamaları hakkında standart hale getirilmiş bilginin yanı sıra, yetenekler, organizasyon ve proje seçimi usullerinin bir özeti verilmesi. Ayrıca, ihaleler ve proje uygulamaları için seçim kriterleri ve değerlendirme mekanizmaları yayınlanacaktır. Yükleme için tüm bilgiler ilgili programın internet sitelerinde mevcut olacaktır.
- Avrupa Birliği'nin programa katılımı konusunda uygun bir açıklamada bulunarak, programın başlaması hakkındaki duyurular vasıtasıyla ilgili kamuoyunun bilgilendirilmesi. Programın planlanması süresince ve programın nihai sonuçlarının sunulmasında proje uygulanmasının basamakları hakkında süregelen iletişimin sağlanması.

Bilgi ve tanıtım tedbirlerinin genel stratejik hedefi, zaman içerisinde bir marka veya "ortak kimlik" statüsü yaratacak yeknesak bir kamu imajı oluşturmaktır. Bu amaçla, basılı materyalde, yayınlarda, basılı ve elektronik medyada ortak bir logo kullanılmaktadır. Yukarıda listelenen içeriklerin stratejik olarak uygulanması için şunlar kullanılacaktır:

- OTS Destek ofisi ile yakın işbirliği içerisinde Teknik Sekretarya tarafından hazırlanacak internette yapılandırılmış ağların yanı sıra, genel kamuya, potansiyel ve nihai yararlanıcılara devamlı bilgi sağlayan programa yönelik internet sitesi;
- Broşürler, bilgi dosyaları formunda bilgi materyali;
- Ulusal, bölgesel ve yerel medyayı bilgilendirmek için anlık basın bildirileri, basın toplantıları (programın başlaması, en iyi deneyimler, proje tamamlanması, İzleme Komitesi Toplantıları, yıllık uygulama raporları, genişleme);
- Bölgesel ve yerel bilgilendirme etkinlikleri. Proje organizatörleri, mali kurumlar ve finansman sağlayan organların ağ oluşturmaları (bölgesel düzeyde bilgilendirme etkinliklerinin yanı sıra, program başlangıcında bölgesel düzeyde başlangıç etkinliği);
- Özel etkinliklere katkılar, özel dergilerde makaleler.

Yukarıda bahsedilen bilgi ve tanıtım tedbirlerinin uygulanması, program planlama süresinde her biri farklı gerekliliklere sahip üç safhaya ayrılır:

- Başlangıçta verilen bilgi ve programın duyurulması: Bu safhanın amacı bilginin olabildiğince geniş yayılmasını sağlamak (genel kamunun yanı sıra, potansiyel ve nihai yararlanıcılar) ve genel olarak program, irtibat kurulacak taraflar, bilgi noktaları, usuller, karar verme yapıları vb. hakkında bilgi vermektir. İletişim araçları: Bulgaristan ve Türkiye'de başlangıç etkinlikleri; program başlangıcında broşür, basın toplantıları, basın bildirileri (program AT tarafından onaylandıktan sonra mümkün olduğunca ivedi olarak);
- Devamlı bilgi, iletişim ve sunum: Bu safhada, programın uygulanmasının mevcut durumu ve başarılı projelerin tamamlanması hakkında kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilir. Ayrıca, bölgesel ve yerel düzeyde yönetsel usuller, seçilme kriteri ile ilgili bilgi ve değerlendirme mekanizmaları hakkında net bir bilgi (homojen) sağlanır. Karma program planlama belgesinin uygulanması için bu safhada proje organizatörleri, mali kurumlar ve finansman sağlayan kuruluşlar tarafından düzenli bilginin ve ağ oluşturma etkinliklerinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. İletişim araçları: Projelerle ilgili deneyimleri paylaşmak için broşürler, bilgilendirme etkinlikleri, etkinliklerin düzenlenmesi, uygulama

durumuyla ilgili basın bildirileri vb;

- Sonuçların sunulması ve gözden geçirme: Program planlama döneminin sonu itibarıyla, tamamlanmış projelerin sunumu ve işbirliği projelerinin gözden geçirilmesi yapılır. İletişim araçları: Broşürler, nihai etkinlikler, vb.

11 ANA BELGELER VE KULLANILAN YAYINLAR

1. Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsü – 2005 Yıllık Kitabı;
2. Bulgaristan Ulusal İstatistik Enstitüsü - “Bulgaristan’da bölgeler, idari bölgeler ve belediyeler, 2004”;
3. Bulgaristan Ulusal İstihdam Ajansı’nın İstatistiki Verisi ve İşgücü Piyasası Analizi; www.az.government.bg
4. Burgaz İdari Bölgesinin 2005-2015 Bölge Kalkınma Stratejisi;
5. Yambol İdari Bölgesinin 2005-2015 Bölge Kalkınma Stratejisi;
6. Hasköy İdari Bölgesinin 2005-2015 Bölge Kalkınma Stratejisi;
7. Eurostat Yıllık Kitabı 2006–07;
8. Türkiye İstatistik Enstitüsü 2005 Yıllık Kitabı, <http://www.turkstat.gov.tr>;
9. Türkiye İstatistik Enstitüsü çevrimiçi veri <http://www.turkstat.gov.tr>;
10. Türkiye İstatistik Enstitüsü, Hane halkı İşgücü Piyasası Anketi,
11. Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş kurumu Genel Müdürlüğü 2005 yılı İstatistik Yıllık Kitabı <http://www.iskur.gov.tr> den sağlanabilir.
12. Çevre Durum Raporu, 2005;
13. Çevre Durum Raporu Edirne, 2005
14. FASIL 27: ÇEVRE ile ilgili Avrupa Komisyonunun yazılı soruları ve Türkiye’nin ilgili cevapları, <http://www.abgs.gov.tr>
15. Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı hakkında AB Stratejisi <http://ec.europa.eu/environment/natres/>
16. FASIL 22: Bölgesel kalkınma ile ilgili Avrupa Komisyonunun tarama sürecinde yazılı soruları ve Türkiye Cumhuriyeti tarafınca verilen ilgili cevaplar, <http://www.abgs.gov.tr/indexen.html>

Kısaltma	Tanım
AB - EU	Avrupa Birliği – European Union
ABKF - ERDF	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu – European Regional Development Fund
AR-GE - R&D	Araştırma ve Geliştirme – Research and Development
AÜ - CC	Aday Ülkeler – Candidate Countries
AK- EC	Avrupa Birliği Konseyi / Avrupa Komisyonu European Council /European Commission
BBKBB MRDPW	Bulgaristan Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanlığı Ministry of Regional Development and Public Works, Bulgaria
BÇSB MoEW	Bulgaristan Çevre ve Su Bakanlığı Ministry of Environment and Water, Bulgaria
BİT - ICT	Bilgi ve İletişim Teknolojisi – Information and Communication Technology
CITES	Nesli Tehlikede Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
DO - AA	Denetim Makamı - Audit Authority
GYİH - GDP	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla – Gross Domestic Product
GZFT - SWOT	Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler – Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
IPA	Katılım Öncesi Yardım Aracı – Instrument for Pre-accession Assistance
ISPA	Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı – Instrument for Structural Policies for Pre-accession
ISTKKP - ARDPSS	Istranca-Sakar için Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Programı Agriculture and Rural Development Programme for Strandja-Sakar
İBBS - NUTS	İstatistik için Bölge Birimleri Sistematiği - Nomenclature of Territorial Units for Statistics
İDB - IAU	İç Denetim Birimi - Internal Audit Unit
KOBİ - SMEs	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler – Small and Medium sized Enterprises
MÇYİPB - MIPD	Makedonya Çok Yıllı İndikatif Planlama Belgesi - Multi-annual Indicative Planning Document, former Yugoslav Republic of Macedonia
ÖİK - JMC	Ortak İzleme Komitesi – Joint Monitoring Committee
OKPF - JSPF	Ortak Küçük Projeler Fonu-Joint Small Projects Fund
OO - CA	Onaylama Makamı - Certifying Authority
OP	Operasyonel Program – Operational Programme
OTS - JTS	Ortak Teknik Sekretarya - Joint Technical Secretariat

PAÜ - PCC	Potansiyel aday ülkeler – Potential candidate countries
Phare SÖİ Phare CBC	(Polonya ve Macaristan Ekonomisinin Yeniden Yapılandırılması Yardımı) Sınır Ötesi İşbirliği (P oland H ungary A id for R econstruction of the E conomy) Cross Border Cooperation
PMGC - JTF	Programlama için Müşterek Görev Gücü - Joint Task Force for programming
SAPARD	Tarımsal ve kırsal kalkınmaya yönelik özel katılım programı Special accession programme for agriculture and rural development
SÇD - SEA	Stratejik Çevresel Değerlendirme – Strategic Environmental Assessment
SÖİ P CBC P	Sınır Ötesi İşbirliği Programı Cross Border Cooperation Programme
SUÇ - SCF	Stratejik Uyum Çerçevesi, Türkiye – Strategic Coherence Framework, Turkey
STK - NGO	Sivil Toplum Kuruluşu – Non Governmental Organization
UKP - NDP	Ulusal Kalkınma Planı – National Development Plan
USRÇ NSRF	Ulusal Stratejik Referans Çerçeve National Strategic Reference Framework
YBS - MIS	Yönetim Bilgi Sistemi – Management Information System
YF- SF	Yapısal fonlar – Structural funds
YO - MA	Yönetim Makamı – Managing Authority
YYKİİTY - CARDS	Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrara Yönelik Topluluk Yardımı Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation
TY -TA	Teknik Yardım – Technical Assistance